

Konzervatorsko-restauratorski radovi na drvenoj polikromiranoj skulpturi Sv. Matej evanđelist uz osvrt na pravne okvire konzervatorsko-restauratorske djelatnosti (Komentorica dipl. pov. umj. etn. Zrinka Studen)

Baričević, Eva

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Fine Arts / Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:215:292017>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-15**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Fine Arts in Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
ODSJEK ZA KONZERVIRANJE I RESTAURIRANJE UMJETNINA

Eva Baričević

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, srpanj 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI ODSJEK ZA
KONZERVIRANJE I RESTAURIRANJE UMJETNINA, Zamenhofova 14, 10000 ZAGREB

Eva Baričević

Konzervatorsko-restauratorski radovi na drvenoj polikromiranoj
skulpturi Sv. Matej evanđelist
i pravni okviri konzervatorsko-restauratorske djelatnosti

diplomski rad

Mentorica: prof. mr. art. Zvezdana Jembrih

Komentorica: Zrinka Studen, prof., viši stručni savjetnik-

Zagreb, srpanj 2023.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište u Zagrebu

Akademija likovnih umjetnosti

Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina

Diplomski rad

Smjer: kiparstvo

Područje: konzerviranje i restauriranje umjetnina

Polje: konzerviranje i restauriranje drvene skulpture

Naslov diplomskog rada: Konzervatorsko-restauratorski radovi na drvenoj polikromiranoj skulpturi Sv. Matej evanđelist i pravni okviri konzervatorsko- restauratorske djelatnosti

Studentica: Eva Baričević

Matični broj kandidata: 0381137872

Mentorica: prof. mr. art. Zvezdana Jembrih

Komentorica: Zrinka Studen, prof., viši stručni savjetnik

Broj stranica:

Broj fotografija: 134

Broj tablica: 11

Broj grafičkih priloga: 4

Ključne riječi: polikromirana drvena skulptura, evanđelist Matej, Mali Raven, propovjedaonica, barok, preslik, pravna načela konzervatorsko-restauratorske struke

Datum obrane: 14. 7. 2023.

Povjerenstvo za diplomski ispit: doc. art. Ana Božičević, doc. dr. sc. Domagoj Šatović,

doc. dr. art. Ida Blažičko, zamjena: prof. mr. art. Suzana Damiani

Rad je pohranjen u arhivu Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, Ilica 85 i na OKIRU, Zamenhofova 14, u Zagrebu.

SAŽETAK

Skulptura Sv. Matej evanđelist prvi put se spominje 1748. godine i pripada skupini evanđelista (Sv. Luka, Sv. Ivan i Sv. Marko). Sve četiri drvene polikromirane skulpture evanđelista potječu iz Župne crkve Presvetog Srca Isusova i Sv. Ladislava u Malom Ravnu, gdje su krasile konzole barokne propovjedaonice. Poslane su na pohranu Dijecezanskom muzeju Zagrebačke nadbiskupije 1941. godine. Skulptura Sv. Mateja pronađena je 2010. godine u kapeli Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gornjem Tkalcu na niši glavnog oltara zajedno sa skulpturom Sv. Ivana. U kapelu su dospjele na poticaj župljana, 1987. godine. Posuđene su iz Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije kako bi popunile niše glavnog oltara, iz kojeg su par godina ranije bile ukradene izvorne skulpture. Zatečene su u vrlo lošem stanju. U međuvremenu je glavni oltar u kapeli u Gornjem Tkalcu zbog ugroženosti demontiran i pohranjen u Bjelovaru, u čuvaonicu Ordinarija novoosnovane Bjelovarsko-križevačke biskupije. Zajedno s oltarom pohranjena je i skulptura Sv. Mateja (također i skulptura Sv. Ivana) te je u nadležnosti Bjelovarsko-križevačke dijeceze i Konzervatorskog odjela u Bjelovaru. Na skulpturama Sv. Marka i Sv. Luke provedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi 2010. i 2011. godine u sklopu nastave na Odsjeku za konzerviranje i restauriranje umjetnina na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu.

Obrada i izgled skulpture Sv. Mateja evanđelista imaju barokne karakteristike: dinamičan pokret ruku koje ulaze u prostor; dijagonalna kompozicija; konkavno-konveksna masa; velike, izražene oči. Kontekst i smještaj skulpture, na propovjedaonici, karakteristike prostora te povijest crkve također ukazuju da je ova skulptura iz razdoblja baroka. Dvije konzervirane i restaurirane skulpture svojom bogatom polikromijom i lazurama također daju obilježja baroka. Skulptura Sv. Mateja evanđelista prikazuje muškarca duge smeđe kose i brade u blagom kontrapostu. Odjeven je bijelu haljinu s plavim potezima na naborima i plašt koji je djelomično pozlaćen. Lijeva ruka sugerira gestu govora lagano pružena prema van, a desna je dlanom položena na prsa. Pogled i glava su usmjereni prema naprijed. S lijeva dolje uz nogu nalazi se njegov atribut; nagi dječak / kerub rumenih punijih obraza s pozlaćenom draperijom oko bokova.

Cijelom površinom skulpture prisutna su oštećenja nastala djelovanjem crvotočine, te dublja i plića mehanička oštećenja svih slojeva. Formi nedostaju mnogi dijelovi – obje podlaktice djeteta, dijelovi prstiju lijeve šake Sv. Mateja i lijevo stopalo na dječaku / kerubu, također i palac njegove desne noge. Drvo se osipa i spužvasto je, posebice uz mjesta mehaničkih

oštećenja i u zoni postolja. Zaključeno je da na skulpturi postoje 2 kronološka sloja, ali skulptura nije u potpunosti preslikana. Dio pozlaćenog plašta je pošteđen preslika, a tamno zelena lazura koja se nalazi na posrebrenoj haljini preslikana je bijelom bojom s plavim potezima. Na postolju, koji je originalno svjetlije zelene boje, vidimo tamniji zeleni preslik. Sondiranjem na desnoj strani brade uz kosu evanđelista ustanovljeno je da postoje dva kronološka sloja inkarnata. Prvi kronološki sloj nešto je svjetliji od drugog i u znatno lošijem je stanju. Sačuvano je vrlo malo prvoga kronološkog sloja te je odlučeno da se na skulpturi ne uklanja drugi kronološki sloj inkarnata – kao i na ostale tri skulpture iz iste skupine. Na skulpturi su obavljani svi potrebni konzervatorsko-restauratorski radovi - preventivno podljepljivanje, čišćenje površinske prljavštine, konsolidiranje nosioca, uklanjanje laka s poleđine skulpture, podljepljivanje, djelomično uklanjanje preslika, izrada nadoknada u slojevima osnove i nosioca, rekonstrukcija palca i kažiprsta desne ruke evanđelista i lijevog stopala dječaka, izrada nadoknada u sloju metalnih listića, retuš oslika i završno lakiranje.

Konzervatorsko-restauratorske radove je pratila pisana, grafička i fotografska dokumentacija.

Četiri evanđelista čine ikonografsku i estetsku cjelinu koju je potrebno ponovno vratiti na okup, u prvobitan kontekst skupine evanđelista. Skupina će biti izložena u postavu budućeg Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije.

Teorijski dio ovog diplomskog rada sadrži osvrt na pravna načela konzervatorsko-restauratorske struke. U konzultacijama s komentoricom Zrinkom Studen, prof., višom stručnom savjetnicom iz Konzervatorskog odjela u Bjelovaru prikazana je i objašnjena sva potrebna dokumentacija koja će ujedno poslužiti studentima, budućim konzervatorima-restauratorima kako bi dobili jasniji uvid u to što je sve potrebno od pravnih, zakonom propisanih dokumenata prije, tijekom i po završetku rada na umjetnini.

SUMMARY

Sculpture of St. Matthew the Evangelist is first mentioned in 1748. and belongs to the group of evangelists (St. Luke, St. John and St. Mark). All four wooden polychrome sculptures of evangelists come from the Parish Church of the Sacred Heart of Jesus and St. Ladislav in Mali Ravno, where they decorated the consoles of the baroque pulpit. They were archived in the Diocesan Museum of the Archdiocese of Zagreb in 1941. Sculpture of St. Matthew was found in 2010 in the chapel of the Assumption of the Blessed Virgin Mary in Gornji Tkalac in the niche of the main altar together with the sculpture of St. Ivan. They arrived to the chapel at the instigation of the parishioners in 1987. They were borrowed from the Diocesan Museum of the Archdiocese of Zagreb to fill in the niches of the main altar, from which the original sculptures were stolen a few years earlier. They were found in a very bad condition. In the meantime, the main altar in the chapel in Gornji Tkalac was dismantled and stored in Bjelovar, in the custody of the Ordinariate of the newly founded Diocese of Bjelovar-Križevci. Together with the altar, the sculpture of St. Matthew (as well as the sculpture of saint John) is archived and under the jurisdiction of the Diocese of Bjelovar-Križevci and the Conservation Department in Bjelovar. On the sculptures of St. Mark and St. Luke, conservation and restoration works were carried out in 2010 and 2011 as a part of the classes at the Department of Art Conservation and Restoration at the Academy of Fine Arts in Zagreb.

Treatment and appearance of the sculpture of St. Matthew the Evangelist has baroque characteristics: the dynamic movement of the hands that enter the space; diagonal composition; concave-convex mass; large, prominent eyes. The context and placement of the sculpture, on the pulpit, the characteristics of the space and the history of the church also indicate that this sculpture is from the Baroque period. The two conserved and restored sculptures also give characteristics of the Baroque, with their rich polychromy and glazes. Sculpture of St. Matthew the Evangelist depicts a bearded man with long brown hair, standing in contrapposto position. He is wearing a white gown with blue strokes at the folds and a cloak that is partially gilded. The left hand slightly extended outward suggests a speech gesture and the right hand is placed with the palm on the chest. The gaze and the head are directed forward. On the lower left at the foot is his attribute; naked boy / cherub with ruddy plump cheeks dressed in gilded drapery around hips.

The entire surface of the sculpture contains wormholes caused by insects, as well as both deep and shallow mechanical damages in all the layers. The form is missing many parts - both forearms of the child, parts of the fingers of the left hand of St. Matthew and the left foot of the boy / cherub, also the big toe of his right foot. The wood has a sponge texture and it sheds, especially near places of the mechanical damages and at the base. It was concluded that there are 2 chronological layers of the sculpture, but the sculpture was not completely painted over. Part of the gilded mantle was spared of the new coat of paint, and the dark green glaze on the silver-plated gown was painted over in white with blue strokes. On the green pedestal, which is originally a lighter green color, we see a darker green coat of paint. Investigative probing on the right side of the beard next to the evangelist's hair revealed that there are two chronological layers of the incarnate. The first chronological layer is slightly lighter than the second and is in much worse condition. Very little of the first chronological layer was preserved, and it was decided not to remove the second chronological layer of the incarnation on the sculpture - as well as on the other three sculptures from the same group. All necessary conservation-restoration work was performed on the sculpture - preventive gluing, cleaning of surface dirt, consolidation of the carrier, removal of varnish from the back of the sculpture, gluing, partial removal of the coats of paint, construction of the missing parts of the base and carrier layers, reconstruction of the thumb and forefinger of the evangelist's right hand and left boy's foot, add on of the missing parts on the metal sheet layer, retouching of the coat of paint and final varnishing.

The four evangelists form an iconographic and aesthetic whole that needs to be reunited again, in the original context of the group of evangelists. The group will be exhibited in the coming Diocesan Museum of the Diocese of Bjelovar-Križevci.

Conservation and restoration works were accompanied by written, graphic and photographic documentation.

The theoretical part of this thesis contains a review of the legal principles of the conservation-restoration profession. In consultation with comentor Zrinka Studen, prof., senior expert advisor at the Conservation Department in Bjelovar, all the necessary documentation was presented and explained, which will also serve students, future conservators-restorers in order to get a clearer insight into what is required from legal, documents prescribed by law, before, during and after completion of work on the artwork.

SADRŽAJ

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA	II
SAŽETAK	IV
SUMMARY	VI
1. UVOD	1
1.1. OPĆI PODACI O PREDMETU/OBJEKTU	1
1.2. PODACI O KONZERVIRANJU-RESTAURIRANJU	1
1.3. CILJ ISTRAŽIVANJA KONZERVATORSKO-RESTURATORSKIH RADOVA: ...	2
1.4. KRATKI PREGLED KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKIH RADOVA U OKVIRU IZRADE DIPLOMSKOG RADA	3
2. ISTRAŽNA DOKUMENTACIJA	6
2.1. Istraživanje literature i izvora	6
2.1.1. <i>Ikonografski opis</i>	6
2.1.2. <i>Povijesno-umjetnička analiza</i>	8
2.1.3. <i>Povijest skulpture</i>	9
2.2. Izvorni materijali i tehnike izrade	26
2.2.1. <i>Tehnološka grada</i>	26
2.2.2. <i>Izvorna stratigrafija predmeta - tablični prikaz</i>	34
2.2.3. <i>Rezultati laboratorijskog istraživanja</i>	36
2.3. Opis zatečenog stanja i uzroci propadanja	39
2.3.1. <i>Ambijentalni uvjeti</i>	40
2.4. Promjene izvornog materijala	40
2.4.1. <i>Stratigrafija predmeta u zatečenom stanju - tablični prikaz</i>	50
3. PRIJEDLOG RADOVA	53
3.1. Konzervatorsko-restauratorske smjernice / Strukovna načela i obziri	53
3.2. Plan radova	53

4. DOKUMENTACIJA RADOVA	55
4.1. Izvješće o izvršenju konzervatorsko-restauratorskih radova	55
4.1.2. <i>Stratigrafija predmeta nakon radova - tablični prikaz</i>	69
4.2. REZULTATI KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKIH RADOVA	72
TEORIJSKI DIO	80
PRAVNI OKVIRI KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKE DJELATNOSTI	81
1. KULTURNA DOBRA	81
VRSTE KULTURNIH DOBARA	83
<i>„1. Nepokretna kulturna dobra</i>	83
<i>2. Pokretna kulturna dobra</i>	84
<i>3. Nematerijalna kulturna dobra</i>	84
OBVEZE I PRAVA VLASNIKA KULTURNOGA DOBRA	85
2. OSNOVNI DOKUMENTI KOJI SE ODOSE NA PRAVNE ODREDNICE KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKE DJELATNOSTI	86
1. RJEŠENJE O ZAŠTITI	87
2. PRIJEDLOG RADOVA I TROŠKOVNIK	89
3. UGOVOR O KORIŠTENJU SREDSTAVA MINISTARSTVA	94
4. UGOVOR IZMEĐU AKADEMIJE LIKOVNIH UMJETNOSTI I BJELOVARSKO- KRIŽEVAČKE BISKUPIJE	96
5. DOZVOLA ZA RAD (prethodno odobrenje)	98
6. ODOBRENJE	100
7. ZAMOLBA ZA DONACIJU OD STRANE IZVRŠITELJA NARUČITELJU	103
8. REVERS	105
9. ELABORAT O IZVRŠENIM RADOVIMA	106
ZAKLJUČAK	107
POPIS LITERATURE	108
INTERNETSKI IZVORI	109
POPIS SLIKA	110

POPIS TABLICA I GRAFIČKIH PRIKAZA	118
KRATKI ŽIVOTOPIS	119
IZJAVA O AUTORSTVU	121
ZAHVALA	122

1. UVOD

1.1. OPĆI PODACI O PREDMETU/OBJEKTU

Naziv predmeta/objekta: *Sv. Matej evanđelist*

Autor, atribucija: nepoznato

Datacija: barok, 18. st.

Tehnika: polikromirano, pozlaćeno i posrebreno rezbareno drvo

Dimenzije: visina: 56,5 cm; širina: 25 cm; dubina: 28 cm

Izvorni smještaj: Župna crkva Presvetog Srca Isusova i Sv. Ladislava u Malom Ravnu

Općina: Križevci

Županija: Koprivničko-križevačka

Biskupija: Bjelovarsko-križevačka biskupija

Korisnik: Fundus budućeg Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije

Inventarni broj objekta: DM 777

Inventarni broj OKIRU: 421

Tema: Konzervatorsko-restauratorski radovi na drvenoj polikromiranoj skulpturi Sv. Matej evanđelist i pravni okviri konzervatorsko-restauratorske djelatnosti

1.2. PODACI O KONZERVIRANJU-RESTAURIRANJU

Voditeljica radova: prof. mr. art. Zvezdana Jembrih

Izrada specijalističkih istraživanja: doc. dr. sc. Domagoj Šatović

Datum početka radova: 5. 10. 2021.

Datum završetka radova: 23. 6. 2023.

1.3. CILJ ISTRAŽIVANJA KONZERVATORSKO-RESTURATORSKIH RADOVA:

Cilj radova je sprječavanje daljnjeg propadanja skulpture te da se ona u skladu s njezinom poviješću i podrijetlom poveže u jednu cjelinu s tri preostala evanđelista. Nakon što se ova i još jedna skulptura (Sv. Ivan evanđelist) konzerviraju i restauriraju, povezat će se u cjelinu s već dva restaurirana evanđelista (Sv. Marko evanđelist i Sv. Luka evanđelist). Konzervirane i restaurirane skulpture biti će izložene u postavu budućeg Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije.

1.4. KRATKI PREGLED KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKIH RADOVA U OKVIRU IZRADE DIPLOMSKOG RADA

- prije dopremanja na Odsjek za restauriranje i konzerviranje umjetnina Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu skulptura je podvrgnuta gama zračenju na Institutu Ruđer Bošković u Zagrebu

- detaljan pregled umjetnine
- početno podljepljivanje polikromije
- uklanjanje površinske prljavštine (prašine) mehaničkim putem
- nastavak podljepljivanja polikromije
- konsolidiranje drvenog nosioca
- izrada stratigrafskih sondi
- probe čišćenja
- čišćenje površinske prljavštine
- uklanjanje preslika
- uklanjanje neadekvatnih zakita
- nadoknade u sloju nosioca
- obrada nadoknada-
- rekonstrukcija nekih dijelova nosioca (lijevo stopalo dječaka, palac i kažiprst lijeve ruke evanđelista)
- nadoknade u sloju osnove
- nadoknade u slojevima oslika
- nadoknade u slojevima metalnih listića i lazura
- završno zaštitno lakiranje
- izrada pisane, grafičke i fotografske dokumentacije

Slika 1. Sv. Matej evanđelist, cjelina, prednja strana, zatečeno stanje, nakon uklanjanja japan-papira, dokumentirala: E. Baričević 2021.

2. ISTRAŽNA DOKUMENTACIJA

2.1. Istraživanje literature i izvora

2.1.1. Ikonografski opis

Skulptura prikazuje muškarca u stajaćem položaju (blagi kontrapost) na postamentu (**Slika 1.**). Odjeven je u bijelu haljinu s plavim potezima na naborima i u plašt djelomično pozlaćen, također obojan bijelo sa svjetlo plavim naborima. Desna ruka mu je dlanom položena na prsa, dok je lijeva pružena naprijed, sugerirajući gestu govora. Pogled i glava su usmjereni prema naprijed. Ima dugu smeđu kosu i bradu. S lijeva dolje uz nogu je simbol evanđelista Mateja¹ - nagi dječak / kerub rumenih punijih obraza s draperijom oko bokova, kojemu od nadlaktica nedostaju obje ruke. S obzirom na njegov atribut i na to da je ova skulptura dio veće skupine koja prikazuje svu četvoricu, možemo sa sigurnošću tvrditi kako je riječ o *Sv. Mateju evanđelistu*.

Matej, apostol i evanđelist, sveti (lat. Mattheus, preko grč. < hebr. imena Mattai, hipok. < Mattenai, skrać. od Mattania). Poznat je po svome Evanđelju². Prije no što će postati Kristovim učenicom, bio je carinik u službi Rimljana. Događaji iz njegova života poslije Kristova uskrsnuća neizvjesni su. Vjeruje se da je svoje Evanđelje napisao u Judeji (hebrejskim jezikom), a kasnije pošao propovijedati u Etiopiju, gdje je i umro. Matej se slika na više načina. Pojavljuje se s kerubom u ljudskom obličju kako zapisuje Kristove ljudske preteke. Javlja se i s krilatim čovjekom, zbog podrobna izvještaja o Kristovu utjelovljenju. Prikazuje se i s kesom ili vrećom novca, što podsjeća na njegovo prijašnje zvanje, ali i s

¹ Evanđelist (grč. Euaggelistes, lat. Evangelista: - EVANĐELJE). 1. Osoba koja navješćuje evanđelje. 2. Tako se nazivaju četiri Kristova učenika koji su napisali četiri evanđelja. To su: Matej, Marko, Luka i Ivan. Dvojica od njih, Matej i Ivan, bili su -> apostoli, a Marko i Luka bili su vjerojatno učenici Kristovi, a zasigurno apostolski učenici: Marko Pterov, a Luka Pavlov. Svaki od njih ima svoj simbol: tetramorf, koji se temelji na viđenju proroka Ezekiel (Ez. 1) i Apokalipsi (Otk. 5,7 – 8), a to su četiri krilata bića, dodijeljena svakome po jedno: Mateju čovjek, Marku lav, Luki vol, Ivanu orao. Usp.: Badurina, A., (ur.) (1979) "Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva", Sveučilišna naklada Liber, Kršćanska sadašnjost, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, str. 224, 225

² Evanđelje (grč. Euaggelion „radosna dobra vijest“: prema eu „dobro“ + aggelos „vjesnik, glasnik“) 1. Navještenje otkupljenja svijeta po Kristu. 2. U literarnom pogledu, to je knjiga u kojoj su zapisane prve apostolske kateheze i interpretacija Kristova života i djelovanja. Djelomično se temelje na povijesnom opisu Kristova života, a djelomično na promatranju poslijeuskršne vjere. Imamo četiri od Crkve priznata evanđelja (kanon): ona koja su napisali Matej, Marko, Luka i Ivan. U liturgiji, to je odlomak uzet iz jednog od četiriju evanđelja koji se čita ili pjeva na misi. Usp.: Badurina, A., (ur.) (1979) "Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva", Sveučilišna naklada Liber, Kršćanska sadašnjost, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, str. 225

*knjigom i perom kao pisac Evanđelja. Gdjekad mu anđeo pridržava tintarnicu. Oznaka mu je još i sjekira kao oruđe mučeništva.*³

Novi zavjet

Evandeoski tekstovi i Djela apostolska navode Mateja na svim popisima dvanaestorice Isusovih učenika. Prema evanđeljima, bio je carinik, sakupljač poreza na putu koji je, kod Kafarnauma prelazio iz Galileje u Siriju, te je pripadao skupini ljudi, koji su bili neomiljeni i često korumpirani, te od ostalih Židova smatrani i obredno nečistima. Promijenio se, nakon što ga je osobno Isus posjetio i blagovao u njegovoj kući. Spremno se odazvao pozivu, da slijedi Isusa, a prije no što je to učinio, priredio je svečanu gozbu za rođake i prijatelje. Kasnije je taj događaj opisao u svom Evanđelju po Mateju.

U kasnijoj predaji

Kasnija predaja o Mateju donosi mnogo više pojedinosti o njegovu životu. Kao Isusov apostol i propovjednik, obraćao se najprije Židovima te im je prije nego ih ostavi, napisao Evanđelje na njihovu jeziku. Bio je to aramejski jezik, kojim su tada govorili Židovi u Palestini. O tome svjedoče neki stari crkveni oci, no u današnjem tekstu Matejeva evanđelja pisanog grčkim jezikom nema jasnih tragova njegova prijevoda s aramejskog. Prema nekim predajama, propovijedao je Židovima oko 15 godina, uključujući i židovske enklave u Etiopiji i na Istoku.

Evanđelje po Mateju

Matej u svome evanđelju želi pokazati da je Isus Bogom obećani Mesija te da se u njemu ostvaruju sva starozavjetna proročanstva i obećanja. Ta je značajka očita za Matejevo evanđelje od početka do kraja. Rodoslovljem na početku dokazuje da je Isus Davidov potomak po tijelu. Djevičansko Isusovo začće ostvaruje Izajijino proročanstvo, a rođenje u Betlehemu Mihejevo.

³ Badurina, A., (ur.) "Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva", Sveučilišna naklada Liber, Kršćanska sadašnjost, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 1979., str. 399

Štovanje

Od 954. godine njegove se relikvije nalaze u Salernu, u Italiji, a oko 1080. godine položene su u crkvu podignutu njemu u čast, koju je osobno posvetio papa Sv. Grgur VII. Matej je zaštitnik grada Salerna i Trieria (Njemačka), carinika, poreznika, bankara, zaštitara, brokera, računovođa i knjižničara.

Blagdan mu je u Rimokatoličkoj crkvi 21. rujna, a u pravoslavnim crkvama 16. studenog (ako se koristi julijanski kalendar onda je to po gregorijanskom 29. studenog.)⁴

⁴ ABRINAC, S., (2010.), *Diplomski rad: konzervatorsko-restauratorski radovi na drvenoj polikromiranoj skulpturi sv. Marka evanđelista i opis zatečenog stanja skulptura sv. Mateja e., sv. Ivana e. i sv. Luke evanđelista te prijedlog radova*, Zagreb, ALU, OKIRU, str. 60, 61

2.1.2. Povijesno-umjetnička analiza

Obrada i izgled skulpture imaju barokne karakteristike.

Kontekst i smještaj skulptura, izvorno na propovjedaonici u župnoj crkvi u Malom Ravnu nedaleko od Križevaca, karakteristike prostora te povijest crkve također ukazuju da je skulptura iz razdoblja baroka. Od četiri skulpture evanđelista, retorička-govornička gesta Sv. Mateja najviše je u skladu s ulogom propovjedaonice u prenošenju *Riječi Božje*⁵: ruka ispružena naprijed koja ulazi u prostor, dinamičan pokret; konkavno-konveksna masa; velike, izražene oči, blagi kontrapost, draperija i haljina koja naborima slijedi obrise tijela. Dvije restaurirane skulpture Sv. Marko i Sv. Luka iz iste skupine svojom formom, te bogatom polikromijom i lazurama također daju obilježja baroka.

⁵ Grupa autora (ur. Z. Jembrih), *Ne/Izliječeni sveci: istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi na polikromiranim drvenim skulpturama iz fundusa Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije*, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 2016., str. 102

2.1.3. Povijest skulpture

Skulptura Sv. Mateja evanđelista se prvi put spominje davne 1748. godine prema spisima prvog ravnatelja i organizatora Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije kanonika dr. Kamila Dočkala koji je umjetnine registrirao u Glavnom inventaru Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije. Vodio je opsežan popis i stručni opis građe objedinjene u Glavnom inventaru, u pet svezaka tzv. *Dočkalovih knjiga* koje danas čine temeljni izvor podataka o fondusu muzeja. Skulptura pripada skupini evanđelista (Sv. Marko uz atribut lava, Sv. Luka uz atribut vola, Sv. Matej uz atribut dječaka / keruba i Sv. Ivan uz atribut orla) (**Slika 3.**) koji su krasili konzole barokne propovjedaonice u lađi župne crkve Presvetog Srca Isusova i sv. Ladislava kralja u Malom Ravnu. Propovjedaonica je kasnije obnovljena te su skulpture postale suvišne. (**Slika 4.**)

Slika 2. Karta Koprivničko-križevačke županije

Slika 3. S lijeva na desno: Sv. Marko (nakon konzervatorsko-restauratorskih radova), Sv. Luka (nakon konzervatorsko-restauratorskih radova), Sv. Matej (nakon preventivnog podljepljivanja), Sv. Ivan (nakon preventivnog podljepljivanja), dokumentirao: M. Krištofić, 2015.

Godine 1941. skupina evanđelista je iz Malog Ravna poslana na pohranu Dijecezanskome muzeju Zagrebačke nadbiskupije. Skupina je nakon dugog vremena boravka na tavanu Nadbiskupske palače u čuvaonici muzeja ponovno ugledala svjetlo dana povodom izložbe otvorene 4. svibnja 2016. godine u Domitrovićevoj kuli na Kaptolu u Zagrebu pod nazivom *Ne/Izliječeni sveci*.⁶ Izložba je nastala višegodišnjom suradnjom Ureda za kulturna dobra Zagrebačke nadbiskupije i Odsjeka za konzerviranje i restauriranje umjetnina Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu.

Na skulpturama Sv. Marka i Sv. Luke su provedeni konzervatorsko-restauratorski radovi u sklopu nastave. Diplomant Odsjeka za konzerviranje i restauriranje umjetnina Sandro Ambrinac je 2010. godine izveo konzervatorsko-restauratorske radove na skulpturi Sv. Marka u sklopu diplomskog rada pod mentorstvom prof. mr. art. Andreja Aranickog. Godine 2011. je tadašnja studentica Ivana Prodan pod nastavom prof. Zvezdane Jembrih i prof. Andreja Aranickog izvela konzervatorsko-restauratorske radove na skulpturi Sv. Luke evanđelista.

⁶ BIRAM DOBRO, Otvorena izložba “Ne/Izliječeni sveci” u Domitrovićevoj kuli <https://biramdobro.com/otvorena-izlozba-neizlijeceni-sveci-domitrovicevoj-kuli/>, pristupljeno 12. 5. 2022.

Slika 4. Propovjedaonica, župna crkva Presvetog Srca Isusova i sv. Ladislava, Mali Raven, dokumentirao: S. Ambrinac 2010.

Međutim, skulpture Sv. Mateja evanđelista i Sv. Ivana evanđelista nisu pronađene u čuvarnici Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije. Umjesto njih pronađena je osobna bilješka Kamila Dočekala u Inventarnoj knjizi glavnog inventara Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije (str. 193.), koja navodi da je Sv. Matej evanđelist posuđen kapeli Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gornjem Tkalcu, župa Mali Raven. (Slika 5.)

Strana 193

Broj ko-mada	Smješten	Nabavna cijena		Bilješka
		D	P	
1	B. dl Kaptol 18 IV. doznica			Na pohranu u župnu crkvu Raven
	Posuđen za kapelu u TKALCU, župa Mali Raven, 27. XII. 1890. K. 155/19			

Slika 5. Detalj, tzv. Dočekalova knjiga, str. 193

Skulpture Sv. Mateja evanđelista i Sv. Ivana evanđelista su 1987. godine posuđene iz Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije kapeli Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gornjem Tkalcu na zahtjev mještana, koji su htjeli popuniti ispražnjena mjesta u nišama glavnog oltara, nakon krađe izvornih skulptura koja se dogodila 80-ih godina 20. stoljeća, o kojoj se još uvijek ništa ne zna. Zatim se skulptura Sv. Mateja evanđelista 2010. godine pronalazi na navedenoj lokaciji (**Slika 6.**) u niši glavnog oltara.

Slika 6. Kapela Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gornjem Tkalcu, dokumentirao: S. Ambrinac 2010. godine

Na suprotnoj strani retabla je pronađena i skulptura Sv. Ivana evanđelista. Nažalost, ne može se točno specificirati u kojoj niši. Po fotografiji preuzetoj iz diplomskog rada S. Ambrinca možemo pretpostaviti da se skulptura Sv. Ivana evanđelista nalazila u desnoj niši retabla glavnog oltara, što znači da se Sv. Matej evanđelist nalazio u lijevoj niši. (**Slike 8., 9.**) Skulptura se u trenutku pronalaženja 2010. godine nalazila u vrlo nepovoljnim uvjetima. Cijela dvorska kapela posvećena Blaženoj Djevici Mariji u Gornjem Tkalcu bila je u stanju renoviranja, te je skulptura bila izložena velikoj količini čestica prljavštine u zraku i mogućim mehaničkim oštećenjima. Na fotografijama iz 2010. godine se vidi da je oltar bio djelomično zaštićen najlonom.⁷ (**Slika 7.**)

⁷ Grupa autora, (gl. urednik: Zvezdana Jembrih), *Ne/Izliječeni sveci: istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi na polikromiranim drvenim skulpturama iz fundusa Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije*, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 2016., str. 101

Slika 7. Kapela Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gornjem Tkalcu, dokumentirao: S. Ambrinac 2010. godine

Jasno je vidljivo da su te dvije skulpture zbog čestog seljenja, a samim time i češćih promjena mikroklimatskih uvjeta, u znatno lošijem stanju nego skulpture Sv. Marka evanđelista i Sv. Luke evanđelista koje su pronađene u čuvaonici Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije.

U međuvremenu je, 2011. godine prema nalogu nadležnog konzervatorskog odjela zbog ugroženosti demontiran glavni oltar u Gornjem Tkalcu. Ova dva evanđelista su zajedno s oltarom pohranjena u Bjelovaru, u čuvaonicu Ordinarija Bjelovarsko-križevačke biskupije, sada u nadležnosti druge dijeceze i drugoga konzervatorskog odjela.

Za potrebe već spomenute izložbe *Ne/Izliječeni sveci* ta su dva evanđelista, nakon 5 godina, izvučeni iz čuvarnice, dodatno podlijepljeni i prezentirani na izložbi.

Slika 8. Sv. Matej evanđelist u niši glavnog, oltara zatečeno stanje, kapela u Gornjem Tkalcu, dokumentirao: S. Ambrinac 2010.

Slika 9. Sv. Ivan evanđelist u niši glavnog oltara ,zatečeno stanje, kapela u Gornjem Tkalcu, dokumentirao: S. Ambrinac 2010.

Dr. Kamilo Dočkal tijekom registriranja umjetnina u Glavnom inventaru Dijecezanskoga muzeja Zagrebačke nadbiskupije u svrhu lakšeg snalaženja podijelio je podatke o umjetnini u nekoliko grupa: *Redni broj, Predmet, Odakle, Kada i kako je dospio u muzej, Broj komada, Smješten, Nabavna cijena, Bilješka*, tako imamo informacije o skulpturama i što se s njima događalo. (Slike 10., 11.).

Redni broj	Predmet	Odakle?	Kada i kako je dospio u muzej?	Broj komada	Smješten	Nabavna cijena		Bilješka
						D	P	
777.	<p>Drveni kip sv. Matije evanđelističta.</p> <p>Radio.</p> <p>Styl: barok</p> <p>Doba radnje: 1748</p> <p>Signatura:</p> <p>Tras: lijevo drvo</p> <p>Visina: 0.58 m</p> <p>Širina: 0.25 m</p> <p>Opis: Cijela figura apostola s predom bradom i kosom, odjeva bezom. Lice mirno, upalo. Pogled upravo napred. Obličje u tuzičkoj svijetloj boji i u plašt nepravo položju. Plešt je modro oboj, a djelomice nježni. Lice je niska, pruzim napred u gornju gornju, desna je na postima. Cijela daga je primol usate. Cesta: dječak brnaste lica i nepolno oko bokova. Dječak u odbojne ruce.</p> <p>*Kip je cio, straga pun. Polikromija nacuvana.</p> <p>Fontijast. Kip bio na promijenjenoj. Plamo izvješće C. J. Arch. Romeel: Josephus Fogledel, natpis je nova promijenjena 1748. In 1748 na: Ana majer novi, - "la thede quare nove ad elegand opus sculptura et pictura". Fontine je tada bio Peter Berletic, oko 30 god, žive deset god (mrtve 15), oecomanus bio je to se i gelosa, rikon Bosiljotani. Patima je tada bio: Ivan i Štepan Jelaić; Ignacij Rasmus. Klara promijenjena je oko 1704. Kise (Geta Jure C. J. "kathodra halot negro marmore celere krikom (druzi p. ar. gpa miji). Jove je izvorno 24 m. 1748. dani. 1748.</p>	<p>1/2 župne crkve</p> <p>Raven</p>	<p>Done 12. 17. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.</p>	<p>1</p> <p>sova sa 4 evanđelističta. ovde</p>	<p>D. H. Plank 28 IV. 1748.</p> <p>4 evanđelističta</p>	<p>Napodnosi</p>	<p>blesnik</p> <p>župna crkva</p> <p>Raven</p>	

Vel. fot. 2
vidi br. 779.

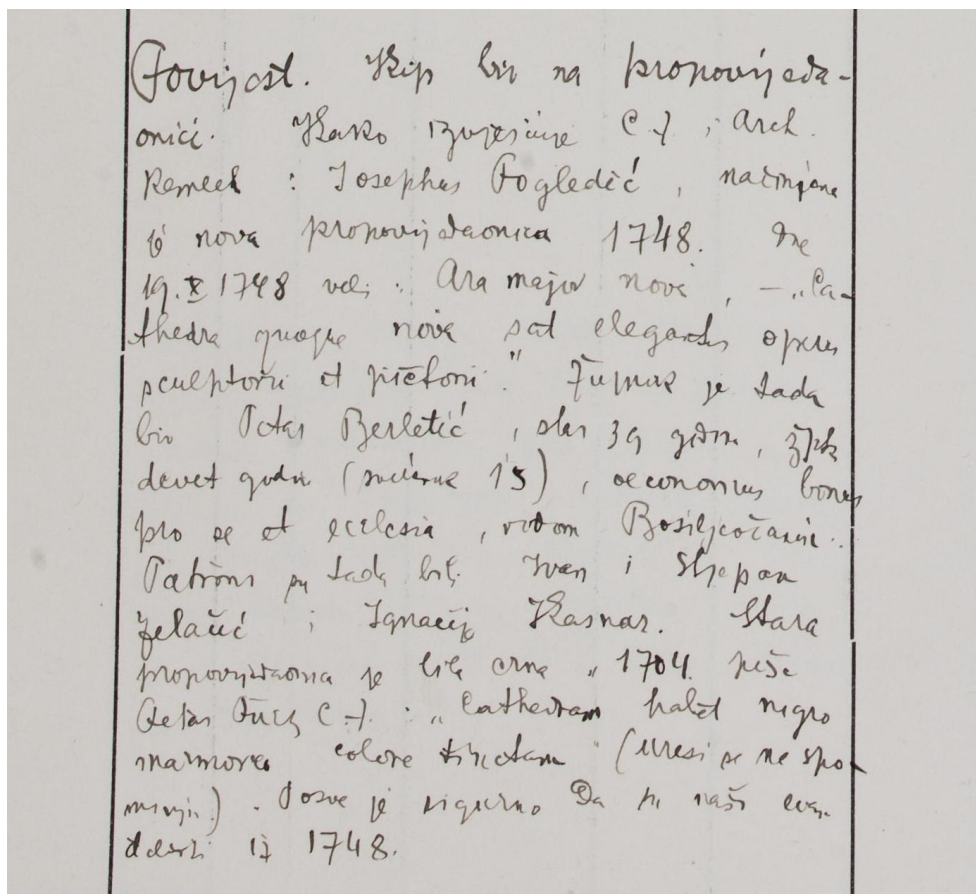
Slika 10. Fotografija stranice 190. iz Glavnog inventara Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije, tzv. Dočkalove knjige

Prijepis dokumenta:

Tablica 1: prijepis 190. stranice glavnog inventara Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije tzv. „Dočkalove knjige“

Redni broj	Predmet	Odakle?	Kada i kako je dospio u muzej?	Broj ko-mada	Smješten	Nabavna cijena	Bilješka
777	<p>Drveni kip sv. Mateja evanđelista.</p> <p>Radio: Smjer: barok Doba radnje: 1748. Signatura: Tvar: lipovo drvo visina: 0,58 m najv. širina: 0,25 m Opis: Cijela figura apostola s govedom, bradom i brkovima, oduljom kosom. Lice mršavo, upalo. Pogled upravljen naprijed. Obučen je u tuniku svijetlo modre boje i u plašt nepravilno položen. Plašt je modro obojen, a djelomice pozlaćen. Lijeva je ruka pružena naprijed u gestu govora, desna je na prsima. S lijeva dolje je simbol evanđelista: dječak bucasta lica s draperijom oko bokova. Dječaku su odlomljene ruke. Kip je cio, straga pun. Polikromija sačuvana. Povijest: Kip bio na propovjedaonici. Kako izvješćuje arh. Remens: Josephus</p>	<p>Iz župne crkve Raven</p> <p>Vel. fot. 2. vidi br. 779.</p>	<p>Dne 12. VII. god dao ga vlč. g</p>	1	<p>D. M Kaptol 28 IV. dvorana</p>	<p>na pohranu</p>	<p>Vlasnik župna crkva Raven</p>

	<p><i>Pogledić, načinjena je nova propovjedaonica 1748. Župnik je tada bio Petar Berletić oko 39 godina, župnik devet godina (svećenik 15) rodom Bosiljevčanin. Patroni su tada bili Ivan i Stjepan Jelačić i Ignacije Kasnar. Stara propovjedaonica je bila crna. 1704. piše Petar Putz latinski tekst: (Uresi se ne spominju). Posve je sigurno da su naši evanđelisti iz 1748.</i></p>					
--	--	--	--	--	--	--

Slika 11. Fotografija stranice 190 (br. 777) iz glavnog inventara Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije tzv. Dočkalove knjige, detalj

Prijepis dokumenta:

Povijest. Kip bio na propovjedaonici. Kako izvješćuje arh. Remens: Josephus Pogledić, načinjena je nova propovjedaonica 1748. Župnik je tada bio Petar Berletić, oko 39 godina, župnik devet godina (svećenik 15), rodom Bosiljevčanin. Patroni su tada bili Ivan i Stjepan Jelačić i Ignacije Kasnar. Stara propovjedaonica je bila crna. 1704. piše Petar Putz. latinski tekst: ... (Uresi se ne spominju). Posve je sigurno da su naši evanđelisti iz 1748.⁸

⁸ op. cit. ABRINAC, S., (2010.), *Diplomski rad: konzervatorsko-restauratorski radovi...*, str. 59

Župna crkva Presvetog Srca Isusova i sv. Ladislava u Malom Ravnu

Crkva Presvetog Srca Isusovog i Svetog Ladislava (**Slika 12.**) nalazi se unutar velikog zavoja glavne ceste D41 za Križevci - Zagreb u selu Mali Raven. Sagrađena je na mjestu stare drvene kapele spomenute 1369. godine.⁹ Mali Raven je naseljeno mjesto u sastavu grada Križevaca, Koprivničko-križevačka županija, Republika Hrvatska.

Crkva je pravilno orijentirana, jednobrodna, ima usko kvadratno svetište i zaobljenu plitku apsidu. Iznad pročelja se uzdiže zvonik. Iz gotičke faze su sačuvani bočni zidovi broda i svetišta i kasnogotički zvjezdasti svod u svetištu. U sklopu obnove crkve za vrijeme župnika Petra Brletića 1748. godine, sredstvima mjesnog plemića Ignacija Kašnera-podignut je novi oltar i propovjedaonica, propovjedaonica lišena kiparskog ukrasa u crkvi je zadržana do danas.¹⁰

Od 1803. do 1822. godine je crkva barokizirana; brod se nadsvođuje, svetištu se dodaje apsida, na sjevernom dijelu se prigraduju bočne kapele i sakristija te se izvodi pročelje sa zvonikom.¹¹

Slika 12. Župna crkva Presvetog Srca Isusova i sv. Ladislava, Mali Raven. Preuzeto s https://www.geocaching.com/geocache/GC6NN48_crkva-presvetog-srca-isusovog-i-sv-ladislava?guid=33dbb012-d296-4312-8f50-a63d934eb9d8 pristupljeno 16. 1. 2022.

⁹ op. cit. ABRINAC, S., (2010.), *Diplomski rad: konzervatorsko-restauratorski radovi...* str. 10

¹⁰ Grupa autora, (gl. urednik: Zvezdana Jembrih) *Ne/Izliječeni sveci: istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi na polikromiranim drvenim skulpturama iz fundusa Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije*, Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 2016., str. 102

¹¹ op. cit. ABRINAC, S., (2010.), *Diplomski rad: konzervatorsko-restauratorski radovi...*, str. 10

U tijeku je opsežna obnova crkve

Crkva je stradala u potresu u prosincu 2020. godine, u tijeku je sanacija štete i cjelovita rekonstrukcija crkve Presvetog srca Isusova i sv. Ladislava koja je upisana u Registar kulturnih dobara RH kao nepokretno pojedinačno kulturno dobro.¹² Potrebno je izvršiti konstrukcijsku obnovu i sanirati štetu nastalu nakon potresa kako bi se spriječilo daljnja oštećenja građevine i moguće nezgode kod budućih potresa.

U svrhu dobivanja više informacija stupljeno je u kontakt sa župnikom, velečasnim Zvonimirom Roginom koji je dao informacije o stanju crkve i njenoj obnovi. Statika crkve je u potresu stradala kompletno. U tijeku je statička obnova crkve od tornja do temelja, učvršćivanje zidova, tornja, izmjena krovišta, kape tornja, izmjena drvene i limene konstrukcije, unutarnje i vanjsko žbukanje. Hitna sanacija bila je odmah nakon potresa 2021. godine, te radovi traju od siječnja 2023. godine. Velečasni Rogina spominje kako inventar nije stradao, ali je deponiran u susjednu župu Gornji Dubovec. Inventar (tri oltarne slike) je smješten u društveni dom. Velečasni Rogina također navodi kako su u crkvi ostali samo glavni oltar i propovjedaonica. Propovjedaonica koja se nalazi u crkvi i dio zida uz koji se nalazi, prošli su netaknuto, te je zaštićena unutar crkve. Također, velečasni Rogina navodi kako kapela na Gornjem Tkalcu nije stradala tijekom potresa i na njoj nema nikakvih radova.¹³

¹² <https://biskupija-bk.hr/izrada-projektne-dokumentacije-i-provedba-mjera-zastite-crkve-presvetog-srca-isusova-i-sv-ladislava-mali-raven-krizevci/>, pristupljeno 26. 5. 2023.

¹³ Zahvaljujem velečasnom Zvonimiru Rogini koji je putem telefonskog razgovora izdvojio vrijeme i dao mi tražene podatke o trenutnom stanju župne crkve Presvetog Srca Isusova i sv. Ladislava u Malom Ravnu.

Slika 13. Župna crkva Presvetog Srca Isusova i sv. Ladislava, Mali Raven. Preuzeto s <https://prigorski.hr/radovi-kod-zupne-crkve-presvetog-srca-isusova-i-sv-ladislava-u-malom-ravnu/> pristupljeno 11.12.2021.

Dvorac i kapela uznesenja Blažene Djevice Marije u Gornjem Tkalcu

Od nekadašnje vrijedne cjeline ranobaroknog dvorca (**Slika 14.**) danas možemo vidjeti samo sačuvanu dvorsku kapelu posvećenu Blaženoj Djevici Mariji iz sredine 18. stoljeća.¹⁴ Dvorska kapela smještena je na vrhu brežuljka na polovici puta između Vrbovca i Križevaca.

Vlasnici ovog dvorca, pravokutnog i izduljenog tlocrta izgrađenog u 17. stoljeća, su prvotno bili jezuiti, a potom Križevačka biskupija.¹⁵ Kad se 1946. godine iselila Križevačka biskupija; dvorac, gospodarske zgrade i zid koji je ograđivao taj kompleks su bili u dobrom stanju. Kasniji korisnici (kolonisti, poljodjelska zadruga) nisu održavali dvorac.¹⁶

¹⁴ Wikipedija, slobodna enciklopedija, *Kapela Uznesenja Blažene Djevice Marije i ostaci dvorca (Gornji Tkalac)*, [https://hr.wikipedia.org/wiki/Kapela_Uznesenja_Bla%C5%BEene_Djevice_Marije_i_ostaci_dvorca_\(Gornji_Tkalec\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Kapela_Uznesenja_Bla%C5%BEene_Djevice_Marije_i_ostaci_dvorca_(Gornji_Tkalec)) pristupljeno 12. 5. 2022.

¹⁵ op. cit. Wikipedija,

[https://hr.wikipedia.org/wiki/Kapela_Uznesenja_Bla%C5%BEene_Djevice_Marije_i_ostaci_dvorca_\(Gornji_Tkalec\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Kapela_Uznesenja_Bla%C5%BEene_Djevice_Marije_i_ostaci_dvorca_(Gornji_Tkalec)) pristupljeno 12. 5. 2022.

¹⁶ BLAGA I MISTERIJE, Zaboravljena mjesta, *Kako je nestao dvorac Gornji Tkalac: od posjeda vitezova sepulkralaca i ponosa biskupa, ostane samo kapela i zapisi o tome što se dogodilo*, <https://blagamisterije.com/kako-je-nestao-dvorac-gornji-tkalac-od-posjeda-vitezova-sepulkralaca-i-ponosa-biskupa-ostane-samo-kapela-i-zapisi-o-tome-sto-se-dogodilo/24338/>. pristupljeno 12. 5. 2022.

Slika 14. Jugozapadno pročelje dvorca, Gornji Tkalec 1965., preuzeto s <https://blagamisterije.com/kako-je-nestao-dvorac-gornji-tkalec-od-posjeda-vitezova-sepulkralaca-i-ponosa-biskupa-ostane-samo-kapela-i-zapisi-o-tome-sto-se-dogodilo/24338/> pristupljeno 20. 5. 2022.

Godine 1981. je dvorac znatno nastradao u ljetnom nevremenu i kao takav je predstavljao opasnost zbog mogućeg rušenja na lokalnu prometnicu koja prolazi uz sjeveroistočno područje dvorca. Tadašnji vlasnik dvorca, općina Vrbovec, je tražila odobrenje za rušenje. Odobrenje je stiglo 1986. godine i dvorac je srušen, sve osim podruma, ulaznog dvorišnog portala lučnog otvora i dvorske kapele.¹⁷

Kapela kakva danas stoji na vrhu brda zidana je opekom. Izgradili su je isusovci¹⁸ poslije 1720. godine na mjestu starije drvene kapele koja se spominje 1425. godine. Ima tri oltara i drveni zvonik s dva zvona. Pripada najznačajnijim sakralnim objektima na

¹⁷ BLAGA I MISTERIJE, <https://blagamisterije.com/kako-je-nestao-dvorac-gornji-tkalec-od-posjeda-vitezova-sepulkralaca-i-ponosa-biskupa-ostane-samo-kapela-i-zapisi-o-tome-sto-se-dogodilo/24338/> pristupljeno 20. 5. 2022.

¹⁸ Isusovci (lat. *Societas Jesu* „Družba Isusova“; krat. SJ; DI). Red (→ redovnici) što ga je 1540. u Španjolskoj osnovao Ignacije Loyola. Osim tri uobičajena zavjeta polažu i četvrti: da će, ako ih crkveni poglavari pošalju, ići u misije. Odigrali su veliku ulogu u protureformaciji. U Hrvatsku su došli već 1560. godine, u Dubrovnik, a u Zagreb 1606., gdje već slijedeće godine osnivaju gimnaziju, prvu u Hrvatskoj. Godine 1773., na brojne pritiske, papa ih Klement XIV. ukida, a 1858. red je opet obnovljen. Odijelo im je crne boje, a sastoji se od talara i široka tkanog pojasa kome sprijeda vise dvije jednako široke vrpce. Usp.: Badurina, A., (ur.) (1979) „Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva“, Sveučilišna naklada Liber, Kršćanska sadašnjost, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, str. 277, str. 278

vrbovečkom području i zavedena je kao pojedinačno nepokretno kulturno dobro pod oznakom Z-3163.¹⁹

Isusovci su često bili donatori oltara za crkve svog reda, zahtjevi u pogledu ljepote i kvalitete bili su visoki. Upravo oltar na kojem je skulptura Sv. Mateja pronađena primjer je tih tendencija. Oltar je 1660. godine dao postaviti hrvatski ban, grof Nikola Erdődy²⁰ Oltar je bio obrazac umjetničkih shvaćanja kulturno visoko razvijene sredine koja je uzore pronašla kod isusovaca u susjednim austrijskim pokrajinama. Arhitektonska konstrukcija retable je stroga i monumentalna, s malobrojnim figurama među glatkim stupovima čija su debla ukrašena anđeoskim glavicama. **(Slika 15.)** Skulpturama u sklopu te cjeline pripada važna uloga, kipovi se ne povlače u dubinu niše već iz nje iskoračuju na konzolama koje počivaju na anđeoskim glavicama. Kipovi koji su nestali **(Slika 15.)** sa niša glavnog oltara odreda su isusovački sveci, kasnije zamijenjeni Sv. Ivanom i Sv. Matejom **(Slika 16.)**, autor oltara kao i kipova je nepoznat no ukazuje na stilsku zrelost glavnog oltara. Isusovački oltar u Gornjem Tkalcu obilježio je snažan prodor prema baroknom kiparstvu.²¹

¹⁹ BLAGA I MISTERIJE, <https://blagamisterije.com/kako-je-nestao-dvorac-gornji-tkalec-od-posjeda-vitezova-sepulkralaca-i-ponosa-biskupa-ostane-samo-kapela-i-zapisi-o-tome-sto-se-dogodilo/24338/> pristupljeno 20. 5. 2022.

²⁰ Erdődy [ɛ'rdø:di], Nikola III. (Nicolaus Erdeődy), vojskovođa i hrvatsko-slavonsko-dalmatinski ban (? , 1630. – Aranyosmarót, 7. VI. 1693.). 1680. Nikola svečano uveden u bansku čast. Tijekom banovanja istaknuo se u borbama protiv Osmanlija, a za osmanske opsade Beča (1683.) sa svojom vojskom na Muri priječio je neprijatelju slanje pojačanja pod Beč. Nakon poraza Osmanlija pod Bečom, napao je utvrde u Kaniškom pašaluku te zauzeo Lendavu i Siget. Kao odštetu za troškove ratovanja dobio je vlastelinstvo Bosiljevo. Godine 1684., uz pomoć Jakova Leslija, generala Varaždinskoga generalata, zauzeo je Viroviticu nakon što je porazio Osmanlije kraj Slatine. U tijeku 1685.–86. ratovao je u dolini Une te 1687. zauzeo Kostajnicu, Novi na Uni, Zrin i Bužim, a godinu dana poslije s feldmaršalom Ludwigom Badenskim oslobodio Brod i Gradišku. Te godine ponovno je ratovao u dolini Une i oslobodio Kostajnicu, Dubicu i neka druga mjesta, a 1691. s Herbersteinom oslobađa dijelove Like i Krbave. Nakon osmanskog poraza kod Slankamena (1691.) i oslobođenja Slavonije, sudjelovao je u čišćenju područja uz Savu koja su Osmanlije ponovno bili osvojili. Godine 1692. pokušao je osvojiti Bihać. Pokopan je u zagrebačkoj katedrali u grobnici uz oltar Majke Božje. U riznici katedrale čuvaju se njegova banska zastava, kaciga, oklop, mač i žezlo. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=18220> pristupljeno 26. 5. 2023.

²¹ Baričević, D. *Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske*. Institut za povijest umjetnosti. Zagreb. Školska knjiga. 2008. str. 28

Slika 15. Sv. Ignacije Loyola i sv. Karlo Boromejski, ukradeni kipovi s glavnog oltara kapele Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gornjem Tkalcu, Župa Mali Raven 1660. g. (Baričević, D., Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske. Institut za povijest umjetnosti. Zagreb. Školska knjiga. 2008., str. 29)

Slike 16. i 16.a Sv. Matej i Sv. Ivan u nišama glavnog oltara kapele Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gornjem Tkalcu, Župa Mali Raven, zatečeno stanje, dokumentirao: S. Ambrinac 2010. godine

Kalisa, Kalec, Laga i *Kališće* nazivi koji se odnose na Gornji Tkalec, a navedeni su u starim ispravama. Prvi put se, 1217. godine, ime mjesta spominje u spisima. Sepulkralcima²² iz Glogovnice darovan je dio zemlje koji je bio pod vlasništvom Križa, odnosno Križevaca, a darovao ju je kralj Andrija II. Uslijed toga čina, 1223. godine ime mjesta se prvi put spominje kao feudalni posjed.

²² Nedugo nakon što su kršćani kročili u Svetu zemlju, Crkva je osjetila potrebu za redom čija će svrha biti zaštita i očuvanje Isusova groba. Stoga je 1113. godine bulom pape Paskala II osnovan Konjanički red Svetog groba u Jeruzalemu ili jednostavno čuvari Svetog groba, poznatiji kao sepulkralci. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/znete-li-tko-su-vitezovi-sepulkralci-kojih-ima-i-medu-hrvatima-foto-20180331> pristupljeno 26. 5. 2023.

Do kraja 15. stoljeća Tkalec je bio pod vlastima sepulkralcima, odnosno kanonicima sv. Groba Jeruzalemskoga, koji su ujedno i njegovi prvi vlasnici. 1495. godine Tkalec i Glogovnica počinju pripadati zagrebačkom biskupu.

Zagrebački biskup dao je naslov "prepošt od Glogovnice" jednom od zagrebačkih kanonika koji je upravljao posjedima. Gospoštija Tkalec darovana je zagrebačkim isusovcima od strane ugarsko-hrvatskog kralja Matije, što je odobrio zagrebački biskup. Naime, 1607. godine, u Zagrebu, utemeljena je prva javna gimnazija, te je njezino uzdržavanje bio razlog darivanja. 1773. isusovački red biva ukinut od strane pape Klementa XIV., a Tkalec postaje vlasništvo države. Nedugo zatim, novoutemeljena Križevačka grkokatolička biskupija postaje novi vlasnik Tkalca, 1779. godine.

Nakon stanovanja u Tkalcu, 1801. godine biskupi su preselili u bivši franjevački samostan u Križevcima. Glavni izvor prihoda Križevačke biskupije bila je Gospoštija u Tkalcu koja je obuhvaćala 500 jutara šuma, ali i vrtove, livade, mlinove, oranice i vinograde. Nakon Drugog svjetskog rata biskupiji je oduzet posjed, zbog čega je uslijedio završetak 700 godina starog vlastelinstva.²³

²³ BLAGA I MISTERIJE, <https://blagamisterije.com/kako-je-nestao-dvorac-gornji-tkalec-od-posjeda-vitezova-sepulkralaca-i-ponosa-biskupa-ostane-samo-kapela-i-zapisi-o-tome-sto-se-dogodilo/24338/> pristupljeno 25. 5. 2023.

2.2 Izvorni materijali i tehnike izrade

2.2.1. Tehnološka grada

Nosilac - drvo

Skulptura je rezbarena u drvu. Nije bila namijenjena za obilaženje te je poledina skulpture ravno rezana i grubo obrađena, što upućuje na to da poledina skulpture nije bila vidljiva, nego prislonjena uz neku plohu. (**Slika 18.**)

Osnova – kredno-tutkalna

Kredno-tutkalna osnova nanescna je po cijeloj prednjoj strani skulpture, ali ne i na njezinoj stražnjoj strani. Na neke dijelove je nanescna deblje, a na druge u nešto tanjem i finijem sloju. Nanescna je izravno na nosilac što nam govori da je izvorna, odnosno pripada 1. kronološkom sloju.

Slikani sloj

Vidljivi slikani sloj nanescn je kistom u tankom sloju na području kose, inkarnata i postamenta, ali isto kao i osnova – ne nalazi se na poledini skulpture. Kosa i brada su svijetle smeđe boje, obrazi i usne su rumeni (**Slika 17.**), Postolje je tamno zelene boje. Slikani sloj na dječaku također je nanescn u tankom sloju na kosi i inkarnatu, kosa je svijetle smeđe boje, obrazi i usne su rumeni.

Prema vizualnom opažanju, na inkarnatu dječaka opaža se ružičasta boja koja pripada 1. kronološkom sloju (**Slika 23.**). Na postolju se, također na mjestima oštećenja vidljivog oslika, može vidjeti svjetlija zelena boja koja pripada 1. kronološkom sloju. (**Slika 24.**)

Poliment

Poliment se nazire ispod vidljivog sloja pozlate na plaštu (**Slika 25.**). Bolus je crveno-narančaste boje. Nanescn je izravno na kredno-tutkalnu osnovu, što znači da je bolus izvorni sloj, kao i pozlata u listićima koja je izravno na njemu.

Metalni listići (pozlata i posrebrenje)

Na plaštu su vidljivi zlatni listići. Listići su nanescni na polirani crveno-narančasti bolus. Polirani su do visokog sjaja. Ispod vidljivog sloja polikromije (bijeli preslik s plavim potezima) na haljini se nazire posrebrenje sa tamnozelenom lazurom, najočitije na mjestima

oštećenja (**Slika 26.**), što znači da je bijeli preslik s plavim potezima na halji drugi kronološki sloj.

Lazura

Tamnozeleno lazura je vidljiva na mjestima oštećenja bijelog preslika s plavim potezima (na rukavima i na konkavnim dijelovima halje iznad stopala) (**Slika 26.**). Nanesena je na srebrenim listićima u jako finom, tankom i prozračnom sloju tamnozelene boje koja varira u nijansama. Lazura također pripada 1. kronološkom sloju.

Zaključak

Vizualnim zapažanjem zaključeno je da na skulpturi postoje 2 kronološka sloja, ali skulptura nije u potpunosti preslikana. Dio pozlaćenog plašta pošteđen je preslika, a tamnozeleno lazura koja se nalazi na posrebrenoj haljini preslikana je bijelom bojom s plavim potezima na mjestima nabora. Na zelenom postamentu, koji je originalno svjetlije zelene boje, vidimo tamniji zeleni preslik. Sondiranjem na desnoj strani brade uz kosu evanđelista ustanovljeno je da postoje 2 kronološka sloja inkarnata. Prvi kronološki sloj nešto je svjetliji od drugog i u znatno lošijem stanju. Sačuvano je izrazito malo 1. kronološkog sloja te je odlučeno da se na skulpturi ne uklanja 2. kronološki sloj inkarnata – kao i na ostale 3 skulpture iz iste skupine.

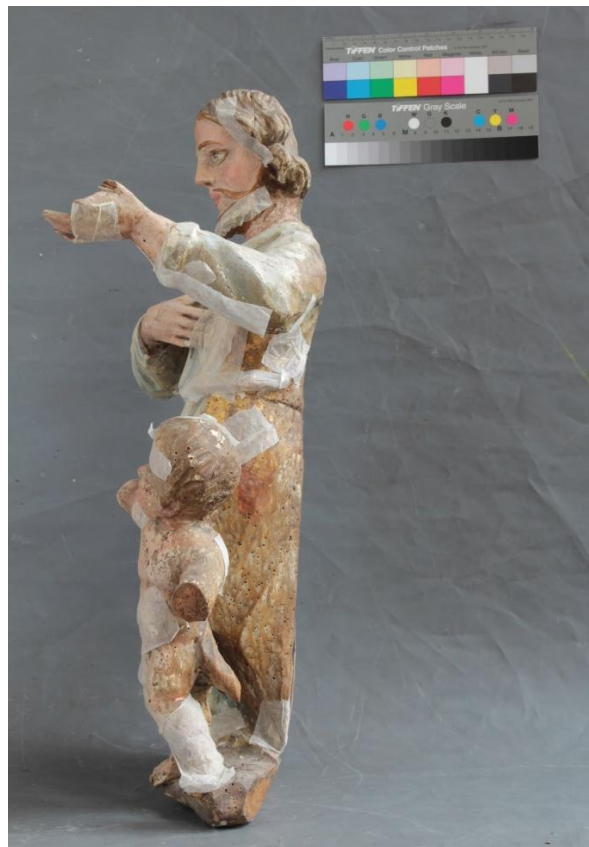
Slika 17. Sv. Matej evanđelist, cjelina, prednja strana, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.

Slika 18. Sv. Matej evanđelist, cjelina, poledina, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.

Slika 19. Sv. Matej evanđelist, cjelina, desni profil, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.

Slika 20. Sv. Matej evanđelist, cjelina, lijevi profil, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.

Slika 21. Sv. Matej evanđelist, cjelina, donja strana, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.

Slika 22. Sv. Matej evanđelist, cjelina, gornja strana, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.

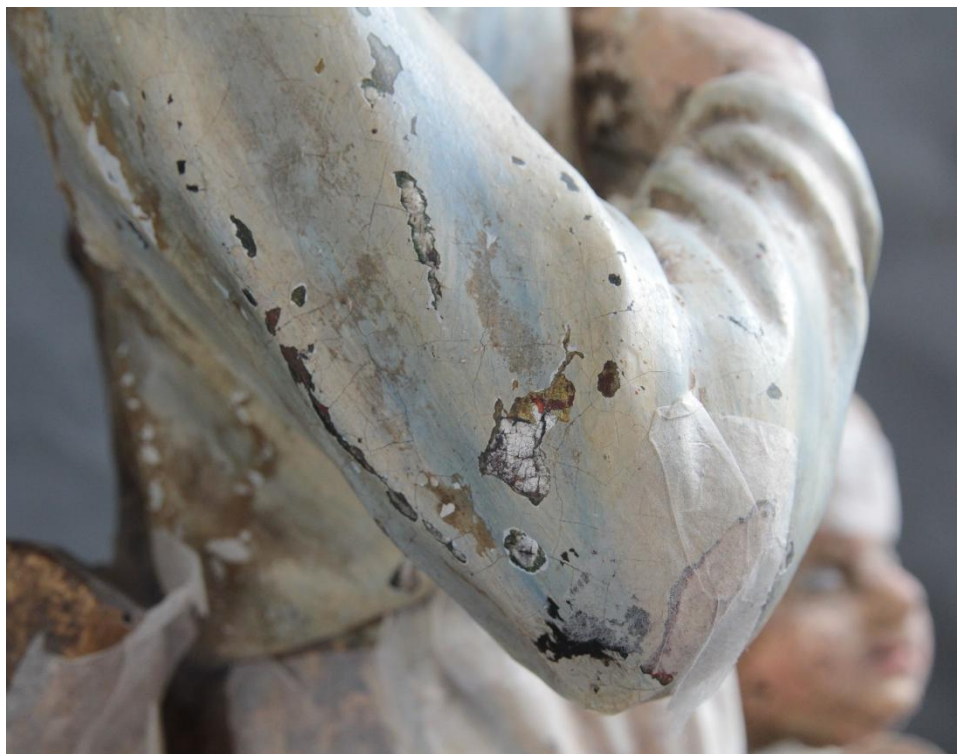
Slika 23. Inkarnat dječaka, detalj draperije i gornjeg dijela lijeve noge, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.

Slika 24. Preslik postolja, detalj, lijeva bočna strana, zatečeno stanje, vidljiv svjetliji I. kronološki sloj, dokumentirala: E. Baričević 2021.

Slika 25. Detalj lijeve strane plašta, zatečeno stanje, vidljiva pozlata i bolus, dokumentirala: E. Baričević 2021.

Slika 26. Detalj desne nadlaktice, posrebrenje i lazura ispod preslika, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.

2.2.2. Izvorna stratigrafija predmeta - tablični prikaz

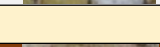
Tablica 2: Stratigrafija – halja

Tehnološki sloj	Simbolični prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija	Debljina
Preslik		Bijela boja s plavim potezima	II.		cca 0,7 mm
Lazura		Tamnozeleno boja	I.	18. st.	jako tanka
Metalni listići		Srebro - listići	I.	18. st.	jako tanko
Poliment		Crveno-žuti bolus	I.	18. st.	cca 0,5 mm
Impregnacija		Šelak	I.	18. st.	jako tanka
Osnova		Kredno-tutkalna	I.	18. st.	cca 1 mm
Impregnacija		Tutkalna otopina	I.	18. st.	jako tanka
Nosilac		Drvo	I.	18. st.	

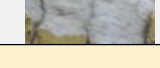
Tablica 3: Stratigrafija pozlate i posrebrenja – plašt

Tehnološki sloj	Simbolični prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija	Debljina
Metalni listići		Zlato u listićima	I. (i II.)	18. st.	jako tanko
Poliment		Crveno-žuti bolus	I.	18. st.	cca 0,5 mm
Impregnacija		Šelak	I.	18. st.	jako tanka
Osnova		Kredno-tutkalna	I.	18. st.	cca 1 mm
Impregnacija		Tutkalna otopina	I.	18. st.	jako tanka
Nosilac		Drvo	I.	18. st.	

Tablica 4: Stratigrafija – inkarnat

Tehnološki sloj	Simbolički prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija	Debljina
Preslik		Boja inkarnata	II.		cca 0,5 mm
Oslík		Boja inkarnata svjetlija od 2. kron. sloja	I.	18. st.	cca 0,5 mm
Impregnacija		Šelak	I.	18. st.	jako tanka
Osnova		Kredno-tutkalna	I.	18. st.	cca 1 mm
Impregnacija		Tutkalna otopina	I.	18. st.	jako tanka
Nosilac		Drvo	I.	18. st.	

Tablica 5: Stratigrafija – postolje

Tehnološki sloj	Simbolički prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija	Debljina
Preslik		Tamnozeleno boja	II.		cca 0,4 mm
Oslík		Svijetlo zelena boja	I.	18. st.	cca 0,3 mm
Impregnacija		Šelak	I.	18. st.	jako tanka
Osnova		Kredno-tutkalna	I.	18. st.	cca 0,5 mm
Impregnacija		Tutkalna otopina	I.	18. st.	jako tanka
Nosilac		Drvo	I.	18. st.	

Tablica 6: Stratigrafija – kosa

Tehnološki sloj	Simbolički prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija	Debljina
Preslik		Smeđa boja	II.	19. st.	cca 0,3 mm
Oslík		Svijetlo smeđa boja	I.	18. st.	cca 0,3 mm
Impregnacija		Šelak	I.	18. st.	jako tanka
Osnova		Kredno-tutkalna	I.	18. st.	cca 0,5 mm
Impregnacija		Tutkalna otopina	I.	18. st.	jako tanka
Nosilac		Drvo	I.	18. st.	

2.2.3. Rezultati laboratorijskog istraživanja
Analiitička metoda - FTIR

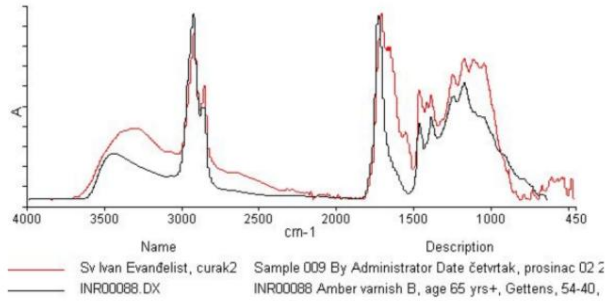
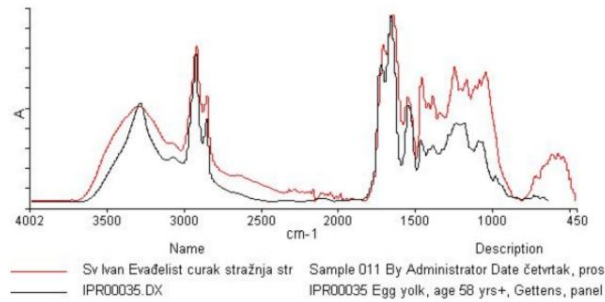
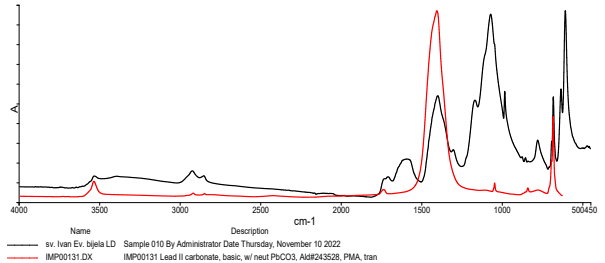
Objekt: *Sv. Matej evanđelist*

Svrha/cilj istraživanja: analiza materijala

Metoda: analiza infracrvenom spektroskopijom s Fourierovom transformacijom ²⁴ (engl. FTIR, Fourier transform infrared spectroscopy)

Analize zatražile: Alma Šarić, 4. god. R-K i Eva Baričević 5. god. R-K

Proveo: dr. sc. Domagoj Šatović, Prirodoslovni laboratorij Odsjeka za konzerviranje i restauriranje umjetnina, Akademija likovnih umjetnosti, Zagreb, 02.12. 2021.

Redni broj analize	Broj/ime uzorka i opis mjernog područja	Detektirani spojevi	FTIR spektar
1	uzorak 1 Curak s poleđine skulpture	Jantar	 <p>FTIR spectrum showing two traces: a red trace for 'Sv Ivan Evanđelist, curak2' and a black trace for 'INR00088.DX'. The x-axis is labeled 'cm-1' and ranges from 4000 to 450. The y-axis is labeled 'A'. The legend includes: Name: Sv Ivan Evanđelist, curak2; Description: Sample 009 By Administrator Date četvrtak, prosinac 02 2; INR00088.DX; INR00088 Amber varnish B, age 65 yrs+, Gettens, 54-40.</p>
2	uzorak 2 Curak s poleđine skulpture	žumanjak	 <p>FTIR spectrum showing two traces: a red trace for 'Sv Ivan Evanđelist curak stražnja str' and a black trace for 'IPR00035.DX'. The x-axis is labeled 'cm-1' and ranges from 4002 to 450. The y-axis is labeled 'A'. The legend includes: Name: Sv Ivan Evanđelist curak stražnja str; Description: Sample 011 By Administrator Date četvrtak, pros; IPR00035.DX; IPR00035 Egg yolk, age 58 yrs+, Gettens, panel</p>
3	uzorak 3 Bijela boja podloga za plavu	olovna bijela	 <p>FTIR spectrum showing two traces: a red trace for 'sv. Ivan Ev. bijela LD' and a black trace for 'IMP00131.DX'. The x-axis is labeled 'cm-1' and ranges from 4000 to 500. The y-axis is labeled 'A'. The legend includes: Name: sv. Ivan Ev. bijela LD; Description: Sample 010 By Administrator Date Thursday, November 10 2022; IMP00131.DX; IMP00131 Lead II carbonate, basic, w/ neat PCCO3, Ash243528, PMA, tran</p>

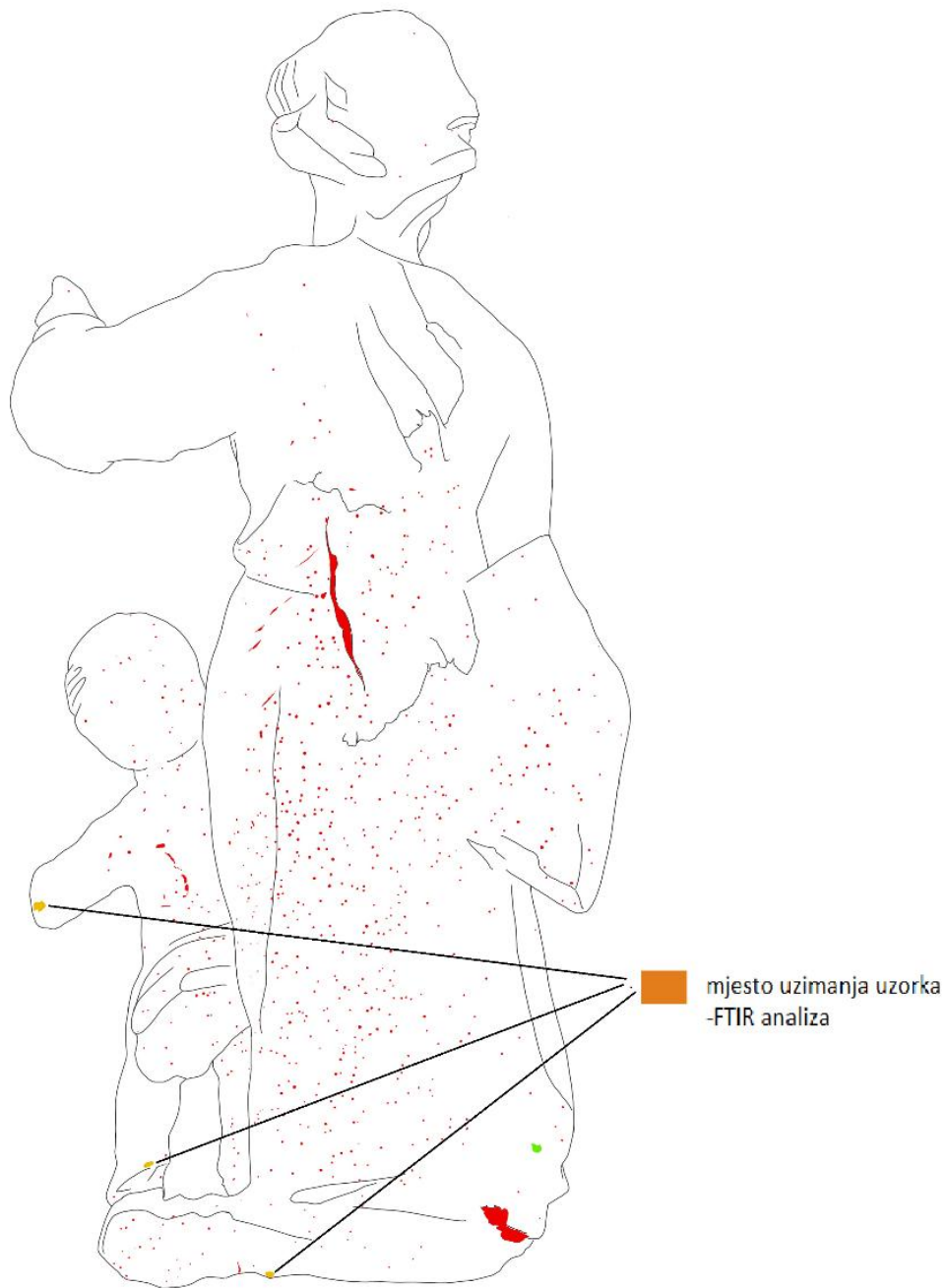
Slika 27. Rezultati laboratorijskih istraživanja, uzorci 1, 2 i 3

²⁴ FTIR- spektroskopija je destruktivna metoda koja se koristi za istraživanje pigmenta, punila, smola, ugljikohidrata, voskova, ulja.

Na stražnjoj strani skulpture se nalazi nepoznati premaz od kojeg smo uzeli 3 uzorka za FTIR analizu kako bismo saznali o kakvom premazu je riječ.

Rezultati analize dali su nam informaciju da je riječ o jantar smoli/laku²⁵, koji je stoljećima bio pojam kvalitete među uljenim lakovima. Uljeni lakovi jako tamne, vremenom postaju netopljivi te više nisu u upotrebi.

²⁵ Jantar - amorfni žuto-smeđi organski mineral iz skupine fosilnih smola crnogoričnog drveća, očvrslulih sedimentacijskim procesom. U industriji se koristi kao izolacijski materijal i za proizvodnju lakova. <https://mineralexpo.hr/jantar> pristupljeno 28. 5. 2023.

Slika 28. Grafički prikaz 1, poledina, mjesta uzimanja uzoraka za FTIR analizu, izradila: E. Baričević 2023.

2.3. Opis zatečenog stanja i uzroci propadanja

Skulptura je u ugroženom stanju uslijed uvjeta u kojima se nalazila dugi niz godina, te uslijed brojnih premještanja.

- Prvi put se spominje 1748. godine (evidentira kanonik dr. Kamilo Dočkal).
- Izvorno se nalazila na baroknoj propovjedaonici u lađi župne crkve Presvetog Srca Isusova i sv. Ladislava kralja u Malom Ravnu.
- 1941. skupina evanđelista iz Malog Ravna poslana je na pohranu Dijecezanskom muzeju Zagrebačke nadbiskupije.
- 1989. Sv. Matej i Sv. Ivan posuđene su na zahtjev župljana iz Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije kapeli Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gornjem Tkalcu.
- 2010. godine izvedeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na skulpturi Sv. Marka, 2011. godine na skulpturi Sv. Luke.
- 2010. godine pronađeni su Sv. Matej i Sv. Ivan u kapeli u Gornjem Tkalcu.
- 2011. godine je zbog ugroženosti demontiran glavni oltar u Gornjem Tkalcu. Ova dva evanđelista su zajedno sa oltarom pohranjena u Bjelovaru, u čuvaonicu Ordinarija Bjelovarsko-križevačke biskupije, u nadležnosti druge dijeceze i drugoga konzervatorskog odjela.
- Za potrebe izložbe *Ne/Izliječeni* sveci su ta dva evanđelista, nakon 5 godina, izvučeni iz čuvarnice, otpremljeni u Zagreb i izloženi u Domitrićevoj kuli, Kaptol 31, Zagreb.
- Zatim su skulpture pohranjene u Zbirku crkvenog inventara Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije.
- Zatim je skulptura Sv. Mateja evanđelista preuzeta za izradu diplomskog rada, dok je za potrebe nastave preuzeta druga skulptura Sv. Ivan evanđelist; na njima se od 2021. godine izvode konzervatorsko-restauratorski radovi.

Cijelom površinom skulpture prisutna su oštećenja nastala djelovanjem crvotočine, te dublja i plića mehanička oštećenja svih slojeva. Formi nedostaju mnogi dijelovi – obje podlaktice djeteta, dijelovi prstiju lijeve šake Sv. Mateja, podlaktice i lijevo stopalo na dječaku / kerubu, također i palac njegove desne noge. Drvo se osipa i spužvasto je, posebice uz mjesta mehaničkih oštećenja i u zoni postamenta. Uočljiv je vidljivi sloj preslika koji estetski degradira skulpturu. Slojevi polikromije su nestabilni, odižu se i otpadaju. Većim dijelom površine skulpture izvršeno je preventivno podljepljivanje i učvršćivanje uz pomoć japan–

papira, ali je i dalje prisutna znatna nestabilnost slojeva. Površina je zatamnijela i prekrivena debljim slojem prašine i prljavštine.

2.3.1. Ambijentalni uvjeti

Skulptura se u trenutku pronalaženja 2010. godine nalazila u vrlo nepovoljnim uvjetima. Cijela dvorska kapela posvećena Blaženoj Djevici Mariji u Gornjem Tkalcu bila je u stanju renoviranja, te je skulptura bila izložena velikoj količini čestica prljavštine u zraku i mogućim mehaničkim oštećenjima. Na fotografijama iz 2010. godine se vidi da je oltar bio djelomično zaštićen najlonom. **(Slika 7.)**

Skulpture Sv. Mateja evanđelista i Sv. Ivana evanđelista su 1989. posuđene iz Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije kapeli Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gornjem Tkalcu na zahtjev mještana, koji su htjeli popuniti ispražnjena mjesta u nišama glavnog oltara, nakon krađe izvornih skulptura. Jasno je vidljivo da su, zbog čestog seljena, a samim time i češćih promjena mikroklimatskih uvjeta, u znatno lošijem stanju nego skulpture Sv. Marka evanđelista i Sv. Luke evanđelista koje su pronađene u Dijecezanskom muzeju Zagrebačke nadbiskupije.

2.4. Promjene izvornog materijala

Nosilac – drvo

Nosilac je pun crvotočina koje probijaju i kroz sloj osnove i oslika, posebno sa stražnje strane gdje nema polikromije na drvu. **(Slika 31.)** Na mjestima mehaničkih oštećenja drvenog nosioca drvo je tijekom vremena izgubilo svoju prirodnu čvrstoću. Na Sv. Mateju evanđelistu nedostaju, na lijevoj ruci: palac i kažiprst, te na dječaku / kerubu obje podlaktice, lijevo stopalo i palac desnog stopala. **(Slike 29., 30.)** Na arhivskoj fotografiji iz vremena dolaska skulpture u Dijecezanski muzej vidi se da je još postojala desna ruka dječaka i njegovo lijevo stopalo **(Slike 54., 55)**, ali oba ta dijela su izgubljena.

Na postolju se nalazi rupa od čavla koja svjedoči o tome da je skulptura bila pričvršćena za propovjedaonicu **(Slika 33.)**. Na tjemenu evanđelista vidljiva je rupa promjera drvene olovke i dubine od nekoliko centimetara.

Sa stražnje strane je vidljiv premaz koji je nanesen cijelom površinom poleđine. Smjer curaka, koji su vidljivi zbog svoje debljine, ukazuju na to da je premaz nanošen dok je skulptura stajala u uspravnom položaju. Tijekom vremena je premaz diskolorirao, požutio i na sebe je nalijepio prljavštinu. **(Slika 34.)**

Vidljive su dvije različite oznake inventarnog broja Dijecezanskog muzeja sa stražnje strane. Prva oznaka je manja i nalazi se na sredini bliže lijevom rubu stražnje strane skulpture nanescna crnom bojom „D.M. / 779.“ **(Slika 35.)**, a druga je veća i deblja „777.“, također crnom bojom napisana, nalazi se ispod prve, bliže dnu skulpture i proteže se cijelom širinom poleđine **(Slika 34.)**. Oznake su nastale u Dijecezanskom muzeju Zagrebačke nadbiskupije prilikom uvođenja u muzejski inventar 40.-ih godina 20. stoljeća. Nije poznato zašto se ta dva inventarna broja razlikuju. Skulptura je službeno navedena pod DM brojem „777“.

Osnova – kredno-tutkalna

Osnova je u dobrom stanju očuvanosti, nedostaje oko 10 %. Mjestimično ne prijanja dobro uz drveni nosilac te je nestabilna uglavnom na konveksnim dijelovima. Vidljiva je na mjestima oštećenja gornjih slojeva te na rubovima (granici nanosa) sa stražnje strane.

Slikani sloj

Na skulpturi postoje 2 kronološka sloja.

Prvi kronološki sloj: Otvaranjem stratigrafskih sondi na skulpturi; licu, haljini, i postolju pronađen je stariji, izvorni kronološki sloj, koji je prethodno primijećen i vizualnim opažanjem na nekim mjestima oštećenja vidljivog sloja oslika. Na licu je u jako lošem stanju, jako malo je očuvano izvornog sloja inkarnata, što je potvrđeno sondom na lijevoj strani brade uz kosu evanđelista **(Slika 36.)**. Na dječaku je također kao i na licu očuvano jako malo izvornog sloja inkarnata, a na postolju vidljiv je svijetlo zeleni izvorni sloj koji je bolje očuvan. **(Slika 32.)** Ispod bijelog preslika s plavim potezima na haljini je pronađen izvorni sloj crveno-narančastog bolusa, sloj srebrnih listića i na njima sloj tamnozelene lazure. Svi slojevi ispod svijetlo plavog preslika su relativno dobro sačuvani.

Drugi kronološki sloj: Preslik je nanesen na inkarnat, haljinu, dio pozlaćenog plašta i postolje. Preslik je u dobrom stanju, nedostaje oko 10%, najviše na rukavima, i dnu postolja. Na dječaku je također vidljiv preslik boje inkarnata, no nedostaje u oštećenjima. **(Grafički prikaz 2.)**

Poliment

Crveno-narančasti poliment je vidljiv na mjestima oštećenja pozlate na plaštu i na draperiji dječaka. (Slika 37.)

Metalni listići

Zlatni listići su u relativno dobrom stanju očuvanosti, nedostaje oko 15 % na konkavnim i konveksnim dijelovima plašta. Pozlata dobro prijanja uz bolus. Pozlata na draperiji dječaka je nešto manje očuvana nego na evanđelistu. Stanje srebrnih listića se ne vidi ispod preslika. Na oštećenjima preslika (na rukavima i donjem dijelu haljine u konkavnim dijelovima iznad stopala) izvire posrebrjenje u dobrom stanju. (Slika 26.) Stratigrafska sonda je otkrila pozlatu i na halji ispod bijelo – plavog preslika (bijeli preslik sa svijetlo plavim potezima.) (Slika 38.) Bolus je dobro očuvan. Tijekom uklanjanja bijelo – plavog preslika s područja haljine, ustanovljeno je da su srebrni listići sa tamnozelenom lazurou u relativno dobrom stanju.

Lazura

Vidljiva je tamnozeleno lazura na mjestima oštećenja bijelo – plavog preslika (najviše na rukavima). Na tim mjestima je dobro očuvana.

Slika 29. Sv. Matej evanđelist, lijeva šaka, zatečeno stanje, detalj, dokumentirala: E. Baričević 2021.

Slika 30. Detalj atributa Sv. Mateja evanđelista, dječak, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.

Slika 31. Detalj, crvotočine na poleđini, dokumentirala: E. Baričević 2021.

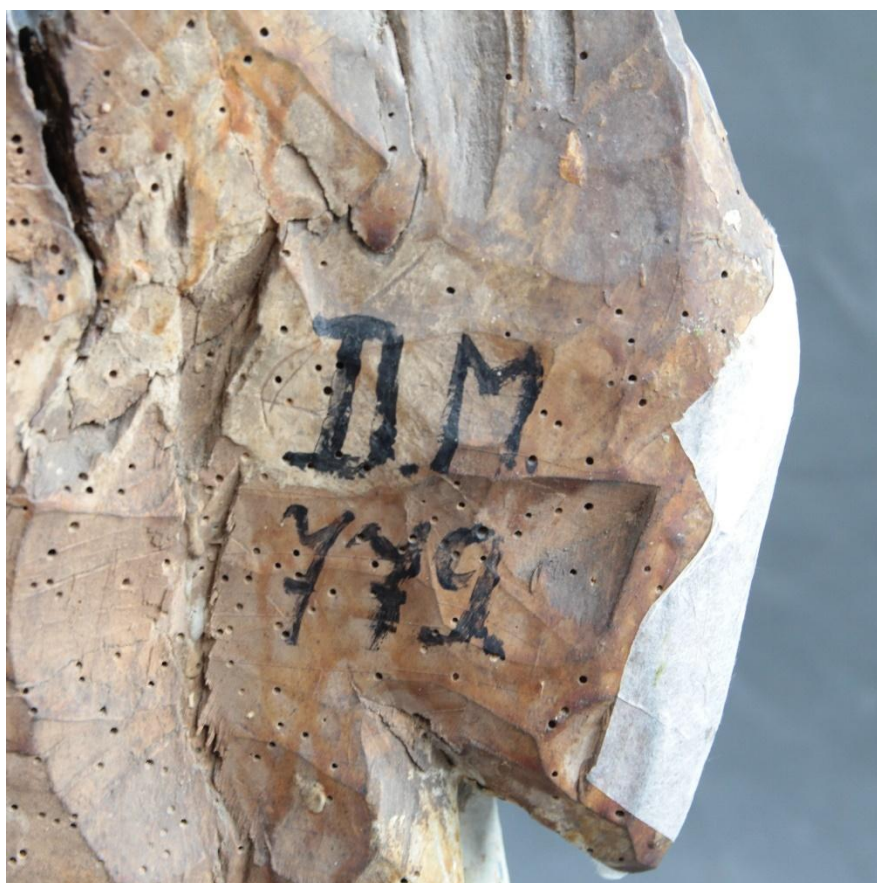
Slika 32. Postolje, donja strana, cjelina, zatečeno stanje, vidljiva dva kronološka sloja oslika i rupa od čavla, dokumentirala: E. Baričević 2022.

Slika 33. Detalj, postolje, prednja strana, zatečeno stanje, rupa od čavla, dokumentirala: E. Baričević 2022.

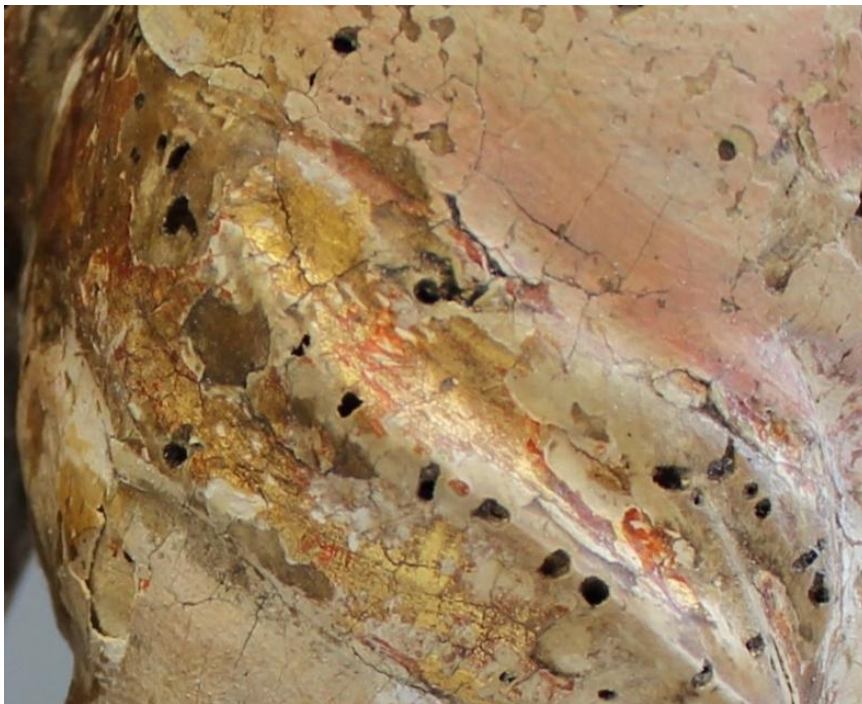
Slika 34. Premaz i inventarni broj sa stražnje strane, detalj, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.

Slika 35. D.M. broj, stražnja strana, detalj, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.

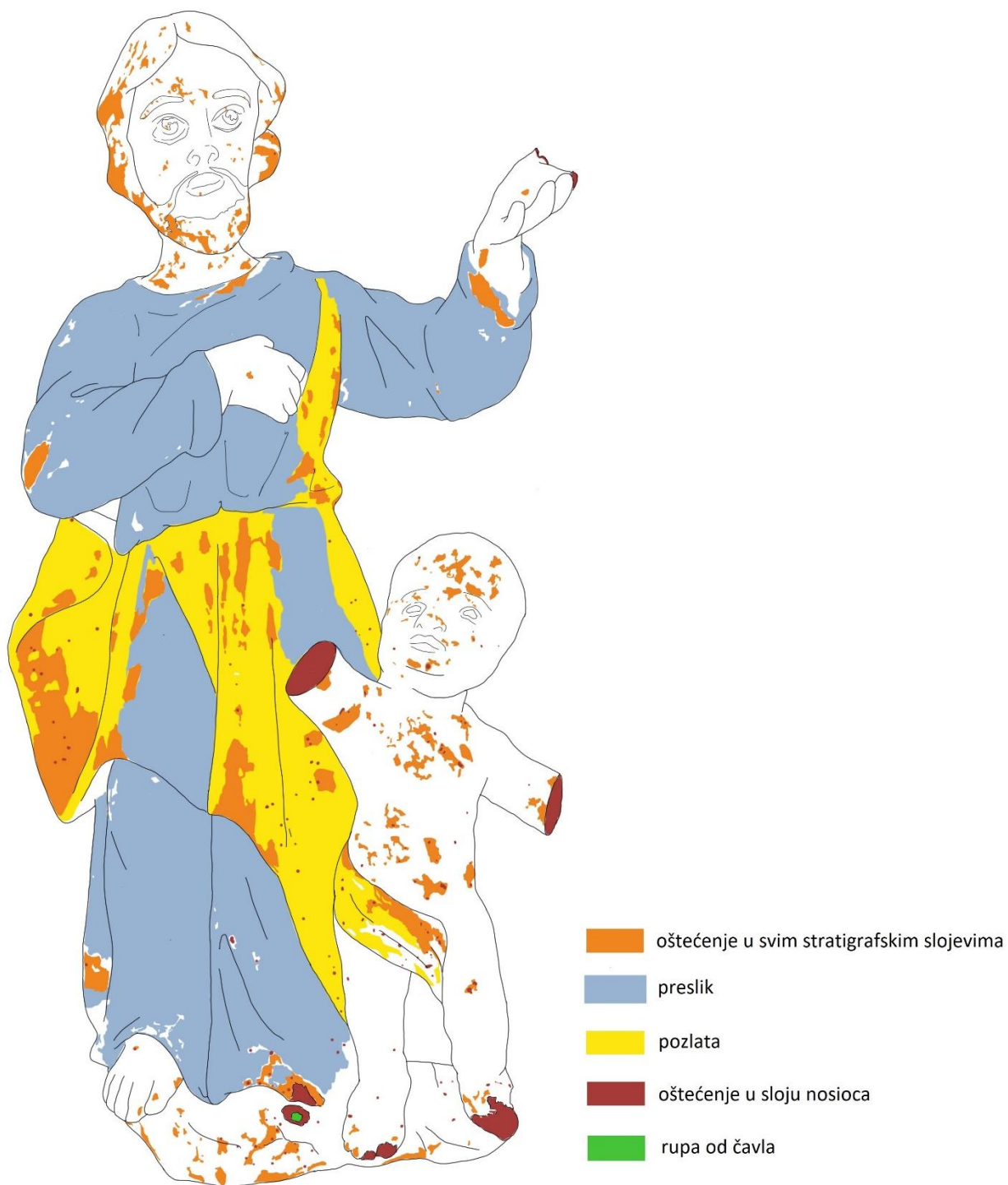
Slika 36. Sonda s lijeve strane lica, detalj, tokom radova, dokumentirala: E. Baričević 2022.

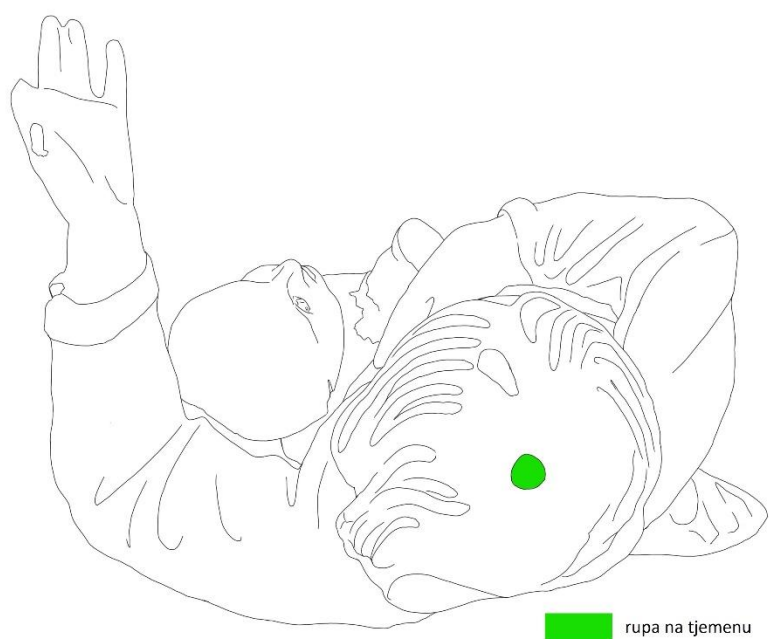
Slika 37. Draperija dječaka, vidljiv bolus, i pozlata, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.

Slika 38. Sonda na desnom koljenu Sv. Mateja evanđelista, detalj - donji rub plašta kod koljena - vidljiva pozlata, dokumentirala: E. Baričević, 2022.

Slika 39. Grafički prikaz 2, Sv. Matej evanđelist, prednja strana, nedostaci u stratigrafskim slojevima, izradila: E. Baričević

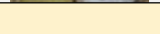

Slika 40. Grafički prikaz 3., Sv. Matej evanđelist, gornja strana, rupa na tjemenu skulpture, izradila: E. Baričević

2.4.1. Stratigrafija predmeta u zatečenom stanju - tablični prikaz

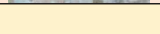
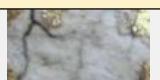
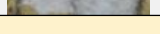
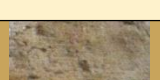
Tablica 7: Stratigrafija oslika u zatečenom stanju – halja

Tehnološki sloj	Prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija	Debljina
Preslik		Bijela boja s plavim potezima	II.	19. st.?	cca 0,7 mm
Lazura		Tamnozeleno lazura na srebru	I.	18. st.	jako tanka
Metalni listići		Srebro u listićima	I.	18. st.	jako tanko
Poliment		Crveno-narančasti bolus	I.	18. st.	cca 0,5 mm
Impregnacija		Šelak	I.	18. st.	jako tanka
Osnova		Kredno-tutkalna	I.	18. st.	cca 1 mm
Impregnacija		Tutkalo	I.	18. st.	jako tanka
Nosilac		Drvo	I.	18. st.	

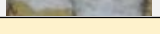

Tablica 8: Stratigrafija pozlate i posrebrejenja u zatečenom stanju – plašt

Tehnološki sloj	Prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija	Debljina
Metalni listići		Zlato	I. (i II.)	18. st.	jako tanko
Poliment		Crveno-narančasti bolus	I.	18. st.	cca 0,5 mm
Impregnacija		Šelak	I.	18. st.	jako tanka
Osnova		Kredno-tutkalna	I.	18. st.	cca 1 mm
Impregnacija		Tutkalo	I.	18. st.	jako tanka
Nosilac		Drvo	I.	18. st.	

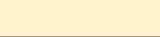
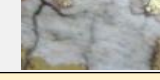
Tablica 9: Stratigrafija oslika u zatečenom stanju – inkarnat

Tehnološki sloj	Prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija	Debljina
Preslik		Boja inkarnata (tamnija od 1. kronološkog sloja)	II.	19. st.?	cca 0,5 mm
Oslik		Boja inkarnata	I.	18. st.	cca 0,5 mm
Impregnacija		Šelak	I.	18. st.	jako tanka
Osnova		Kredno-tutkalna	I.	18. st.	cca 1 mm
Impregnacija		Tutkalo	I.	18. st.	jako tanka
Nosilac		Drvo	I.	18. st.	

Tablica 10: Stratigrafija oslika u zatečenom stanju – postolje

Tehnološki sloj	Prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija	Debljina
Preslik		Tamnozeleno boja	II.	19. st.	cca 0,4 mm
Oslik		Zelena boja	I.	18. st.	cca 0,3 mm
Impregnacija		Šelak	I.	18. st.	jako tanka
Osnova		Kredno-tutkalna	I.	18. st.	cca 0,5 mm
Impregnacija		Tutkalo	I.	18. st.	jako tanka
Nosilac		Drvo	I.	18. st.	

Tablica 11: Stratigrafija oslika u zatečenom stanju – kosa

Tehnološki sloj	Prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija	Debljina
Preslik		Smeđa boja	II.	19. st.	cca 0,3 mm
Oslík		Svijetlo smeđa boja	I.	18. st.	cca 0,3 mm
Impregnacija		Šelak	I.	18. st.	jako tanka
Osnova		Kredno-tutkalna	I.	18. st.	cca 0,5 mm
Impregnacija		Tutkalo	I.	18. st.	jako tanka
Nosilac		Drvo	I.	18. st.	

3. PRIJEDLOG RADOVA

3.1. Konzervatorsko-restauratorske smjernice / Strukovna načela i obziri

3.2. Plan radova

- zaštita prije prijevoza, pakiranje, prijevoz
- dezinfekcija gama zračenjem na Institutu Ruđer Bošković u Zagrebu
- detaljni vizualni pregled
- povijesnoumjetnička istraživanja i istraživanja arhivskih podataka
- fotografiranje zatečenog stanja
- fotografiranje zatečenog stanja pod UV rasvjetom
- djelomično podljepljivanje nestabilnih slojeva
- mehaničko površinsko čišćenje
- probe kemijskog čišćenja
- kemijsko čišćenje
- istraživanje dino-lite mikroskopom
- konsolidiranje trusnih dijelova nosioca
- izrada stratigrafskih sondi
- uklanjanje nepotrebnih recentnih čavala
- cjelovito podljepljivanje nestabilnih slojeva
- uzimanje uzoraka za FTIR analizu i FTIR analiza
- uklanjanje preslika s određenih područja polikromije, sukladno skulpturama Sv. Luke evanđelista i Sv. Marka evanđelista na kojima su već izvedeni konzervatorsko-restauratorski radovi
- uklanjanje neadekvatnih zakita

- nadoknade u sloju nosioca
- nadoknade u sloju osnove
- nadoknade u slojevima oslika, pozlate i posrebrenja s lazurama
- završno zaštitno lakiranje
- izrada cjelovite pisane, grafičke i fotografske dokumentacije
- pakiranje i prijevoz u čuvaonicu Bjelovarsko-križevačke biskupije
- prijedlog prezentacije za sve četiri skulpture iz skupine

4. DOKUMENTACIJA RADOVA

4.1. Izvješće o izvršenju konzervatorsko-restauratorskih radova

Fotografiranje

Izvedeni postupci:

Prije početka radova skulptura je fotografski dokumentirana u zatečenom stanju sa svih 6 strana uz detalje.

Sve faze radova su popraćene detaljnom fotografskom dokumentacijom. Fotografirana je i pod UV rasvjetom. (Slika 41.)

Slika 41. Sv. Matej evanđelist, cjelina, prednja strana, nakon uklanjanja japan-papira, UV rasvjeta, dokumentirala: E. Baričević 2021.

Korišteni materijali:

Fotoaparat (Canon EOS 1000d) i objektivni (Canon EF-S 18-55mm i Sigma DG 70-300mm), stativ, UV rasvjeta, pozadina

Uzimanje mikro uzorka

Izvedeni postupci:

Na poleđini skulpture je vidljiv premaz. Za saznavanje o kakvom je premazu riječ, mehanički smo, skalpelom uzeli 3 mikro uzorka (1 mm širine) za FTIR analizu (**Grafički prikaz 1.**).

Korišteni materijali:

Skalpel

Uklanjanje japan-papira i cjelovito podljepljivanje slojeva

Nestabilni slojevi polikromije kojima je prijetila opasnost od otpadanja prethodno su bili podljepljeni japan-papirom prije 2016. godine. Podljepljeni su kao zaštitna mjera u svrhu postava na spomenutoj izložbi *Ne/Izliječeni sveci*. Nakon dužeg vremena koje je prošlo od podljepljivanja do danas japan-papir je već slabo prijanjao uz slojeve, pa su se neki dijelovi mogli ukloniti rukom ili pincetom. Dijelovi koji su još bili dobro zalijepljeni uklonjeni su acetonom uz pomoć vatiće na drvenom štapiću (**Slika 42.**). Nakon uklanjanja acetonom površina je tretirana *White Spiritom* za zaustavljanje kemijske reakcije.

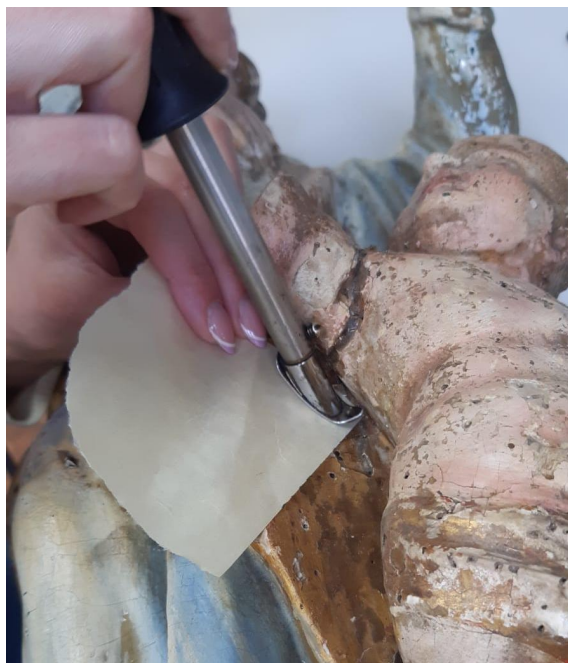
Slika 42. Sv. Matej evanđelist, detalj, torzo dječaka, uklanjanje japan-papira, dokumentirala: A. Šarić, 2021.

Nakon uklanjanja japan-papira nastavljeno je sa cjelovitim podljepljivanjem slojeva (Slika 43.). Podljepljivalo se akrilnom disperzijom K9 razrijeđenom u vodi u omjeru 1:4, za nestabilnije slojeve se koristio omjer 1:2, a za potpuno odvojene slojeve nerazrijeđena disperzija K9. Za razbijanje površinske napetosti se koristio *White Spirit*.

Slika 43. Sv. Matej evanđelist, detalj, desna šaka, tijekom podljepljivanja. dokumentirala: A. Šarić, 2021.

Odignuti dijelovi polikromije su se, jedan dan nakon podljepljivanja, spuštali toplinskom špahtlom zagrijanom na oko 60°C preko *melinex* folije. (Slika 44.)

Slika 44. Sv. Matej evanđelist, detalj, spuštanje odignutih slojeva toplinskom špahtlom, dokumentirala: A. Šarić 2021.

Korišteni materijali: vata, drveni štapić, aceton, *White Spirit*, pinceta, akrilna disperzija K9, voda, kistovi, toplinska špahtla, *melinex* folija

Nosilac – drvo

Izvedeni postupci:

Površinska prljavština se najprije uklonila mehanički otprašivanjem mekim kistom i blago usisavačem.

Probe kemijskog čišćenja prljavštine i uklanjanje premaza s poleđine skulpture izvedene su različitim otapalima; *White Spirit*, enzimi, destilirana voda, amonijačna voda u omjeru 1:6, amonijačna voda u omjeru 1:3 i aceton. *White Spirit* nije dao rezultate; enzimi su se pokazali kao pogodni za uklanjanje prljavštine i curaka nakon prethodnog čišćenja amonijačnom vodom u omjeru 1:3, destilirana voda je jako malo i sporo uklanjala prljavštinu. Kako je skulptura bila izrazito prljava, amonijačna voda (1:3) je rastopila curke i uklonila prljavštinu zajedno s premazom, rastopljene curke se onda uklanjalo enzimima i mehanički – skalpelom se oprezno sastrugao. *White Spirit-om* se odmah zaustavljala kemijska reakcija. **(Slike 45., 46.)**

Premaz je bilo potrebno ukloniti zbog nemogućnosti potrebnog konsolidiranja oslabljenog drvenog nosioca, ali i zbog neadekvatnosti.

Oslabljeni nosilac je bilo potrebno konsolidirati kako bi se dubinski učvrstio, posebice na mjestima oštećenja gdje je drvo tijekom vremena izgubilo svoju prirodnu čvrstoću, lijevo stopalo dječaka, dječakova prsa te poleđina skulpture. Konsolidacija se vršila injektiranjem prvo 5 %-tne otopine Paraloida B72 u acetonu, a zatim 10 %-tnom otopinom na mjestima gdje je drvo izgubilo svoju prirodnu čvrstoću. **(Slika 47.)**

Nadoknade u sloju nosioca:

Nadopune u sloju nosioca izvedene su *Grilith*²⁶ kistom. Kit je stavljen na mjesta nešto dubljih oštećenja (cca 2 mm) prateći formu, rupice od crvotočine su zatvorene. **(Slike 50., 51., 52.)** Manja oštećenja oko rupica od čavla također su zatvorena. Palac desne noge dječaka / keruba je također rekonstruiran *Grilith* kistom. **(Slike 57., 56.)**

Odlučeno je ići u rekonstrukciju lijevog stopala dječaka / keruba jer je pronađena arhivska fotografija iz vremena dolaska skulpture u Dijecezanski muzej Zagrebačke nadbiskupije, na kojoj se jasno vidi njegovo lijevo stopalo u cijelosti. Na temelju toga krenulo se u rekonstrukciju. **(Slike 56., 57.)**

²⁶ *Grilith-kit* se sastoji od celuloznog nitrata i drvene prašine kao punila te akrilne smole kao veziva. Lako se obrađuje i otapa acetonom.

Rekonstrukcija lijevog stopala dječaka napravljena je u suradnji s umj. sur. Zvonkom Obad, prof. dr. sc. Vladanom Desnicom i kolegom Josipom Simonom. Rekonstrukcija stopala prethodno je modelirana u plastelinu. **(Slika 58.)** Time je omogućeno precizno modeliranje forme nedostajućeg stopala dječaka, model u plastelinu se s lakoćom mogao popravljati i prilagođavati formi skulpture. Model u plastelinu snimljen je kamerom *pametnog telefona*. **(Slika 59.)** Fotogrametrijski model, fotogrametrija ili 3D modeliranje je tehnika pomoću koje možemo beskontaktnim metodama vršiti mjerenja i obrađivanja, kako bi iz fotografija određenog objekta odredili njihovo stanje i oblik. Fotogrametrija je kao disciplina veoma zahvalna jer za slikanje nije potrebno imati skupu opremu, no kvalitetnija oprema doprinosit će kvaliteti krajnjeg modela. U ovom slučaju nije bilo riječ o velikom modelu te je snimanje *pametnim telefonom* bilo sasvim zadovoljavajuće i dalo je izvrsne rezultate. Stopalo je odlučeno printati pomoću 3D printera te je u ovome slučaju jednako validno i zadovoljavajuće 3D printanje kao i rezbarenje u drvu. Budući da se radilo o nedostajućem dijelu koji je manjih dimenzija, 3D metoda davala je brže i preciznije rezultate. Snimljena su dva fotogrametrijska modela aplikacijom *polycam*, spojena su u jedan model računalnom aplikacijom *couldcompare* te je rekonstruirani model printan pomoću 3D printera u PLA-u na Odsjeku za konzerviranje i restauriranje umjetnina. 3D printer pretvara digitalne 3D modele u čvrste objekte tako da ih gradi/printa u slojevima. Isprintani model podudarao se sa rubom nosioca, s obzirom da se nije radilo o ravno rezanom rubu, već o mjestu koje je bilo „odlomljeno“, što čini razlog više pri odabiru printanja modela u 3D-u. K tome 3D printanje modela omogućilo je precizno skeniranje rubova.

Izbušene su rupe za tiple na modelu i nosiocu kako bi učvrstile spoj, **(Slike 60., 62.)** 3D model zalijepljen je dvokomponentnim ljepilom (*Bison Epoxy*). **(Slike 63., 64.)** Višak ljepila uklonjen je acetonom. Idući dan, kada je ljepilo steglo, *Grilith* kitom popunila su se manja mjesta na spoju gdje je to bilo potrebno. Također se pokazalo da se kredno-tutkalna (6 %-tna) osnova na 3D modelu suši jednako kao i na drvenom nosiocu.

Rekonstrukcija palca i kažiprsta lijeve ruke evanđelista izrađena je u lipovini prema prethodno napravljenom modelu u plastelinu, koristeći dlijeta za obradu drva, skalpel i malu ručnu brusilicu. Rekonstruirani palac i kažiprst su se prvo zalijepili dvokomponentnim ljepilom (*Bison Epoxy*) te učvrstili „pik“ trakama. **(Slika 65.)** Idući dan, kada je ljepilo steglo (s obzirom na to da se ne radi o velikoj površini, već manjim prstima) kroz prethodno zalijepljene rekonstruirane prste i nosioc su se izbušile rupe za tiple, zatim dvokomponentno ljepilo koje je prethodilo stavljanju tipli u rupe. Ostatak ljepila uklanjao se acetonom, kada je

ljepilo steglo, višak tipli je odrezan i obrađen. (Slike 66., 67., 68., 69.) Ostali prsti na obje ruke su očuvani te se na temelju njih i prateći formu moglo ići u rekonstrukciju. Koristili smo i fotografije sačuvanih prstiju ostala 3 evanđelista i komparirali ih.

Podlaktice dječaka nedostaju, a rez na nadlakticama je ravan. (Slika 30.) Nije bilo dokumentacije na temelju koje bi se rekonstrukcija ruku mogla izvesti. Međutim vidi se na arh. fotografiji da je postojala desna ruka dječaka, no nije sigurno da je to njegova ruka, a nije ni pronađena u zatečenom stanju skulpture. (Slika 54.)

Nosilac se na mjestima oštećenja zatim tutkalo. 6 %-tnom otopinom zečjeg tutkala. Tutkalo je služilo kao izolirajući sloj za nanašanje kredno-tutkalne osnove.

Korišteni materijali:

meki kist, usisavač, drveni štapići, vata, *White Spirit*, enzimi, destilirana voda, amonijak, aceton, medicinski skalpel, kist, Paraloid B72, injekcija, *Grilith* kit, kitalica,

Slika 45. Sv. Matej evanđelist, čišćenje poleđine amonijačnom vodom (1:3), detalj, tijekom radova, dokumentirala: A. Šarić 2022.

Slika 46. Radna fotografija, čišćenje poleđine skulpture amonijačnom vodom (1:3), dokumentirala: A. Šarić 2022.

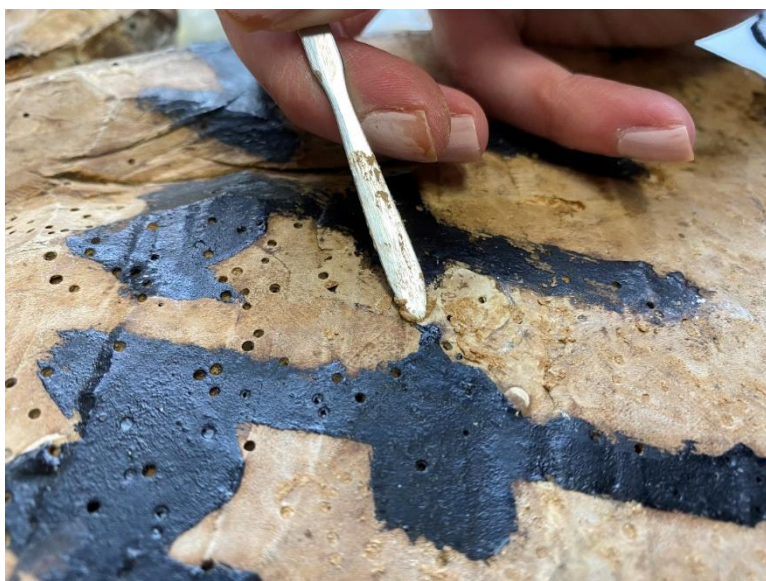
Slika 47. Sv. Matej evanđelist, detalj, donji prednji dio skulpture, konsolidiranje, dokumentirala: A. Šarić 2022.

Slika 48. Sv. Matej evanđelist, poleđina, prije čišćenja, dokumentirala: E. Baričević 2022.

Slika 49. Sv. Matej evanđelist, poleđina, nakon čišćenja prljavštine i uklanjanje premaza, dokumentirala: E. Baričević 2022.

Slika 50. Sv. Matej evanđelist, kitanje Grilith kitom rupica od crvotočina, poleđina, detalj, dokumentirala: N. Brumen 2022.

Slika 51. Sv. Matej evanđelist, detalj, poledina nakon kitanja Grilith kitom, dokumentirala: E. Baričević 2022.

Slika 52. Sv. Matej evanđelist, detalj, poledina nakon kitanja Grilith kitom, dokumentirala: E. Baričević 2022.

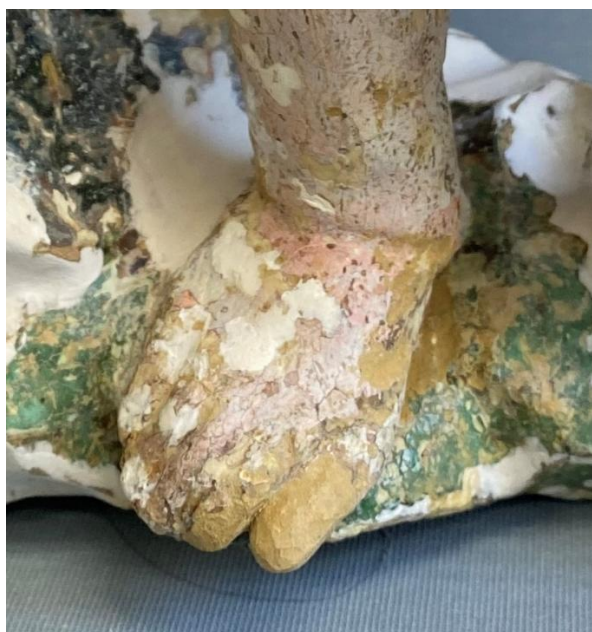
Slika 53. Sv. Matej evanđelist, poledina, cjelina nakon kitanja Grilith kitom, dokumentirala: E. Baričević 2022.

Slika 54. Sv. Matej evanđelist, arhivska fotografija iz 40-ih godina 20. stoljeća. iz arhiva Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije

Slika 55. Sv. Matej evanđelist, arhivska fotografija, detalj, iz 40-ih godina 20. stoljeća iz arhiva Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije

Slika 57. Sv. Matej evanđelist, nadoknada prva dva prsta desne noge dječaka Grilith kitom, detalj, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 56. Sv. Matej evanđelist, prva dva prsta desne noge dječaka, nakon nanašanja kredno-tutkalne osnove, detalj, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 58. Sv. Matej evanđelist, detalj, modeliranje lijevog stopala dječaka u plastelinu, dokumentirala: A. Šarić 2023.

Slika 59. Kolega Josip Simon skenira model stopala izrađenog u plastelinu pametnim telefonom, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 60. Bušenje rupe za tiplu na 3D modelu stopala malom ručnom bušilicom, dokumentirala: A. Šarić 2023.

Slika 61. Podešavanje 3D modela uz sačuvani dio stopala dječaka, dokumentirala: A. Šarić 2023.

Slika 62. Bušenje rupe za spajanje 3D modela stopala na nogu dječaka, dokumentirala: A. Šarić 2023.

Slika 63. Nanašanje dvokomponentnog ljepila na tiplu prije spajanja rekonstruiranog dijela stopala, dokumentirala: A. Šarić 2023.

Slika 64. Lijepljenje 3D modela stopala uz sačuvani dio stopala dječaka, dokumentirala: A. Šarić 2023.

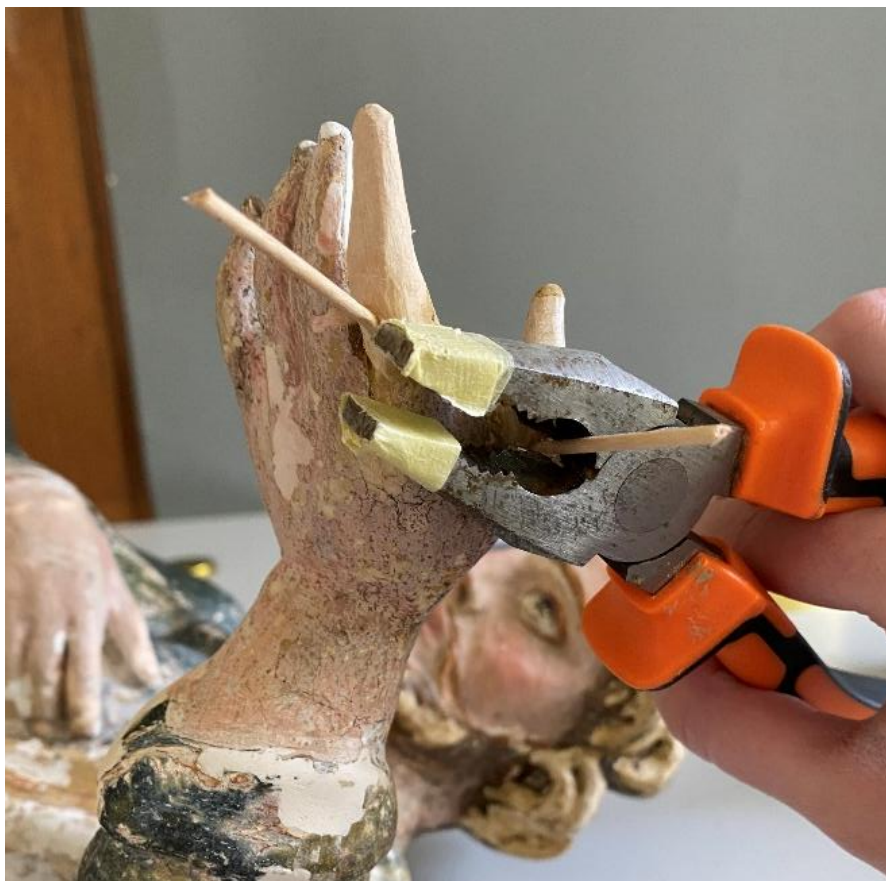
Slika 65. Lijepljenje prstiju – rekonstruiranog palca i kažiprsta lijeve ruke, dokumentirala: A. Šarić 2023.

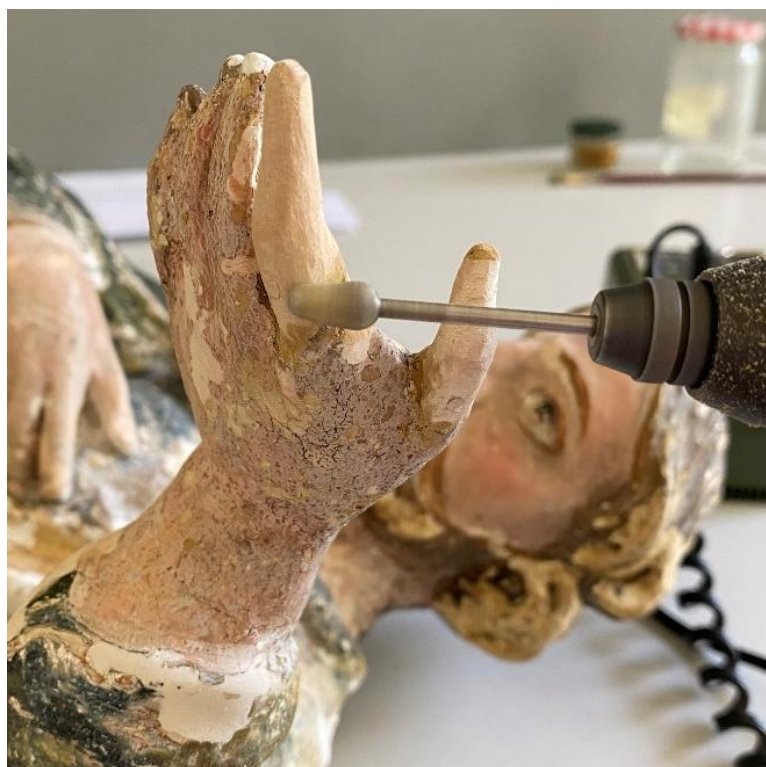
Slika 66. lijepljenje prstiju – rekonstruiranog palca i kažiprsta lijeve ruke, dokumentirala: E. Baričević 2023.

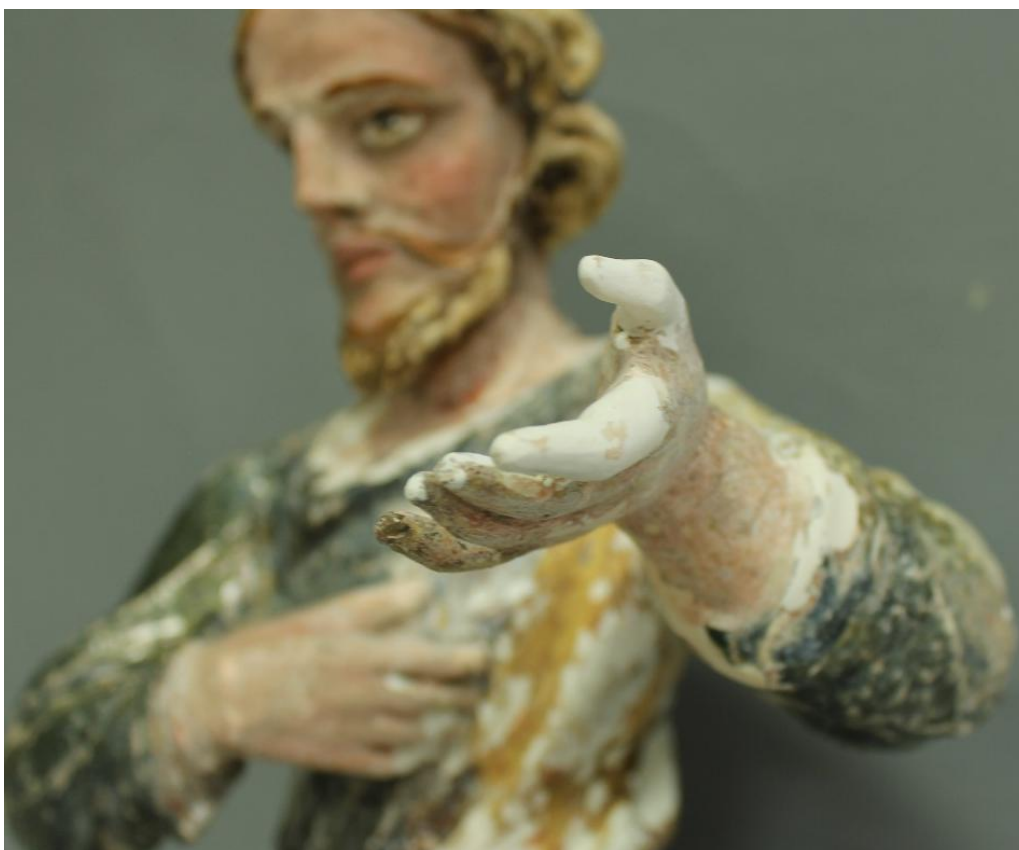
Slika 67. rekonstruirani palac i kažiprst lijeve ruke, nadopuna na mjestu spoja Grilith kitom, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 68. Rezanje tipli koje učvršćuju rekonstruirane prste lijeve ruke, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 69. Završna obrada rekonstruiranih prstiju lijeve ruke, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 70. Sv. Matej evanđelist, rekonstruirani prsti nakon obrade kredno-tutkalne osnove, detalj, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 71. Sv. Matej evanđelist, spojeno rekonstruirano lijevo stopalo dječaka, detalj, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Osnova/preparacija

Izvedeni postupci:

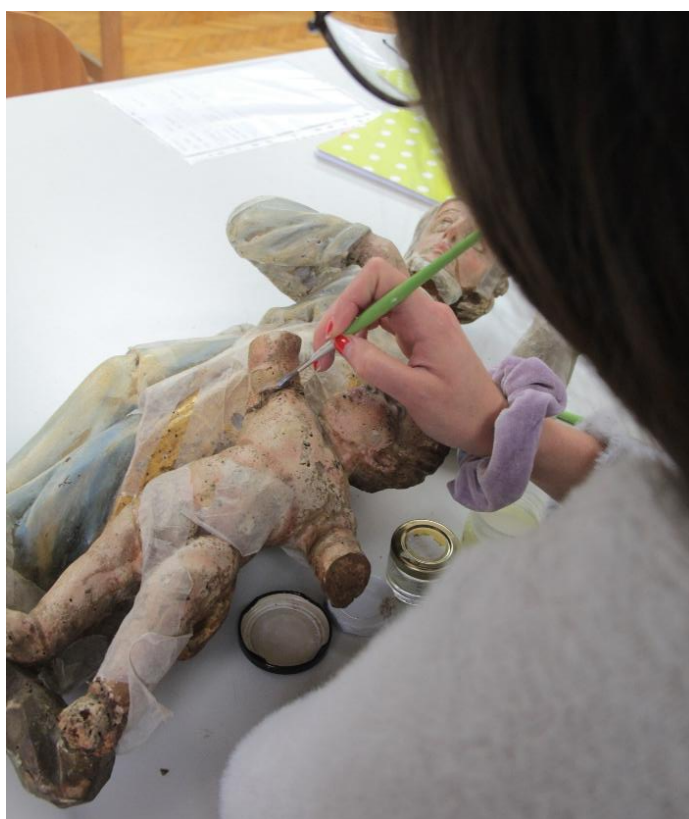
Odvojeni slojevi polikromije podljepljeni su disperzijom ljepila K9²⁷ u vodi u omjeru 1:4. i 1:2. Kako bi ljepilo bolje prodiralo, korišten je prethodno *White Spirit*. **(Slika 72.)** Nakon podljepljivanja, ljepilo je reaktivirano toplinskom špahtlom uz pomoć koje (uz pomoć topline) su odignuti slojevi polikromije spuštene uz nosilac. Pri podljepljivanju toplinskom špahtlom, korištena je *melinex* folija kako bi se zaštitili slojevi polikromije od topline.

Nadoknade u sloju osnove izvedene su kredno-tutkalnom osnovom (6 %- tnom), kistom u više slojeva. **(Slike 74., 75.)** Prije nadoknade napravljena je proba kredno-tutkalne osnove na pločici kako bi se potvrdila valjanost osnove, a to je kasnije poslužilo i kao proba za nanašanje bolusa i provjeru njegove valjanosti. Obrada nadoknada u sloju osnove izvedena je finim brusnim papirom. **(Slika 76.)** Izolacija nadoknada u sloju osnove izvedena je 5 %- tnom otopinom šelaka u etanolu (96 %-tnom). Nakon uklanjanja preslika s plašta otkriven je zakit s lijeve središnje strane plašta koji nije tehnički ni vremenski vezan za nastanak skulpture te je uklonjen. **(Slika 73.)** Nakon uklanjanja kita izvedena je nadoknada u sloju osnove na tom dijelu također kredno-tutkalnom osnovom (6 %- tnom) i obrada finim brusnim papirom kao na ostatku skulpture.

Korišteni materijali:

kistovi, skalpeli, Disperzija K9 u vodi 1:4, *White Spirit*, aceton, toplinska špahtla, *melinex* folija, šampanjska i bolonjska kreda, voda, metalna špahtlica. šelak, 96 %-tni etanol, brusni papiri, metalne kukice

²⁷ Disprezija K9 - akrilna disperzija, ljepljiva tvar i voda, voda u ovom slučaju služi kao otapalo.

Slika 72. sv. Matej evanđelist, podljepljivanje, dokumentirala: A. Šarić 2023.

Slika 73. Sv. Matej evanđelist, neadekvatan zakit na plaštu iznad desne ruke dječaka, koji se pokazao nakon uklanjanja preslika, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 74. Sv. Matej evanđelist, nadoknade u sloju kredno-tutkalne osnove, dokumentirala: N. Brumen 2023.

Slika 75. Sv. Matej evanđelist, nadoknade u sloju kredno-tutkalne osnove, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 76. Sv. Matej evanđelist, obrada kredno-tutkalne osnove, dokumentirala: A. Jerković 2023.

Slikani sloj

Izvedeni postupci:

Drugi kronološki sloj:

Temeljem rezultata proba kemijskog čišćenja odlučeno je da se slikani sloj čisti enzimima koji su uklanjali prljavštinu, a nisu štetili slikanom sloju. (Slika 77.)

Korišteni materijali:

Drveni štapić, vata, enzimi, *White Spirit*

Slika 77. Sv. Matej evanđelist, detalj, desna noga dječaka, lijeva polovica očišćena, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Izvedeni postupci:

Probe uklanjanja preslika na halji izvršene su mehanički; skalpelom te kemijskim otapalima: *Paint and Varnish remover* (sredstvo za uklanjanje boje i laka), acetonom, amonijačnom vodom (1:2), 4 %-tnom oksalnom kiselinom u špiritnom gorivu.

Temeljem rezultata proba uklanjanja preslika odlučeno je da će se na području haljine preslik uklanjati mehanički - skalpelom. (Slika 79.) Ta metoda je davala najbolje rezultate, lako uklanja preslik, a čuva tamnozelenu lazuru na području haljine. Kemijske metode napravljene na području haljine nisu davale nikakve rezultate i nisu se pokazale učinkovitima za uklanjanje preslika.

Preslik se uklanjao i s postolja također mehanički uz kombinaciju kemijskog uklanjanja *Paint and varnish removerom* jer se na postamentu pokazao pogodnim (napravljene su probe prije uklanjanja) (Slika 80.) te se površina tretirala *White Spiritom* kako bi se zaustavila kemijska reakcija. (Slika 81.) Zbog slabe očuvanosti inkarnata i zbog dobre interpretacije preslika odlučilo se ne uklanjati sačuvani preslik s inkarnata. Na pozlaćenom plaštu također se nalazio preslik koji je s lakoćom uklonjen *Paint and Varnish removerom*.

(Slika 78.) Nakon uklanjanja preslika na naramenici plašta na lijevom ramenu nije bilo očuvane pozlate, no ona se tamo zasigurno nalazila pa se na tom dijelu rekonstruirala pozlata.

(Slika 82.)

Korišteni materijali:

Skalpel, drveni štapić, vata, *Paint and Varnish remover*, aceton, *White Spirit*, amonijačna voda (1:2), 4 %-tna oksalna kiselina u špiritnom gorivu

Slika 78. Sv. Matej evanđelist, uklanjanje preslika sa plašta, detalj, dokumentirala: A. Jerković 2023.

Slika 79. Sv. Matej evanđelist, mehaničko uklanjanje preslika, detalj desne ruke, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 80. Sv. Matej evanđelist, proba uklanjanja preslika, detalj postamenta između dječakovih nogu s prednje strane, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 81. Sv. Matej evanđelist, detalj, postolje, desna polovica nakon uklanjanja preslika, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 83. Sv. Matej evanđelist, prednja strana, uklanjanje preslika temeljem mehaničkih proba uklanjanja preslika - desna polovica nakon uklanjanja preslika, dokumentirala: E. Baričević

Slika 82. Sv. Matej evanđelist, prednja strana, cjelina, nakon uklanjanja preslika, dokumentirala: E. Baričević

Izvedeni postupci:

Nadoknade slikanog sloja izvedene su na svim mjestima gdje je nedostajao: na području kose, lica, haljine (nadoknada srebrnih listića i tamnozelene lazure) i tijela dječaka. Obradena kredno-tutkalna osnova izolirana je šelakom (5 %-tnim) otopljenim u etanolu (96 %-tnom), što je poslužilo kao priprema za retuš akvarel bojama. Podslik je postavljen akvarelom *Winsor & Newton* na svim mjestima gdje je slikani sloj nedostajao. **(Slika 84.)** Nakon toga površina cijele skulpture lakirana je *Laropal*²⁸ lakom. (20 % Laropal A81, 40 % Shellsol D40, 40 % Shellsol A, 1 % Tinuvin). Nakon lakiranja retuš se nastavio *Gamblin*²⁹ bojama jer im je baza upravo ta smola. **(Slike 85., 87.)**

Gamblin boje sušenjem ne mijenjaju ton, a mogu se miješati etil-laktatom, etanolom uz mali dodatak *Laropala* laka, kako bismo postigli dodatni željeni sjaj površine. Odlučeno je kako će se izvesti potpuni retuš na područjima kose, inkarnata, haljine i postamenta. Nadoknada slikanog sloja na navedenim područjima izvodila se u više koraka, od svjetlijeg podslika gradirale su se nijanse boje kako bi se postigao potreban ton što sličniji onom postojećem.

Korišteni materijali:

Drveni štapići, vata, enzimi, *White Spirit*, aceton, enzimi, destilirana voda, akvarel, kist, goveđa žuč, voda, *Laropal A81*, *Gamblin* boje

²⁸ Laropal A 81 je urea-aldehidna smola iz skupine novijih niskomolekularnih smolnih lakova, a od 90-ih godina 20. stoljeća je u upotrebi i kao smola za lakove. Komponenta je Gamblin pigmentiranih voštano-smolnih kitova. <https://dispersions-resins-products.basf.us/products/laropal-a-81> pristupljeno 2. 5. 2023.

²⁹ Gamblin restauratorske boje (*Gamblin Conservation Colours*) koje kao bazu imaju smolu Laropal A 81 (topljivost između Paraloida B-72 i Regalreza 1094) (Tamara Ukrainčik, „Lakovi u restauriranju štafelajnih slika“, Nastavni materijal za kolegije: „Konzerviranje i restauriranje štafelajnih slika 1“ i „Konzerviranje i restauriranje štafelajnih slika 2“, Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti, Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina, Zagreb 2020., str. 29)

Slika 84. Sv. Matej evanđelist, detalj gornje desne strane skulpture , nakon nanašanja podslika, dokumentirala: E. Baričević 2023.

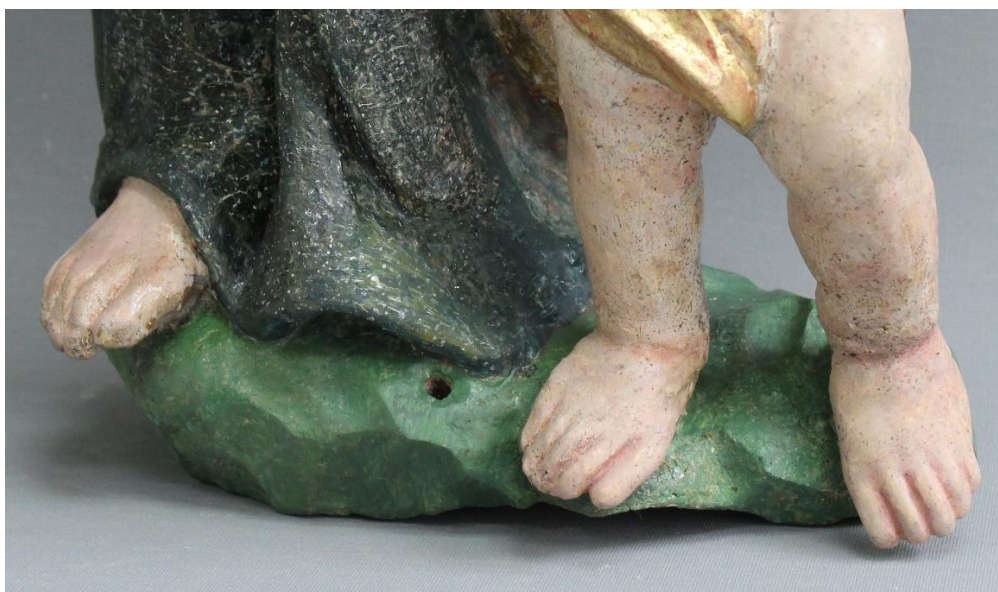
Slika 85. Sv. Matej evanđelist, detalj gornje desne strane skulpture nakon retuša, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 86. Sv. Matej evanđelist, detalj, postament, u tijeku retuša, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 87. Sv. Matej evanđelist, postament, u tijeku retuša, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 88. Sv. Matej evanđelist, detalj, postament, nakon retuša, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 89. Sv. Matej evanđelist, u tijeku retuša inkarnata dječaka, dokumentirala: A. Šarić 2023.

Slika 90. Sv. Matej evanđelist, u tijeku retuša inkarnata dječaka, dokumentirala: A. Šarić 2023.

Slika 91. Sv. Matej evanđelist, cjelina, prednja strana nakon retuša, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Metalni listići

Izvedeni postupci:

Probe čišćenja na području draperije izvedene su kemijskim sredstvima koja su se nanosila pomoću štapića i vatiće; enzimi, aceton, *Vulpex u White Spiritu* (1:6), 4 %-tna oksalna kiselina u špiritnom gorivu, venecijanski sapun u *White Spiritu* (1:3) (**Slike 92., 93**) Temeljem rezultata proba kemijskog čišćenja najpogodnija se pokazala 4 %-tna otopina oksalne kiseline u špiritnom gorivu.

Ostaci prljavštine koju nije uklonilo niti jedno navedeno otapalo mehanički su uklonjeni skalpelom.

Podljepljivanje nestabilnih dijelova pozlate izvodilo se disperzijom K9 u vodi u omjeru 1:4. Kako bi ljepilo bolje prodiralo, korišten je prethodno *White Spirit*. Nakon podljepljivanja, ljepilo je reaktivirano toplinskom špahtlom uz pomoć koje (uz pomoć topline) su odignuti dijelovi pozlate spušteni uz nosilac. Pri podljepljivanju toplinskom špahtlom korištena je *Melinex* folija kako bi se zaštitilo zlato od topline.

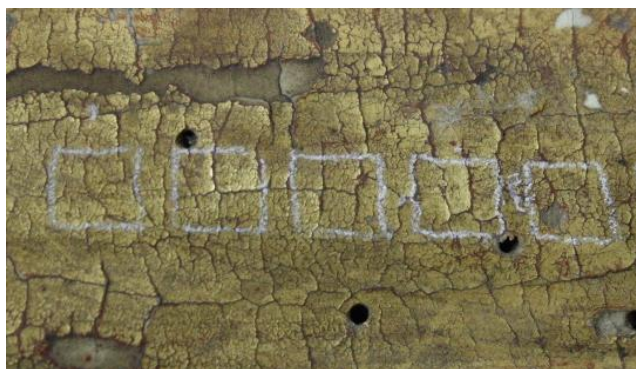
Bolus služi kao podloga za polaganje listića zlata ili srebra. Nanosio se prvo žuti zatim crveni lazurniji bolus proizvođača *Lefranc* pomiješan sa toplom 4 %-tnom otopinom tutkala u omjeru 1:2 u tarioniku. Bolus se nanosio finim širokim kistom u nekoliko tankih slojeva, u ovom slučaju su se koristili kistovi različitih veličina ovisno o veličini područja gdje je izvedena nadoknada. (**Slike 95., 96., 97.**) Nakon što se bolus dobro osušio, pristupilo se četkanju bolusa kistom ili četkom sa svinjskom dlakom, na taj način površina bolusa zbog tutkala dobiva sjaj (ukoliko želimo poliranu pozlatu) te je takva spremna za polaganje metalnih listića. (**Slika 99.**)

Na tako obrađen bolus postavljeni su zlatni listići, koji su se postavljali na površine većih oštećenja. (**Slika 98., 101.**) Polaganje zlatnih listića izvodi se na način da nema razmaka između dva listića, već da svaki sljedeći pola do jedan milimetar (minimalno, što manje) preklapa prethodni listić. Za to se koristi lepezasti sintetski kist (kojeg naelektriziramo preko kose), te nakon što smo uhvatili listić, posebnim kistom se nanosi neka voćna rakija (ili etanol u vodi u omjeru 1 : 1) koja „razjetka“, odnosno reaktivira tutkalo u bolusu na koji se onda listići lako zalijepe. Nakon što smo postavili listić, ukoliko je potrebno, za poravnavanje koristimo isključivo posebni kist. Poliranje listića izvodi se poludragim kamenom ahatom i to obavezno unutar 2-3 sata od trenutka polaganja listića, ahatira se laganim kružnim pokretima, do željenog sjaja pozlate. Isto tako se radila i nadoknada u sloju srebrnih listića. (**Slike 100.,**

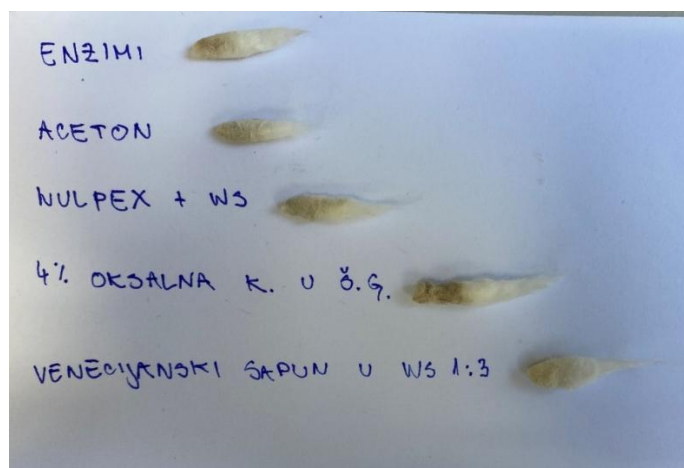
103.) Pozlata i posrebrenje se naknadno mjestimično „oštetilo“ kako bi se ujednačilo sa cjelinom, (**Slika 102.**), a na mjesta koja su bila premalena za polaganje zlatnih listića nanašalo se zlato u prahu (*Malergoldmuschel 23.75 Karat*). (**Slika 104.**)

Korišteni materijali:

Drveni štapić, vata, „pik“ traka, oksalna kiselina, špiritno gorivo, aceton, *White Spirit*, venecijanski sapun, *Vulpex*, voda, enzimi, skalpel, *melinex* folija, zlatni listići, srebrni listići nož za poslatu, jastučić za pozlatu, ahat, kistovi, rakija

Slika 92. Sv. Matej evanđelist, detalj plašta s desne strane, pozlata, kemijske probe čišćenja, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 93. Vatrice nakon kemijskih proba čišćenja na pozlati, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 94. Probe bolusa na drvenoj pločici radi dobivanje odgovarajuće nijanse, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 95. Sv. Matej evanđelist, nanašanje bolusa, dokumentirala: A. Šarić 2023.

Slika 97. Sv. Matej evanđelist, nakon nanašanja žutog bolusa, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 96. Sv. Matej evanđelist, nakon nanašanja crvenog bolusa, prije nanašanja zlatnih listića, dokumentirala: E. Baričević 2023.

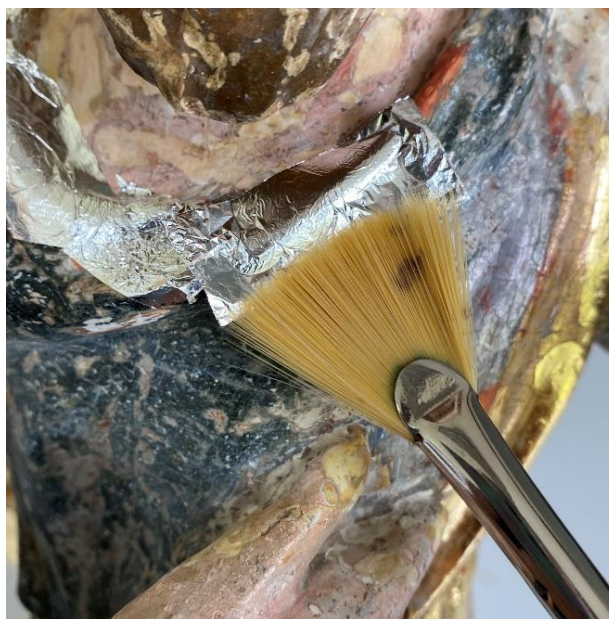
Slika 99. Četkanje bolusa, dokumentirala: N. Brumen 2023.

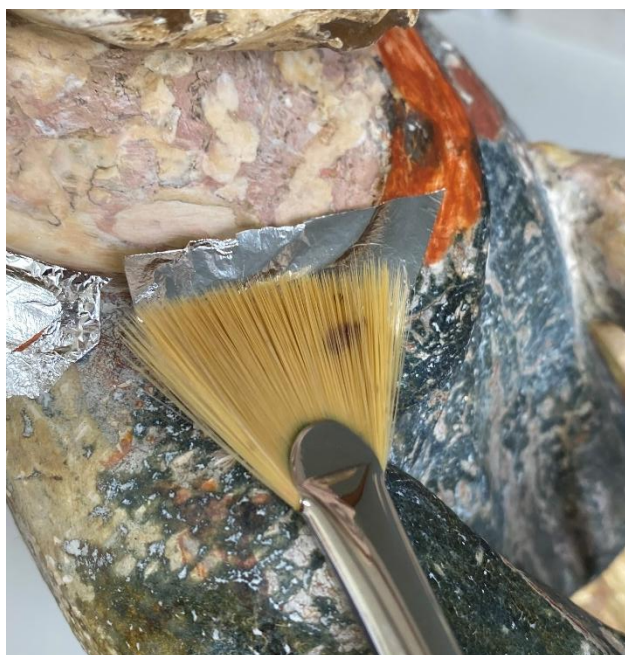
Slika 98. Postavljanje zlatnih listića na plašt evanđelista, dokumentirala: N. Brumen 2023.

Slika 101. Postavljanje zlatnih listića na plašt evanđelista, dokumentirala: N. Brumen 2023.

Slika 100. Postavljanje srebrnih listića na ovratnik haljine, dokumentirala: N. Brumen 2023.

Slika 103. Postavljanje srebrnih listića, na ovratnik haljine, dokumentirala: N. Brumen 2023.

Slika 102. Habanje zlatnih listića na području pašta evanđelista, dokumentirala: N. Brumen 2023.

Slika 104. Nanašanje zlata u prahu na manje površine plašta evanđelista, dokumentirala: A. Šarić 2023.

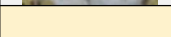
Slika 105. Sv. Matej evanđelist, cjelina, prednja strana nakon postavljanja metalnih listića, dokumentirala: E. Baričević 2023.

4.1.2. Stratigrafija predmeta nakon radova - tablični prikaz

Tablica 3: Stratigrafija oslika nakon radova – halja

Tehnološki sloj	Simbolični prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija	Debljina
Lazura		Tamnozelena boja	I.	18. st.	jako tanka
Metalni listići		Srebro – listići	I.	18. st.	jako tanko
Poliment		Crveno-žuti bolus	I.	18. st.	cca 0,5 mm
Impregnacija		Šelak	I.	18. st.	jako tanka
Osnova		Kredno-tutkalna	I.	18. st.	cca 1 mm
Impregnacija		Tutkalna otopina	I.	18. st.	jako tanka
Nosilac		Drvo	I.	18. st.	

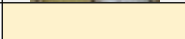

Tablica 4: Stratigrafija pozlate i posrebrenja nakon radova – plašt

Tehnološki sloj	Simbolični prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija	Debljina
Metalni listići		Zlato u listićima	I. (i II.)	18. st.	jako tanko
Poliment		Crveno-žuti bolus	I.	18. st.	cca 0,5 mm
Impregnacija		Šelak	I.	18. st.	jako tanka
Osnova		Kredno-tutkalna	I.	18. st.	cca 1 mm
Impregnacija		Tutkalna otopina	I.	18. st.	jako tanka
Nosilac		Drvo	I.	18. st.	

Tablica 5: Stratigrafija nakon radova – inkarnat

Tehnološki sloj	Simbolični prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija	Debljina
Preslik		Boja inkarnata	II.		cca 0,5 mm
Oslík		Boja inkarnata svjetlija od 2. kron. sloja	I.	18. st.	cca 0,5 mm
Impregnacija		Šelak	I.	18. st.	jako tanka
Osnova		Kredno-tutkalna	I.	18. st.	cca 1 mm
Impregnacija		Tutkalna otopina	I.	18. st.	jako tanka
Nosilac		Drvo	I.	18. st.	

Tablica 7: Stratigrafija nakon radova – postolje

Tehnološki sloj	Simbolički prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija	Debljina
Oslík		Svijetlo zelena boja	I.	18. st.	cca 0,3 mm
Impregnacija		Šelak	I.	18. st.	jako tanka
Osnova		Kredno-tutkalna	I.	18. st.	cca 0,5 mm
Impregnacija		Tutkalna otopina	I.	18. st.	jako tanka
Nosilac		Drvo	I.	18. st.	

Tablica 8: Stratigrafija nakon radova– kosa

Tehnološki sloj	Simbolički prikaz	Opis sloja	Kronološki sloj	Datacija	Debljina
Preslik		Smeđa boja	II.	19. st.	cca 0,3 mm
Oslík		Svijetlo smeđa boja	I.	18. st.	cca 0,3 mm
Impregnacija		Šelak	I.	18. st.	jako tanka
Osnova		Kredno-tutkalna	I.	18. st.	cca 0,5 mm
Impregnacija		Tutkalna otopina	I.	18. st.	jako tanka
Nosilac		Drvo	I.	18. st.	

Slika 106. Grafički prikaz 4. Sv. Matej evanđelist nakon uklanjanja preslika, izradila: E. Baričević: 2023.

4.2. REZULTATI KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKIH RADOVA

Nakon što je skulptura fotografirana sa svih 6 strana uklonjen je japan-papir kojim je prethodno bila podlijepljena skulptura. Površinska prljavština uklonjena je mehanički otprašivanjem mekim kistom i blago usisavačem. Zatim je skulptura cjelovito podlijepljena akrilnom disperzijom K9 razrijeđenom u vodi u omjeru 1:4, za nestabilnije slojeve se koristio omjer 1:2, a za potpuno odvojene slojeve nerazrijeđena disperzija K9. Odignuti dijelovi polikromije spuštenu su toplinskom špahtlom. Prljavština i premaz sa poleđine skulpture je očišćen amonijaknom vodom (1:3), enzimima i mehanički skalpelom. Kemijska reakcija zaustavljala se *White Spiritom*. Oslabljeni nosilac je konsolidiran 5 %-tnom otopinom Paraloida B72 u acetonu, a zatim 10 %-tnom otopinom na mjestima gdje je drvo izgubilo svoju prirodnu čvrstoću. Nadopune u sloju nosioca izvedene su *Grilith* kitom. Kit je stavljen na mjesta nešto dubljih oštećenja (cca 2 mm) prateći formu, rupice od crvotočine su također zatvorene. Manja oštećenja oko rupica od čavla također su zatvorena. Palac desne noge dječaka / keruba je također rekonstruiran *Grilith* kitom. Odlučeno je ići u rekonstrukciju lijevog stopala dječaka / keruba jer je pronađena arhivska fotografija iz vremena dolaska skulpture u Dijecezanski muzej Zagrebačke nadbiskupije, na kojoj se jasno vidi njegovo lijevo stopalo u cijelosti. Na temelju toga krenulo se u rekonstrukciju. Također je odlučeno i rekonstruirati palac i kažiprst lijeve ruke evanđelista. Rekonstrukcija lijevog stopala dječaka izrađen je pomoću 3D printera te je tako dobiven 3D model stopala, dok su palac i kažiprst lijeve ruke evanđelista rekonstruirani u lipovini.

Nosilac se na mjestima oštećenja zatim tutkalio 6 %-tnom otopinom zečjeg tutkala. Tutkalo je služilo kao izolirajući sloj za nanašanje kredno-tutkalne osnove. Nadoknade u sloju osnove izvedene su kredno-tutkalnom osnovom (6 %-tnom), kistom u više slojeva. Obrada nadoknada u sloju osnove izvedena je finim brusnim papirom. Izolacija nadoknada u sloju osnove izvedena je 5 %-tnom otopinom šelaka u etanolu (96 %-tnom). Čišćenje na području draperije izvedeno je 4 %-tnom oksalnom kiselinom u špiritnom gorivu, ostaci prljavštine koje nije uklonilo otapalo mehanički su uklonjeni skalpelom. Podljepljivanje nestabilnih dijelova pozlate izvodilo se disperzijom K9 u vodi u omjeru 1:4. Kako bi ljepilo bolje prodiralo, korišten je *White Spirit*. Na mjestima gdje nedostaje nanesen je prvo žuti zatim crveni lazurniji bolus proizvođača *Lefranc* pomiješan sa toplom 4 %-tnom otopinom tutkala u omjeru 1:2 u tarioniku. Na obrađeni bolus postavljani su zlatni i srebrni listići na mjestima

gdje se to pokazalo potrebnim. Pozlata i posrebrenje se naknadno mjestimično „oštetilo“ kako bi se ujednačilo sa cjelinom.

Temeljem rezultata proba uklanjanja preslika odlučeno je da će se na području haljine preslik uklanjati mehanički - skalpelom. Cilj je bio sačuvati tamnozelenu lazuru koja se nalazila ispod preslika. Preslik se uklanjao i s postolja također mehanički uz kombinaciju kemijskog uklanjanja *Paint and varnish removerom*.

Zbog slabe očuvanosti inkarnata i zbog dobre interpretacije preslika odlučilo se ne uklanjati sačuvani preslik s inkarnata – kao i na ostalim skulpturama iz iste skupine.

Nadoknade slikanog sloja izvedene su na svim mjestima gdje je nedostajao: na području kose, lica, halje (nadoknada srebrnih listića i tamnozelene lazure) i tijela dječaka. Obradena krednotutkalna osnova izolirana je šelakom (5 %-tnim) otopljenim u etanolu (96 %-tnom), što je poslužilo kao priprema za retuš akvarel bojama. Podsluk je postavljen akvarelom *Winsor & Newton* na svim mjestima gdje je slikani sloj nedostajao. Nakon toga površina cijele skulpture lakirana je Laropal³⁰ lakom. Nakon lakiranja retuš se nastavio *Gamblin* bojama. Odlučeno je kako će se izvesti potpuni retuš na područjima kose, inkarnata, haljine i postamenta.

Nadoknada slikanog sloja na navedenim područjima izvodila se u više koraka, od svjetlijeg podsluka gradirale su se nijanse boje kako bi se postigao potreban ton što sličniji onom postojećem. Skulptura je lakirana sa završnim 10 %-tnim Regalrez lakom otopljenim u 100 ml *Shellsola D40* (s dodatkom 0,5 g Kratona G 1650 i 0,2 g Tinuvina 292) na mjestima gdje se nalazi inkarnat, kosa, lazura i postolje (**Slika 107.**), dok je na poleđinu skulpture nanesen vosak (**Slika 108.**) (*Schlussfirnisse, Wachsfirnis, matt – seidenglänzend*).

Odlučeno je lakirati skulpturu Regalrezom³¹ s obzirom na tehnologiju retuša koji je izveden *Gamblin* bojama.

³⁰ „Laropal A 81: proizvodi se u pastilama, blijedožute boje, aldehidna smola, ima široku distribuciju molekulske mase (smjesa molekula visoke i niske molekularne mase), topljiv u ShellSolu A, terpentinu (terp. ulju), ksilenu, izopropanolu, etanolu, acetonu, dawanolu PM; netopljiv u White Spiritu, ShellSolu D40, ShellSolu T, zahtijeva više aromata nego što se to činilo kada je prvi put došao na tržište, ima dobro zasićenje i izgled sličan damar laku, dobro se nanosi u više slojeva.“ (Tamara Ukrainčik, „Lakovi u restauriranju štafelajnih slika“, Nastavni materijal za kolegije: „Konzerviranje i restauriranje štafelajnih slika 1“ i „Konzerviranje i restauriranje štafelajnih slika 2“, Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti, Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina, Zagreb 2020.)

³¹ „Regalrez 1094 u alifatskom otapalu može se nanijeti kistom ili sprejanjem preko Laropala A 81 i Gamblin restauratorskih boja (Gamblin Conservation Colours) koje kao bazu imaju smolu Laropal A 81 (topljivost između Paraloida B-72 i Regalreza 1094)“ (Tamara Ukrainčik, „Lakovi u restauriranju štafelajnih slika“, Nastavni materijal za kolegije: „Konzerviranje i restauriranje štafelajnih slika 1“ i „Konzerviranje i restauriranje štafelajnih slika 2“, Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti, Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina, Zagreb 2020.)

Regalrez je topljiv u *ShellSolu T*, *ShellSolu D40*, *White Spiritu*, terpentinu (terpentinskom ulju), ksilenu, toluenu; netopljiv u acetonu, etanolu i izopropanolu, visokog je sjaja, reverzibilan je u tolikoj mjeri, da se ni sušenjem ni starenjem ne mijenja, topi se i u „blagim“ otapalima (zato se na njega ne postavlja drugi lak). Dobar je za revitaliziranje laka kojeg se ne želi ukloniti (a može se lako ukloniti bez utjecaja na drugi lak) i kada su slikani sloj i nosilac osjetljivi na otapala.³²

Slika 107. Sv. Matej evanđelist, završno lakiranje Regalrez lakom, dokumentirala: A. Jerković 2023.

Slika 108. Sv. Matej evanđelist, poleđina skulpture na koju se nanosi završni sloj voska, dokumentirala: A. Jerković 2023.

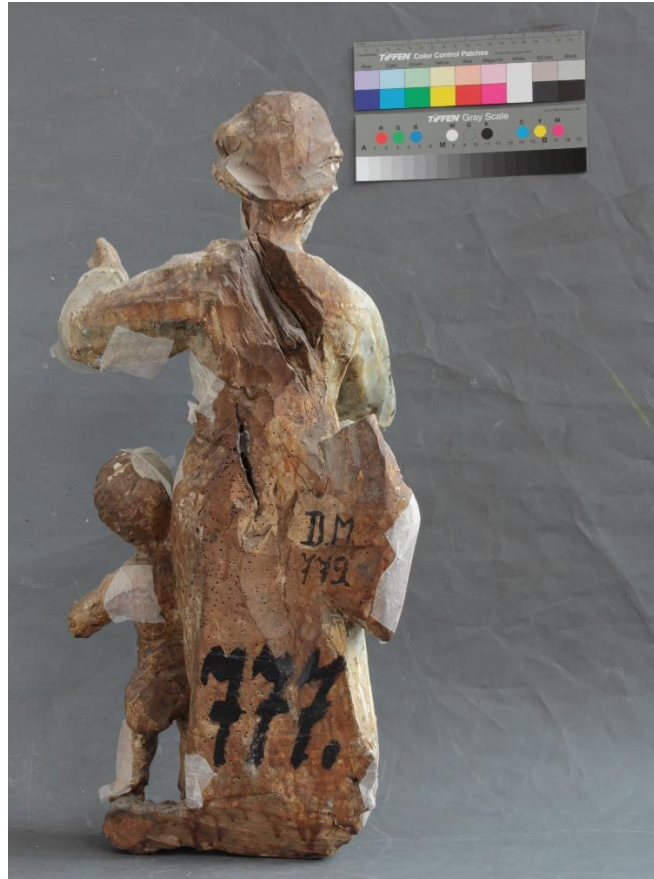
³² Tamara Ukrainčik, „Lakovi u restauriranju štafelajnih slika“, Nastavni materijal za kolegije: „Konzerviranje i restauriranje štafelajnih slika 1“ i „Konzerviranje i restauriranje štafelajnih slika 2“, Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti, Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina, Zagreb 2020., str. 28

Slika 109. Sv. Matej evanđelist, cjelina, prednja strana, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.

Slika 110. Sv. Matej evanđelist, cjelina, prednja strana, nakon radova, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 111. Sv. Matej evanđelist, cjelina, poledina, zatečeno stanje, dokumentirala : E. Baričević 2021.

Slika 112. Sv. Matej evanđelist, cjelina, poledina, nakon radova, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 116. Sv. Matej evanđelist, detalj, lijeva ruka, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.

Slika 115. Sv. Matej evanđelist, detalj, lijeva ruka, nakon radova, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 114. Sv. Matej evanđelist, detalj, noge dječaka, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.

Slika 113. Sv. Matej evanđelist, detalj, noge dječaka, nakon radova, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 117. Sv. Matej evanđelist, cjelina, lijevi profil, nakon radova, dokumentirala: E. Baričević

Slika 118. Sv. Matej evanđelist, cjelina, desni profil, nakon radova, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 119. Sv. Matej evanđelist, cjelina, donja strana, nakon radova, dokumentirala: E. Baričević 2023.

Slika 120. Sv. Matej evanđelist, cjelina, gornja strana, nakon radova, dokumentirala: E. Baričević 2023.

TEORIJSKI DIO

U sljedećem, teorijskom dijelu diplomskog rada prikazan je prijepis i dana su objašnjenja najrelevantnijih važećih dokumenata koji se odnose na pravne okvire konzervatorsko-restauratorske struke.

Konzervatorski odjeli obavljaju stručne i upravne poslove koji se odnose na istraživanje, proučavanje, praćenje stanja, evidentiranje, dokumentiranje i promicanje kulturnih dobara, primjenu odgovarajućih metoda i mjera zaštite kulturnih dobara, pružanje stručne pomoći vlasnicima i ovlaštenicima prava na kulturnim dobrima, utvrđivanje posebnih uvjeta građenja za zaštitu dijelova kulturne baštine, utvrđivanje uvjeta korištenja, namjene i upravljanja kulturnim dobrima, utvrđivanje režima zaštite, organiziranje i izvođenje zaštitnih radova na kulturnim dobrima, vođenje prvostupanjskog upravnog postupka sukladno zakonskim propisima o zaštiti i očuvanju kulturne baštine. Konzervatorski odjeli obavljaju stručni nadzor, provođenje nadzora prometa, uvoza i izvoza kulturnih dobara, osiguravanje djelovanja jedinstvene informacijsko-dokumentacijske službe uz suradnju s drugim tijelima jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravnim i fizičkim osobama u cilju poticanja i promicanja zaštite kulturne baštine.³³

U nadležnosti konzervatorskih odjela je provođenje zaštite i očuvanja kulturnih dobara. Teorijski dio ovog diplomskog rada odnosit će se na pregled potrebnih dokumenata prije, za vrijeme i nakon provođenja konzervatorsko-restauratorskih radova na kulturnom dobru.

U suradnji sa komentoricom, prof. Zrinkom Studen, višom stručnom savjetnicom (u Konzervatorskom odjelu u Bjelovaru) svaki dokument će biti objašnjen te će biti priložen njegov ogledni primjerak. Takav pregled bit će koristan jer će dati uvid u svu potrebnu dokumentaciju i njezin redoslijed prilikom vršenja konzervatorsko-restauratorskih radova na kulturnom dobru.

Suradnja s konzervatorskim odjelima je važna jer oni izdaju dokumente kojima odobravaju početak radova, vrše nadzor nad konzervatorsko-restauratorskim radovima, daju smjernice i u suradnji s konzervatorima-restauratorima donose odluke o tome što će se i do koje mjere restaurirati, te daju svoje mišljenje na provedene konzervatorsko-restauratorske radove. Zato je vrlo važno ostvariti kvalitetnu suradnju, a poznavanje potrebne dokumentacije i redoslijeda izdavanja u tome će pomoći.

³³ NN 97/2020 (31.8.2020.), Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva kulture i medija 5.2.1. – 5.2.19. Konzervatorski odjeli, Članak 48.

PRAVNI OKVIRI KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKE DJELATNOSTI

1. KULTURNA DOBRA

Djelatnost konzervatora-restauratora sastoji se u tehničkom ispitivanju, zaštiti i konzervaciji/restauraciji kulturnog dobra koja podliježu Zakonu o zaštiti i očuvanja kulturnih dobara ("NN" 69/99., 151/03., 157/03., 87/09., 88/10., 61/11., 25/12., 136/12., 157/13, 152/14, 98/15., 44/17., 90/18., 32/20., 62/20., 117/21. i 114/22.). Kulturna dobra su od velikog interesa za Republiku Hrvatsku i pod njenom su osobitom zaštitom. Kulturna dobra i sva preventivno zaštićena dobra sukladno ovome Zakonu predstavljaju nacionalno blago. Za rad na kulturnom dobru potrebno je dobiti dopuštenje Ministarstva kulture i medija za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. Uvjeti za dobivanje dopuštenja utvrđeni su Pravilnikom o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.³⁴ Pravilnik donosi ministar kulture na temelju članka 100 st. 2. Zakona o zaštiti i očuvanja kulturnih dobara.

Zakonom o zaštiti i očuvanja kulturnih dobara se određuju vrste kulturnih dobara, uspostavlja se zaštita nad kulturnim dobrom, određuju se obveze i prava vlasnika kulturnih dobara kao i mjere zaštite i očuvanja kulturnih dobara, obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, financiranje zaštite i očuvanja, kao i sva druga pitanja u vezi sa zaštitom i očuvanjem kulturnih dobara.³⁵

Prema odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara:

- Vlasnici i nositelji prava na kulturnom dobru, te drugi imatelji kulturnoga dobra odgovorni su za zaštitu i očuvanje kulturnih dobara
- Imatelj kulturnoga dobra jest svaka osoba koja na bilo koji način i po bilo kojoj osnovi drži kulturno dobro.

³⁴ NN 98/2018 (7.11.2018.), Pravilnik o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, Ministarstvo kulture, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2018_11_98_1896.html, pristupljeno 9. 5. 2023

³⁵ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara - na snazi od 30. 10. 2021.

NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21, <https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>, pristupljeno 14. 4. 2023.

- Sustav mjera zaštite kulturnoga dobra jest ukupnost svih zaštitnih mjera utvrđenih radi potpune zaštite i očuvanja pojedinoga kulturnog dobra.
- Nadležno tijelo je Konzervatorski odjel Ministarstva nadležnog za kulturu na čijem se području kulturno dobro nalazi, a za područje Grada Zagreba Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu.

Prema Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara postoje različita kulturna dobra i njihova zaštita, obnova i očuvanje je od iznimne važnosti za društvo i buduće generacije.³⁶

"Kulturna dobra jesu:

- *pokretne i nepokretne stvari od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja,*
- *arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolici i njihovi dijelovi koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru, a imaju umjetničku, povijesnu i antropološku vrijednost,*
- *nematerijalni oblici i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti kao i dokumentacija i bibliografska baština*
- *zgrade, odnosno prostori u kojima se trajno čuvaju ili izlažu kulturna dobra i dokumentacija o njima.*

Svrha je zaštite kulturnih dobara:

- *zaštita i očuvanje kulturnih dobara u neokrnjenom i izvornom stanju, te prenošenje kulturnih dobara budućim naraštajima,*
- *stvaranje povoljnijih uvjeta za opstanak kulturnih dobara i poduzimanje mjera potrebnih za njihovo redovito održavanje,*
- *sprječavanje svake radnje kojom bi se izravno ili neizravno mogla promijeniti svojstva, oblik, značenje i izgled kulturnog dobra i time ugroziti njegova vrijednost,*
- *sprječavanje protupravnog postupanja i protupravnog prometa kulturnim dobrima te nadzor nad izvozom, iznošenjem, uvozom i unošenjem kulturnih dobara,*
- *uspostavljanje uvjeta da kulturna dobra prema svojoj namjeni i značenju služe potrebama pojedinca i općem interesu.*"³⁷

³⁶ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara - na snazi od 30. 10. 2021. NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21, <https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>, pristupljeno 14. 4. 2023.

³⁷ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara - na snazi od 30.10.2021., (NN [152/14](#), [44/17](#), [62/20](#)), <https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>, pristupljeno 14. 4. 2023.

Sva kulturna dobra upisuju se u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske, javnu knjigu koju vodi Ministarstvo nadležno za kulturu. Sastoji se od tri liste: Liste zaštićenih kulturnih dobara, Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja i Liste preventivno zaštićenih dobara.³⁸ Inventarne knjige javnih muzeja i katalozi javnih knjižnica i knjižnica u sastavu pravnih osoba kojima su osnivači Republika Hrvatska i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravne osobe u njihovu pretežitom vlasništvu sastavni su dio Registra.

U Listu kulturnih dobara nacionalnog značaja upisuju se kulturna dobra za koja se utvrdi da su od najvećeg značaja za Republiku Hrvatsku. Ta je lista posebni dio Registra. U Listu zaštićenih kulturnih dobara upisana su sva zaštićena kulturna dobra čija su svojstva utvrđena rješenjem Ministarstva kulture i medija, Uprave za zaštitu kulturnih dobara. U Listu preventivno zaštićenih dobara upisuju se dobra za koja se pretpostavi da imaju svojstva kulturnog dobra. Nadležno tijelo donosi kao privremeno rješenje o preventivnoj zaštiti i ono se donosi na najduže 4 godine.³⁹

VRSTE KULTURNIH DOBARA

Prema zakonu o zaštiti i očuvanja kulturnih dobara⁴⁰ kulturna dobra mogu biti nepokretna kulturna dobra, pokretna kulturna dobra i nematerijalna kulturna dobra.

1. Nepokretna kulturna dobra

Članak 7. (NN 62/20)

Nepokretno kulturno dobro može biti:

- grad, selo, naselje ili njegov dio,
- građevina ili njezini dijelovi, te građevina s okolišem,
- elementi povijesne opreme naselja,
- memorijalno područje, mjesto, spomenik i obilježje u svezi s povijesnim događajima i osobama,
- arheološko nalazište i arheološka zona, uključujući i podvodna nalazišta i zone,
- područje i mjesto s etnološkim i toponimskim sadržajima,

³⁸ isto

³⁹ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara - na snazi od 30. 10. 2021.

NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21,

<https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara> pristupljeno 20. 4. 2021.

⁴⁰ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara - na snazi od 30. 10. 2021.

NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21,

- krajolik ili njegov dio koji sadrži povijesno karakteristične strukture, koje svjedoče o čovjekovoj nazočnosti u prostoru,
- vrtovi, perivoji i parkovi,
- tehnički objekt s uređajima i drugi slični objekti.

2. Pokretna kulturna dobra

Članak 8.

Pokretno kulturno dobro može biti:

- zbirka predmeta u muzejima, galerijama, knjižnicama i drugim ustanovama, kao i u drugim pravnim osobama te državnim i upravnim tijelima uključujući i kod fizičkih osoba,
- crkveni inventar i predmeti,
- arhivska građa, zapisi, dokumenti, pisma i rukopisi,
- filmovi,
- arheološki nalazi,
- antologijska djela likovnih i primijenjenih umjetnosti i dizajna,
- etnografski predmeti,
- stare i rijetke knjige, novac, vrijednosni papiri, poštanske marke i druge tiskovine,
- dokumentacija o kulturnim dobrima,
- kazališni rekviziti, skice, kostimi i sl.,
- uporabni predmeti (namještaj, odjeća, oružje i sl.), prometna i prijevozna sredstva i uređaji, predmeti koji su značajna svjedočanstva razvitka znanosti i tehnologije te
- druge pokretne stvari od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkoga i znanstvenog značaja.

3. Nematerijalna kulturna dobra

Članak 9.

Nematerijalno kulturno dobro mogu biti razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva što se prenose predajom ili na drugi način, a osobito:

- jezik, dijalekti, govori i toponimika, te usmena književnost svih vrsta,
- folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote,
- tradicijska umijeća i obrti.

*Očuvanje nematerijalnih kulturnih dobara provodi se izradbom i čuvanjem zapisa o njima, kao i poticanjem njihova prenošenja i njegovanja u izvornim i drugim sredinama.*⁴¹

⁴¹ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara - na snazi od 30.10.2021. (NN 62/20)

<https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>, pristupljeno 14. 4. 2021.

OBVEZE I PRAVA VLASNIKA KULTURNOGA DOBRA

Za kulturno dobro mora biti utvrđen vlasnik, ukoliko je vlasnik nepoznat ili ga nema, vlasnik je Republika Hrvatska. Slijedom toga Republika Hrvatska također je vlasnik ukoliko se Dobro pronađe u zemlji, moru ili vodi. Nadležno tijelo utvrđuje mjere zaštite kulturnog dobra rješenjem. Ako vlasnik ne provede mjeru propisanu rješenjem u utvrđenom roku, tu će mjeru provesti nadležno tijelo na trošak vlasnika.⁴²

„Vlasnik kulturnoga dobra obvezan je:

- *postupati s kulturnim dobrom s dužnom pažnjom, a osobito ga čuvati i redovito održavati;*
- *provoditi mjere zaštite utvrđene ovim Zakonom i drugim propisima,*
- *o svim promjenama na kulturnom dobru, oštećenju ili uništenju, te o nestanku ili krađi kulturnoga dobra, odmah, a najkasnije sljedećeg dana obavijestiti nadležno tijelo,*
- *dopustiti stručna i znanstvena istraživanja, tehnička i druga snimanja, kao i provedbu mjera tehničke zaštite,*
- *omogućiti dostupnost kulturnoga dobra javnosti,*
- *očuvati cjelovitost zaštićene zbirke pokretnih kulturnih dobara,*
- *izvršavati sve druge obveze propisane ovim Zakonom i drugim propisima.*⁴³

⁴² Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara - na snazi od 30.10.2021. NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21, <https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>, pristupljeno 14. 4. 2021.

⁴³ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara - na snazi od 30.10.2021. (NN 90/18) <https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>, pristupljeno 14.4.2021.

2. OSNOVNI DOKUMENTI KOJI SE ODOSE NA PRAVNE ODREDNICE KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKE DJELATNOSTI

Predmet ovog diplomskog rada su konzervatorsko-restauratorski radovi na skulpturi Sv. Matej evanđelist iz Zbirke skulptura i crkvenog inventara Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije. Skulpture su dodijeljene Bjelovarsko-križevačkoj biskupiji nakon njenog osnivanja, a izdvojene su iz sastava Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije i to po teritorijalnom principu. Vlasništvo nad njima sada ima Bjelovarsko-križevačka biskupija.

Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu i Bjelovarsko-križevačka biskupija dogovorili su suradnju koja bi se odvijala na drvenim polikromiranim skulpturama iz fundusa budućeg Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije u okviru nastave, studentske prakse i diplomskih radova studenata Odsjeka za konzerviranje i restauriranje umjetnina ALU. Voditeljica konzervatorsko-restauratorskih radova je prof. mr. art. Zvezdana Jembrih, a voditeljice restauratorske prakse *in situ* su prof. mr. art. Zvezdana Jembrih i doc. art. Ana Božičević uz suradnike.

Dogovoreno je da će se radovi nastojati financirati sredstvima Ministarstva kulture i medija preko Javnog poziva za predlaganje javnih potreba u kulturi.

Za prijavu na Javni poziv za predlaganje javnih potreba u kulturi potrebno je napisati prijedlog radova i troškovnik. Na Javni poziv mogu se kandidirati samo zaštićena i preventivno zaštićena kulturna dobra.

Prije početka konzervatorsko-restauratorskih radova potrebno je ishoditi određenu dokumentaciju od nadležnog tijela. U ovom slučaju to je Konzervatorski odjel u Bjelovaru. Ovdje se navode dokumenti potrebni za početak konzervatorsko-restauratorskih radova te primjer kako oni moraju izgledati i sve ono što trebaju sadržavati.

1. RJEŠENJE O ZAŠTITI

Zbirka skulptura i crkvenog inventara Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije preventivno je zaštićeno dobro rješenjem Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Bjelovaru (Klasa: UP/I-612-08/20-05/0067. Ur. broj: 532-04-02-02/3-20-01 od 22. srpnja 2020. te je upisano u Registar kulturnih dobara RH, Listu preventivno zaštićenih dobara pod brojem P-6221.

Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Sektor za konzervatorske odjele i inspekciju, Konzervatorski odjel u Bjelovaru, na temelju članka 10. u svezi s člankom 6. stavak 1. točka 11. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("NN" 69/99., 151/03., 157/03., 87/09., 88/10., 61/11., 25/12., 136/12., 157/13., 152/14., 96/15., 44/17., 90/18., 32/20. i 62/20.) rješavajući po službenoj dužnosti, donosi:

RJEŠENJE

1. **Zbirka skulptura i crkvenog inventara Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije**, Bjelovarsko-bilogorska županija, u posjedu Bjelovarsko-križevačke biskupije, koje se sastoji od 79 skulptura, reljefa, svijećnjaka, kanonskih ploča, oltarnih vaza i relikvijara kako je to vidljivo iz Kataloga zbirke skulptura i crkvenog inventara Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije koji je priložen ovom rješenju i njegov je sastavni dio, do donošenja rješenja o utvrđivanju svojstva kulturnog dobra sukladno članku 12. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, a najduže 4 godine od dana donošenja ovog rješenja,

stavlja se pod preventivnu zaštitu.

2. Na dobro iz točke 1. izreke ovoga rješenja primjenjuje se u potpunosti Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i svi propisi koji se odnose na kulturna dobra.
3. Dobro iz točke 1. izreke ovoga rješenja upisuje se u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske - Listu preventivno zaštićenih dobara.
4. Žalba ne odgoda izvršenje ovoga rješenja.

Obrazloženje

Zbirka skulptura i crkvenog inventara Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije broji 79 skulptura, reljefa, svijećnjaka, kanonskih ploča, oltarnih vaza i relikvijara. Zbirka je nastala tako što je Dijecezanski muzej u Zagrebu putem vlastitih izaslanika prikupljao predmete sa starih oltara koji više nisu bili u upotrebi na prostoru Zagrebačke nadbiskupije. Osnutkom Bjelovarsko-križevačke biskupije predmeti s područja njene jurisdikcije izdvojeni su u novu zbirku. Predmeti potječu iz župa u Malom Ravnu, Rovišću, Velikom Trojstvu, Svetom Petru Orehovcu, Stefanju, Hrašćini, Križevcima, Miholcu, Svetom Ivanu Žabnu, Lovrećini, Gradcu, Tomašu i Vrbovcu. Predmeti su pohranjeni u prostorima Bjelovarsko-križevačke biskupije u Bjelovaru.

Radi se o vrijednim predmetima koji se datiraju od 17. do 19. stoljeća. Najstariji predmeti su dva stupa iz 17. st. koji potječu s oltara iz crkve sv. Ladislava u Malom Ravnu. Stupovi su izrezbareni vegetabilnim ukrasom u formi vitice sa cvjetovima i groždem koja izvire iz vaze. Većina predmeta potječe iz polovice 18. st. Riječ je o skulpturama svetaca i anđela s baroknih oltara. Izdvojeni iz svojih cjelina zadržali su baroknu pokretljivost, izražajnost, razigranost i ljupkost iz čega se može tek naslutiti velebnost oltara kojih su bili dio. Uz vrhunska djela barokne umjetnosti u zbirci su i skulpture koje su izraz sredine iz koje potječu. To su djela lokalnih umjetnika koji su svojim skromnijim umjetničkim dosezima pokušavali slijediti stilske trendove svoga vremena.

Slika 121. Primjer Rješenja o preventivnoj zaštiti, 1. stranica

Najviše predmeta potječe iz crkve sv. Petra u Svetom Petru Orehovcu. Među njima se ističu tri anđela svirača koji su bili dio cjeline s orguljama na koru crkve. Tu su i relikvijari sa relikvijama ukomponiranim u kompoziciju sačinjenu od srebrnih niti i lamela, srme, papira i svilenih cvjetića.

Iz crkve Presvetog Trojstva u Velikom Trojstvu potječu dva reljefa apostola neobične kompozicije.

Četiri skulpture u prirodnoj veličini iz crkve sv. Stjepana Prvomučnika u Štefanju dobar su primjer barokne skulpture izražajnih gesta i pokrenutosti.

Iz crkve sv. Lovre u Lovrečini potječu četiri skulpture koje se odlikuju elegancijom i ljepotom gotovo plesnog pokreta.

Iz zbirke se može izdvojiti grupa anđela ljupkih gesta i naglašene izražajnosti iz crkve Presvetog Trojstva u Rovišću. Anđeli izduženih tijela iz Hrašćine daju tek naslutiti velebnost oltara s kojeg potječu. Grupi anđela pridružuju se i oni iz crkve sv. Mihaela u Miholcu.

Zbirku nadopunjuju i kanonske ploče, svijećnjaci i vaze s raznih oltara koji su dio baroknog inventara crkava, a sada nam samo svjedoče o raskoši i bogatstvu ukrasa minulih vremena.

Zbirka skulptura i crkvenog inventara Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije sastavljena od različitih predmeta s cijelog prostora biskupije svjedoči o nekadašnjem izgledu najčešće baroknih interijera crkava s područja njene jurisdikcije. Predmeti govore o bogatoj kulturnoj povijesti, stilskim trendovima, materijalnim mogućnostima, umjetničkoj vrijednosti, domaćim majstorima i njihovoj domišljatosti, izričaju i umjetničkim dometima, te ukusu i težnjama puka onoga vremena.

Slijedom navedenog predmnijeva se da **Zbirka skulptura i crkvenog inventara Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije**, Bjelovarsko-bilogorska županija, u posjedu Bjelovarsko-križevačke biskupije, koje se sastoji od 79 skulptura, reljefa, svijećnjaka, kanonskih ploča, oltarnih vaza i relikvijara ima svojstvo kulturnog dobra te se temeljem odredbe članka 10. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, donosi rješenje o njegovoj preventivnoj zaštiti.

Preventivna zaštita određuje se do donošenja rješenja o utvrđivanju svojstva kulturnog dobra, a najduže na 3 godine od dana njegovog donošenja.

Sukladno članku 11. stavak 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara na predmetno dobro primjenjuje se citirani Zakon kao i svi drugi propisi koji se odnose na kulturna dobra.

Sukladno članku 11. stavak 2. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, točkom 4. izreke ovog rješenja, određuje se obveza upisa predmetnog kulturnog dobra u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske - Listu preventivno zaštićenih dobara.

Slijedom iznijetog, valjalo je na temelju članka 10. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara donijeti odluku kao u izreci ovog rješenja.

Sukladno članku 10. stavak 6. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara žalba protiv ovog rješenja ne zadržava njegovo izvršenje.

Uputa o pravnom lijeku:

Protiv ovog rješenja može se izjaviti žalba Povjerenstvu za žalbe pri Ministarstvu kulture u roku od 15 dana od dana primitka ovoga rješenja. Žalba se predaje ovom tijelu neposredno ili šalje poštom preporučeno, a može se izjaviti i u zapisnik. Na žalbu se sukladno članku 9. stavku 2. točka 29. Zakona o upravnim pristojbama („Narodne novine“ broj 115/16), ne plaća upravna pristojba.

PO OVLAŠTENJU MINISTRICE,
PROČELNIK:

Milan Pezelj, dipl.ing.arh.

2. PRIJEDLOG RADOVA I TROŠKOVNIK

Prvi dokument koji konzervator-restaurator mora napisati jest Prijedlog radova i troškovnik. U Prijedlogu radova opisuju se radnje koje se predlažu za rad na predmetu. Naslovna stranica dokumenta u gornjem lijevom uglu treba sadržavati ime i prezime podnositelja prijedloga, adresu i datum. U ovom slučaju Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti, Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina. Ispod toga na desnoj strani piše se adresa onoga kome se prijedlog upućuje. U ovom slučaju Bjelovarsko-križevačka biskupija i Konzervatorski odjel u Bjelovaru. **(Slika 123.)**

Kao primjer navodi se: Z. Jembrih; *Prijedlog radova i troškovnik za 2021. za 2 evanđelista*

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
ODSJEK ZA KONZERVIRANJE I RESTAURIRANJE UMJETNINA
ZAGREB, Zamenhofova 14

Zagreb, 20. rujna 2020. godine
Ur. broj:

Bjelovarsko-križevačka nadbiskupija
mons. dr. Vjekoslav Huzjak
Trg E. Kvaternika 5, 43 000 Bjelovar

Konzervatorski odjel u Bjelovaru
pročelnik Milan Pezelj
Trg E. Kvaternika 6, 43 000 Bjelovar

Slika 123. Prikaz naslovne strane dokumenta: „Prijedlog radova i troškovnik za 2021. za 2 evanđelista“, detalj - zaglavlje

Zatim se navodi naziv dokumenta kao naslov, u ovom slučaju „Prijedlog konzervatorsko-restauratorskih radova s troškovnikom“ te objekti na kojima je u planu izvedba radova, u ovom slučaju „Dvije polikromirane i pozlaćene skulpture iz fundusa Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije, sada u fundusu Bjelovarsko-križevačke biskupije“ uz kratko obrazloženje razloga obnove kulturnog dobra i nastanka suradnje između institucija.:

“PRIJEDLOG KONZERVATORSKO-RESTAURATORSKIH RADOVA S TROŠKOVNIKOM

DVIJE DRVENE POLIKROMIRANE I POZLAĆENE SKULPTURE IZ FUNDUSA DIJECEZANSKOG MUZEJA ZAGREBAČKE NADBISKUPIJE, SADA U FUNDUSU BJELOVARSKO-KRIŽEVAČKE BISKUPIJE

Suradnja Odsjeka za konzerviranje i restauriranje umjetnina Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu s Uredom za kulturna dobra Zagrebačke nadbiskupije, uz podršku Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode, traje u kontinuitetu od 2008. godine. Do sada su, u okviru nastave, diplomskih radova i restauratorske prakse izvedeni istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi na više od 50 drvenih polikromiranih skulptura, čime su one spašene od sigurnog propadanja, istražene, valorizirane, te konzervirane-restaurirane. Osim spašavanja umjetnina, vrijednost ovoga programa je i u edukaciji studenata, budućih konzervatora-restauratora, kao i u nastojanju da se ove aktivnosti približe široj javnosti putem izložbi, radionica i stručnih publikacija. Izložba Ne/Izliječeni sveci, održana 2016. godine u Domitrovićevoj kuli na zagrebačkom Kaptolu predočila je javnosti rezultate ove višegodišnje stručne suradnje, a zatim je na inicijativu mons. Vjekoslava Huzjaka, biskupa Bjelovarsko-križevačke biskupije iste godine preseljena u Muzej grada Bjelovara, te predočena široj javnosti bjelovarskoga područja.

Povratkom umjetnina iz fundusa Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije u njihovo domicilno područje, koje danas pripada Bjelovarsko-križevačkoj biskupiji, otvara se i novo područje suradnje s Bjelovarsko-križevačkom biskupijom, te s nadležnim Konzervatorskim odjelom u Bjelovaru.

Ta suradnja je 2019./20. godine rezultirala ostvarenim programom Ministarstva kulture i Bjelovarsko-križevačke biskupije, u kojem su izvedeni radovi na dvije drvene polikromirane skulpture (Anđeo a, inventarni broj: DM 801a i Anđeo b, inventarni broj: DM 801b), te provedenom restauratorskom praksom za studente 4. godine studija, u suradnji s Odsjekom za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu; pod voditeljstvom red. prof. mr. art. Zvezdana Jembrih i doc. mag. art. Ane Božičević, te u suradnji s doc. dr. sc. Dankom Šourekom.⁴⁴

⁴⁴ Zvezdana Jembrih, Prijedlog radova i troškovnik za 2021. za 2 evanđelista, Zagreb, 2020. god.

Zatim se ukratko opisuje objekt tj. kulturno dobro te njegove okolnosti, slijedi kratki opis izvornog smještaja ili kompozicijske cjeline u kojemu se objekt nalazio, te potencijalno izvedeni radovi na ostalim objektima, ukoliko se radi o kompoziciji kao što je u ovom primjeru navedeno:

„Skulpture četiri evanđelista iz župne crkve u Malom Ravnu

U fundusu Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije do 2018. godine su se, između ostalih, nalazile i skulpture četiri evanđelista, porijeklom iz župne crkve u Malom Ravnu.

U sklopu diplomskog rada studenta Sandra Ambrinca, 2010. godine su izvršeni konzervatorsko-restauratorski radovi na skulpturi Sv. Marko evanđelist, a u sklopu nastave tijekom 2011. godine izvršeni su konzervatorsko-restauratorski radovi na skulpturi Sv. Luka Evanđelist.

Na dvjema preostalim skulpturama, skulpturi Sv. Ivan Evanđelist i skulpturi Sv. Matej Evanđelist konzervatorsko-restauratorski radovi nisu izvedeni, već su samo preventivno podlijepljene tijekom restauratorske prakse 2011. godine.

Sve četiri skulpture bile su izložbene na izložbi Ne/Izliječeni sveci, a opširni podaci i fotografska dokumentacija o njima nalaze se u istoimenom katalogu izložbe, str. 100 - 105.

Obzirom da te četiri skulpture sačinjavaju nedjeljivu cjelinu, predlažemo da se u program Ministarstva kulture za 2020. godinu uvrste preostale dvije skulpture iz navedene cjeline kako bi se ova vrijedna grupa skulptura objedinila, spasila i prezentirala u budućem Dijecezanskom muzeju Bjelovarsko-križevačke biskupije.⁴⁵

Zatim se navodi puno ime objekta te osnovni podaci o skulpturi uz fotografiju objekta za koji se prijedlog radi.

Primjer:

„Prijedlog konzervatorsko-restauratorskih radova i troškovnik

za skulpture Sv. Ivan evanđelist i Sv. Matej evanđelist

1. Sv. Ivan evanđelist

naziv skulpture:

datacija:

tehnika:

dimenzije:

izvorni smještaj / porijeklo:

inventarni broj:

Opis:

⁴⁵ Zvezdana Jembrih, Prijedlog radova i troškovnik za 2021. za 2 evanđelista, Zagreb, 2020. god.

Zatečeno stanje: „⁴⁶

Nakon što je to navedeno, nabrajaju se radovi koje konzervator-restaurator smatra da je potrebno izvesti ovisno o stanju objekta. Radovi se razlikuju od objekta do objekta zbog njegovih individualnih potreba. (Slika 124.)

Potrebni radovi:

- dodatno podljepljivanje *in situ*, pakiranje i prijevoz
- detaljan pregled i fotografiranje zatečenog stanja
- sondiranje - utvrđivanje stratigrafskih slojeva
- uzorkovanje (uzimanje, obrada, analiza i fotografiranje mikrouzoraka)
- probe čišćenja
- cjelovito podljepljivanje slojeva polikromije
- površinsko čišćenje (kemijsko i mehaničko)
- probe uklanjanja preslika
- uklanjanje preslika s određenih područja (u skladu s već izvedenim postupcima na 2 skulpture evanđelista)
- konsolidiranje nosioca
- nadoknade nedostajućih dijelova nosioca
- nadoknade nedostataka u sloju osnove
- nadoknade nedostataka u sloju oslika, pozlate, posebrenja i lazura
- nanašanje zaštitnog laka
- izrada cjelovite pisane, grafičke i fotografske dokumentacije
- prijedlog odgovarajućeg smještaja
- pakiranje, prijevoz, odgovarajući smještaj u fundusu budućeg Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-Križevačke biskupije
- osiguranje i praćenje stanja skulpture

Slika 124. Prikaz potrebnih radova iz dokumenta: „Prijedlog radova i troškovnik za 2021. za 2 evanđelista“, detalj

⁴⁶ Zvezdana Jembrih, Prijedlog radova i troškovnik za 2021. za 2 evanđelista, Zagreb, 2020. god.

Na kraju se dodaje troškovnik, jedna od bitnijih stavki ovog dokumenta. Troškovnik izrađuje izvršitelj radova, to je tablični prikaz svih potrebnih konzervatorsko-restauratorskih radova na umjetnini, navedenih kronološkim redoslijedom uz okviran iznos, troškovnik samim time čini cjelinu projekta. (Slika 125.) Ovaj troškovnik je mjerodavan samo u slučaju suradnje s OKIRU /ALU, uobičajeni troškovnik mora sadržavati radne sate uz pojedine radnje te cjenik radnji po satima.

Redni broj	Radna operacija	Iznos
3.	Preventivno podlijepljivanje <i>in situ</i>	100,00 kn
4.	Pakiranje, prijevoz	300,00 kn
5.	Detaljan pregled i fotografiranje zatečenog stanja	50,00 kn
6.	Otprašivanje i čišćenje površinske prijavštine	50,00 kn
7.	Cjelovito podlijepljivanje polikromije, pozlate i posrebrenja	450,00 kn
8.	Izrada sondi	400,00 kn
9.	Uzorkovanje (uzimanje, obrada, analiza i fotografiranje mikrouzoraka)	1000,00 kn
10.	Probe čišćenja	100,00 kn
11.	Površinsko čišćenje i djelomično uklanjanje preslika (u skladu s već izvedenim radovima na 2 skulpture evanđelista iz iste skupine)	400,00 kn
12.	Konsolidiranje drvenog nosioca (natapanjem i injektiranjem)	400,00 kn
13.	Izrada nekih nedostajućih drvenih dijelova	100,00 kn
14.	Nadoknade u sloju nosioca	300,00 kn
15.	Preparacija drvenog nosioca	50,00 kn
16.	Nadoknade u sloju osnove, obrada	300,00 kn
17.	Nadoknade u sloju oslika, retuš	500,00 kn
18.	Nadoknade u sloju pozlate i posrebrenja s lazurama	600,00 kn
19.	Završno lakiranje	100,00 kn
20.	Izrada pisane, grafičke i fotografske dokumentacije	600,00 kn
21.	Pakiranje, prijevoz, odgovarajući smještaj	100,00 kn
SVEUKUPNO:		5000.00 kn

Slika 125. Prikaz troškovnika iz dokumenta: „Prijedlog radova i troškovnik za 2021. za 2 evanđelista“

3. UGOVOR O KORIŠTENJU SREDSTAVA MINISTARSTVA

Prijedlog radova s troškovnikom vlasnik kulturnog dobra upisuje u prijavnicu Ministarstva kulture i medija u sklopu Javnog poziva za predlaganje javnih potreba u kulturi. Na taj prijedlog nadležni konzervatorski odjel daje svoje mišljenje. Ukoliko se program odobri, Ministarstvo kulture i medija sklapa ugovor s vlasnikom kulturnog dobra. **(Slika 126.)** Nakon toga vlasnik kulturnog dobra sklapa ugovor s izvođačem radova koji posjeduje licencu (tj. dopusnicu za rad) Ministarstva kulture i medija za obavljanje konzervatorsko-restauratorskih poslova određene uže specijalnosti iz članka 2. stavka 1. točke 1., 2., 3. i 4.⁴⁷ Pravilnika o uvjetima za dobivanje dopuštenja za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

⁴⁷ Članak 2. (1) Poslovi zaštite i očuvanja kulturnih dobara iz članka 1. iz stavka 1. ovoga Pravilnika za koje Ministarstvo kulture izdaje dopuštenje su:

1. konzervatorsko-restauratorska istraživanja invazivnim metodama s izradom elaborata istraživanja
 2. izrada prijedloga konzervatorsko-restauratorskih postupaka na pokretnom kulturnom dobru
 3. izvođenje radova preventivne konzervacije na kulturnom dobru prema užoj specijalnosti
 4. izvođenje konzervatorsko-restauratorskih radova na kulturnom dobru prema užoj specijalnosti
- https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2018_11_98_1896.html, pristupljeno 9. 5. 2023.

Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Runjaninova 2, 10000 Zagreb, OIB: 37836302645, koje zastupa ministrica kulture i medija, dr. sc. Nina Obuljen Koržinek (u daljnjem tekstu: **Ministarstvo**) i **Bjelovarsko-križevačka biskupija**, BJELOVAR, 43000, Trg Eugena Kvaternika 5, OIB: 93797991785, kao Korisnik kojeg zastupa Josip Štapić (u daljnjem tekstu: **Korisnik**), sklapaju u Zagrebu, dana 13.09.2021. godine

**UGOVOR br. 15-0115-21
O KORIŠTENJU SREDSTAVA MINISTARSTVA**

I.

U provođenju Poziva za predlaganje programa javnih potreba u kulturi Republike Hrvatske za 2021. godinu **Ministarstvo** će osigurati **Korisniku** sredstva u iznosu od **5.000,00 kn** za Program zaštite i očuvanja pokretnih kulturnih dobara: *Bjelovar, Dijecezanski muzej Bjelovarsko-križevačke biskupije, skulpture "Sv. Ivan Evanđelist i sv. Matej Evanđelist", 18. st. za konzervatorsko-restauratorske radove na skulpturama.*

II.

Korisnik je dužan ishoditi prethodno odobrenje nadležnog Konzervatorskog odjela, Uprave za zaštitu kulturne baštine **Ministarstva** kulture i medija, za radove odobrene programom, osigurati stručni nadzor sukladno važećim propisima te o početku radova i odabiru izvođača obavijestiti nadležni Konzervatorski odjel. Izvođač mora imati dopuštenje **Ministarstva** za obavljanje poslova na kulturnom dobru odnosno osigurati rad fizičke osobe koja ima dopuštenje ili stečeno stručno zvanje za obavljanje restauratorsko-konzervatorskih poslova određene uže specijalnosti sukladno članku 100. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara. **Ministarstvo** će sredstva isplaćivati temeljem privremenih i okončanih obračunskih situacija za izvedene radove uz pisanu suglasnost Konzervatorskog odjela. Sredstva iz točke I. ovog Ugovora isplatit će se na IBAN žiroračuna **Korisnika** kod poslovne banke: Privredna banka Zagreb d.d., HR9423400091110418938 ovisno o tijeku izvršenja programa i priljevu sredstava državnog proračuna.

III.

Korisnik se obvezuje: a) osigurati preostala sredstva potrebna za izvršenje programa iz točke I. ovog Ugovora, b) dostaviti privremene i okončane obračunske situacije, ovisno o tijeku radova, **uz pisanu suglasnost Konzervatorskog odjela**, c) izvršiti ugovoreni program i dostaviti završno izvješće do **15.12.2021. godine**, d) dobivena sredstva koristiti namjenski.

IV.

U skladu s ugovorenim rokom iz točke III. ovoga Ugovora, privremene i okončane obračunske situacije, te završno programsko i financijsko izvješće za izvedene radove izrađuju se na propisanom digitalnom Obrascu za izradu izvješća o izvršenom programu u 2021. godini, dostupnom u modulu odobrene e-Prijavnice. **Ministarstvo** ima pravo koristiti izvješće i programski materijal **Korisnika** za svoja izvješća i publikacije.

V.

U slučaju potrebe za izmjenom ugovorenih obveza, **Korisnik** se obvezuje uputiti pisani podnesak uz odgovarajuće obrazloženje **najkasnije 30 dana prije isteka ugovorenog roka iz točke III. ovoga Ugovora**. Na temelju takvoga podneska **Ministarstvo** će odlučiti o eventualnoj promjeni ugovornih obveza. Ako **Korisnik** nenamjenski koristi sredstva, ne izvrši program ili ne podnese propisana izvješća, dužan je vratiti primljena sredstva zajedno sa zakonskim zateznom kamatom obračunatim od dana primitka sredstava. Ako **Korisnik** dostavi izvješća izvan ugovorenog roka ili dostavi nepotpuno izvješće, **Ministarstvo** nije dužno podmiriti preostali dio ugovorenih sredstava. **Korisnik** ne smije prenijeti tražbinu iz ovog Ugovora na drugoga bez suglasnosti **Ministarstva**.

VI.

U slučaju prodaje kulturnog dobra iz točke I. ovog Ugovora, vlasnik je dužan prije prodaje vratiti **Ministarstvu** uložena sredstva prema ovom Ugovoru sukladno članku 40. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

VII.

Ministarstvo zadržava pravo praćenja izvršenja programa **Korisnika** iz točke I. ovog Ugovora te kontrole namjenskog korištenja sredstava za vrijeme i do pet godina nakon završetka programa.

VIII.

Ministarstvo ne snosi odgovornost za eventualne štete proizašle iz bilo koje aktivnosti **Korisnika** u provedbi ugovorenoga programa. Ugovorne strane suglasne su da eventualne sporove koji bi proizašli iz ovog Ugovora, a koje ne bi mogle sporazumno riješiti, rješava nadležni sud u Zagrebu.

c_sJ4H0nk0yg8MbNVTrZQ

Slika 126. Primjer Ugovora o korištenju sredstva **Ministarstva**

4. UGOVOR IZMEĐU AKADEMIJE LIKOVNIH UMJETNOSTI I BJELOVARSKO-KRIŽEVAČKE BISKUPIJE

Ugovor između vlasnika kulturnog dobra i izvođača je obavezan. **(Slika 127.)** Utvrđuju se međusobna prava i obveze između Naručitelja i Izvršitelja u organizaciji i izvođenju konzervatorsko-restauratorskih radova. Bitno je navesti naručitelja, izvršitelja te datum, kao i nazive umjetnina te odakle dolaze. Utvrđuje se datum do kada je izvršitelj obavezan izvršiti navedene radove, troškovi radova te se opisuje kako se dobivena sredstva koriste strogo namjenski - za troškove konzervatorsko-restauratorskih radova sukladno troškovniku koji je također dio ugovora, troškove materijala, alata, opreme i izrade završnog izvješća. Bitno je navesti broj žiro računa na koji se uplaćuje ugovoreni iznos **(Slika 128.)**, a ukoliko dođe do spora između stranaka nadležan je sud u Zagrebu. Ugovor se sastavlja u četiri istovjetna primjerka te svakoj strani pripadaju po dva primjerka.

Primjer ovakvog ugovora je Ugovor za radove koji se izvode u okviru nastave, studentske prakse i diplomskih radova studenata Odsjeka za konzerviranje i restauriranje Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu.

BJELOVARSKO-KRIŽEVAČKA BISKUPIJA, Trg E. Kvaternika 5, Bjelovar, OIB 93797991785, koju zastupa ekonom Josip Stipančević (u daljnjem tekstu: Naručitelj)

i

AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI SVEUČILIŠTA U ZAGREBU, Ilica 85, Zagreb, OIB 95847257607 koju zastupa red. prof. art. Tomislav Buntak, dekan (u daljnjem tekstu Izvršitelj)

sklopili su 5. 11. 2021. godine sljedeći

U G O V O R

o izvođenju konzervatorsko-restauratorskih radova u okviru nastave, studentske prakse i diplomskih radova studenata ALU

Slika 127. Prva stranica ugovora između vlasnika kulturnog dobra i izvođača

Ugovorne strane suglasno utvrđuju da će Naručitelj Izvršitelju isplatiti ukupno =**10.000,00 kuna** (deset tisuća kuna i ništa lipa) za navedene predmete iz članka 1. ovoga Ugovora.

Sredstva iz stavka 1. ovog članka Naručitelj će uplatiti na IBAN Izvršitelja HR6423900011101077341 Hrvatska poštanska banka d.d.

Izvršitelj se obvezuje sredstva iz stavka 1. ovoga članka koristiti strogo namjenski i to kako slijedi:

- za troškove konzervatorsko-restauratorskih radova sukladno prihvaćenom Troškovniku koji je dio ovoga Ugovora
- za troškove konzervatorsko-restauratorskog materijala, alata i opreme
- za troškove dodatnog izvannastavnog angažmana nastavnika i studenata na objektima koji su predmet ovog Ugovora ukoliko se ne stigne kroz nastavu obaviti aktivnosti koje su predmet ovog Ugovora
- za troškove izrade završnog izvješća

Članak 6.

Naručitelj ima pravo nadzirati obavljanje posla i davati upute kad to odgovara prirodi posla, a Izvršitelj je dužan to mu omogućiti. Ako se tijekom obavljanja Ugovora utvrdi da se Izvršitelj ne drži uvjeta Ugovora, te da će obavljeno djelo imati nedostatke, Naručitelj može upozoriti Izvršitelja i odrediti primjeren rok da svoj rad uskladi s obvezama.

Ako do isteka roka Izvršitelj ne postupi po zahtjevu, Naručitelj može raskinuti Ugovor i zahtijevati naknadu štete.

Članak 7.

Izvršitelj se obavezuje pravovremeno izvijestiti Naručitelja o eventualnim objektivnim smetnjama tijekom realizacije radova, koje onemogućuje njegovo izvršenje u realiziranom roku, kako bi se ugovorile izmjene ugovorenih obaveza.

Članak 8.

Na prava i obveze ugovornih stranaka, koja nisu uređena ovim Ugovorom, primjenjuju se odredbe Zakona o obveznim odnosima.

Članak 9.

Za sporove koji mogu nastati u vezi primjene ovog Ugovora, a koje ugovorne stranke neće moći riješiti sporazumno, nadležan je sud u Zagrebu.

Članak 10.

Slika 128. Primjer Ugovora između vlasnika kulturnog dobra i izvođača

5. DOZVOLA ZA RAD (prethodno odobrenje)

Vlasnik kulturnog dobra podnosi zahtjev nadležnom konzervatorskom odjelu za Prethodno odobrenje za konzervatorsko-restauratorske radove na kulturnom dobru. Prilog zahtjevu je Prijedlog radova koje izrađuje konzervator-restaurator. Zahtjev se podnosi za sve radove na kulturnom dobru, neovisno o tome tko financira radove (Ministarstvo kulture i medija ili sam vlasnik kulturnog dobra).

U ovom slučaju Bjelovarsko-križevačka biskupija, dakle vlasnik kulturnog dobra, šalje upit nadležnom tijelu, u ovom slučaju Konzervatorskom odjelu u Bjelovaru za dozvolu za rad na skulpturi. **(Slika 129.)**

Bjelovarsko-križevačka biskupija
Trg E. Kvaternika 5
43 000 Bjelovar

Ministarstvo kulture RH
Uprava za zaštitu kulturne baštine
Konzervatorski odjel u Bjelovaru
Trg E. Kvaternika 6
43 000 Bjelovar

Zahtjev za prethodno odobrenje za konzervatorsko-restauratorske radove

Molimo da nam izdate odobrenje za konzervatorsko-restauratorske radove na dvjema skulpturama evanđelista iz Zbirke skulptura i crkvenog inventara Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije.

Radovi će se izvoditi prema priloženom Prijedlogu radova izrađenom od strane Odsjeka za konzerviranje i restauriranje umjetnina Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, a izvodit će ih studenti u sklopu nastave, pod voditeljstvom red. prof. mr. art. Zvezdane Jembrih i doc. mag. art. Ane Božičević.

Radovi će se izvoditi na sljedećim skulpturama iz Zbirke:

1. *Sv. Ivan evanđelist*, DM 0780, iz župne crkve Presv. Srca Isusova i sv. Ladislava kralja u Malom Ravnu
2. *Sv. Matej evanđelist*, DM 0777, iz župne crkve Presv. Srca Isusova i sv. Ladislava kralja u Malom Ravnu

Unaprijed hvala,

Bjelovarsko-križevačka biskupija

Slika 129. Prethodno odobrenje za konzervatorsko-restauratorske radove na kulturnom dobru, 1. stranica, detalj

*„Radnje koje bi mogle narušiti cjelovitost i/ili prouzročiti promjene na pokretnom kulturnom dobru ili na nepokretnom kulturnom dobru, kao i na području unutar granica kulturnoga dobra..., mogu se poduzimati **uz prethodno odobrenje nadležnog tijela**. Nadležno tijelo ovlašteno je prije izdavanja prethodnog odobrenja prema potrebi utvrditi posebne uvjete zaštite kulturnoga dobra.“⁴⁸*

„Kao radnje smatraju se osobito: građenje i radovi iz članka, konzerviranje, restauriranje, premještanje kulturnoga dobra i drugi slični radovi.“⁴⁹

Ministar kulture i medija pravilnikom propisuje dokumentaciju koju je podnositelj dužan priložiti zahtjevu za prethodno odobrenje.⁵⁰

⁴⁸ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara - na snazi od 30.10.2021. (NN 152/14, 62/20, 117/21) <https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>, pristupljeno 20. 4. 2023.

⁴⁹ Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara - na snazi od 30.10.2021. . (NN 152/14, 62/20, 117/21) <https://www.zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>, pristupljeno 20.4.2023.

⁵⁰ NN 134/2015, Pravilnik o dokumentaciji za izdavanje prethodnog odobrenja za radove na kulturnom dobru, Ministarstvo kulture, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_12_134_2528.html, pristupljeno 9.5.2023.

6. ODOBRENJE

Odobrenje za konzervatorsko-restauratorske radove izdaje nadležno tijelo, u ovom slučaju Konzervatorski odjel u Bjelovaru i bez njega se ne mogu započeti konzervatorsko-restauratorski radovi. Prethodno odobrenje odobrava radove prema prijedlogu radova koje je izradio konzervator-restaurator. Navodi se i izvođač radova koji posjeduje licencu (tj. dopusnicu za rad na umjetninama) Ministarstva kulture i medija za izvođenje radova na kulturnom dobru. U ovom slučaju to su profesorice Zvezdana Jembrih i Ana Božičević. Prethodno odobrenje vrijedi 3 godine.

Tim se dokumentom određuje tko izvodi radove, te što je izvoditelj sve dužan popratiti:

Izvoditelj je dužan radove izvesti prema pravilima struke i odobrenoj dokumentaciji, početak radova prijaviti Konzervatorskom odjelu u Bjelovaru. Dužan je voditi dnevnik radova koji obavezno sadrži sljedeće podatke: vrstu i opis radova, izvršitelja radova, količinu radnih sati te fotodokumentaciju prije i nakon zahvata na dnevnoj razini. Izvoditelj je dužan ovom Odjelu dostaviti dva primjerka pisanog izvješća.⁵¹

Svi radovi na kulturnom dobru moraju biti popraćeni pisanom i fotodokumentacijom prije i nakon zahvata radova na dnevnoj razini, dnevnikom radova (vrsta i opis radova, navesti izvršitelja radova, količinu radnih sati). Nakon završetka radova potrebno je izraditi konzervatorsko-restauratorski elaborat. Svu dokumentaciju potrebno je predati vlasniku kulturnog dobra i nadležnom konzervatorskom odjelu. Izvoditelj je dužan radove provesti prema pravilima struke.

⁵¹ MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA - UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE – SEKTOR ZA KONZERVATORSKE ODJELE I INSPEKCIJU, KONZERVATORSKI ODJEL U BJELOVARU, Klasa: UP/I-612-08/21-04/0266, Urbroj: 532-05-02-02/3-21-2, Bjelovar, 26. veljače 2021., www.min-kulture.hr

REPUBLIKA HRVATSKA
MINISTARSTVO KULTURE I MEDIJA

UPRAVA ZA ZAŠTITU KULTURNE BAŠTINE
Sektor za konzervatorske odjele i inspekciju
KONZERVATORSKI ODJEL U BJELOVARU

Klasa: UP/I-612-08/21-04/0266
Urbroj: 532-05-02-02/3-21-2
Bjelovar, 26. veljače 2021.

Ministarstvo kulture i medija, Uprava za zaštitu kulturne baštine, Sektor za konzervatorske odjele i inspekciju, Konzervatorski odjel u Bjelovaru, na temelju članka 62. u svezi s člankom 6. stavkom 1. točka 11. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("NN" 69/99., 151/03., 157/03., 87/09., 88/10., 61/11., 25/12., 136/12., 157/13., 152/14., 98/15., 44/17., 90/18., 32/20., 62/20.), rješavajući zahtjev Bjelovarsko-križevačke biskupije za prethodno odobrenje za konzervatorsko-restauratorske radove na dvije skulpture evanđelista iz Zbirke skulptura i crkvenog inventara Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije, donosi:

RJEŠENJE

1. Izdaje se prethodno odobrenje Bjelovarsko-križevačkoj biskupiji za konzervatorsko-restauratorske radove na dvije skulpture evanđelista iz Zbirke skulptura i crkvenog inventara Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije. Radovi će se izvesti prema Prijedlogu radova od 26.2.2021., izrađenom od strane Akademije likovnih umjetnosti Odsjeka za konzerviranje i restauriranje umjetnina u Zagrebu, koji je priložen ovom rješenju i njegov je sastavni dio.
2. Radove iz točke 1. izreke ovog rješenja izvodit će studenti pod vodstvom red. prof. mr. art. Zvezdane Jembrih i doc. mag. art. Ane Božičević.
3. Izvoditelj je dužan radove izvesti prema pravilima struke i odobroj dokumentaciji.
4. Izvoditelj je dužan početak radova prijaviti Konzervatorskom odjelu u Bjelovaru.
5. Izvoditelj je dužan voditi dnevnik radova koji obavezno sadrži sljedeće podatke: vrstu i opis radova, izvršitelja radova, količinu radnih sati te fotodokumentaciju prije i nakon zahvata na dnevnoj razini.
6. Izvoditelj je dužan ovom Odjelu dostaviti dva primjerka pisanog izvješća i dokumentacije o svim izvedenim radovima iz točke 1. izreke ovog rješenja, uključujući i dnevnik radova, najkasnije u roku od 30 dana od njihovog završetka.
7. U toku izvođenja radova investitor je dužan ovo rješenje i odobrenu dokumentaciju imati na radilištu i dati ju na uvid u postupku provođenja nadzora.
8. Prethodno odobrenje iz stavka 1. ovoga rješenja prestaje važiti istekom roka od tri godine računajući od dana njegove pravomoćnosti.
9. Žalba ne odgađa izvršenje ovog rješenja.

Obrazloženje

Dvije skulpture evanđelista iz Zbirke skulptura i crkvenog inventara Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije preventivno su zaštićeno dobro rješenjem Ministarstva kulture, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorskog odjela u Bjelovaru (Klasa: UP/I-612-08/20-05/0067, Urbroj.: 532-04-02-02/3-20-02 od 22. srpnja 2020. te je upisano u Registar kulturnih dobara RH, Listu preventivno zaštićenih dobara pod brojem P-6221. Stoga iste podliježu odredbama Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

Slika 130. Primjer Rješenja – Prethodnog odobrenja za konzervatorsko-restauratorske radove, 1. stranica

Bjelovarsko-križevačka biskupija podnijela je zahtjev za konzervatorsko-restauratorske radove na dvije skulpture evanđelista iz Zbirke skulptura i crkvenog inventara Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije.

Zahtjevu su priložena 2 (dva) primjerka Prijedloga radova od 26.2.2021., izrađenom od strane Akademije likovnih umjetnosti Odsjeka za konzerviranje i restauriranje umjetnina u Zagrebu.

U provedenom postupku utvrđeno je da je dokumentacija izrađena u skladu s konzervatorskim propozicijama i pravilima struke.

Prof. mr. art. Zvezdana Jembrih i doc. mag. art. Ana Božičević posjeduju dopuštenje Ministarstva kulture i medija za obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara koji su predmet ovog rješenja.

Slijedom navedenog, valjalo je, na temelju članka 62. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara donijeti odluku kao u izreci ovog rješenja.

U skladu s odredbom članka 62. stavak 6. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara žalba protiv ovog rješenja ne odgađa njegovo izvršenje.

Uputa o pravnom lijeku

Protiv ovoga rješenja može se izjaviti žalba Povjerenstvu za žalbe pri Ministarstvu kulture i medija u roku 15 dana od dana primitka rješenja. Žalba se predaje Ministarstvu kulture i medija, Upravi za zaštitu kulturne baštine, Sektoru za konzervatorske odjele i inspekciju, Konzervatorskom odjelu u Bjelovaru, Trg Eugena Kvaternika 6, Bjelovar, pismeno, neposredno ili poštom, a može se izjaviti i usmeno u zapisnik.

Na žalbu se sukladno članku 9. stavku 2. točka 29. Zakona o upravnim pristojbama („Narodne novine“ broj 115/16), ne plaća upravna pristojba.

Dostaviti:

1. Bjelovarsko-križevačka biskupija, Trg E. Kvaternika 5, 43 246 Bjelovar
2. Akademija likovnih umjetnosti, Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina, Zamenhofova 14, 10 000 Zagreb
3. Pismohrana, ovdje
4. Dokumentacija, ovdje

7. ZAMOLBA ZA DONACIJU OD STRANE IZVRŠITELJA NARUČITELJU

Radovi na kulturnom dobru zahtijevaju značajna materijalna sredstva. Vrlo često se tako radovi na njima protežu i po nekoliko godina te se tako vrše po fazama. Ako se dogodi da vlasnik kulturnog dobra može sufinancirati sredstva uz sredstva koja financira Ministarstvo, upućuje se zamolba za donaciju. U ovom slučaju Zamolba za donaciju je pisana Bjelovarsko-križevačkoj biskupiji.

Dokument ovakvog tipa (**Slika 132.**) je potreban i ukoliko se pokaže potreba za isplatom dodatnih sredstava za konzervatorsko-restauratorske radove na određenom objektu. Izvršitelj radova šalje molbu naručitelju za dodatna sredstva (**Slika 133.**). Piše se zamolba sa prijedlogom radova i troškovnikom.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AKADEMIJA LIKOVNIH UMJETNOSTI
Ilica 85, 10 000 Zagreb
Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina
Zamenhofova 14

Ur. br.:

Zagreb, 4. 11. 2021. god.

**Biskupijski ordinarijat
Bjelovarsko-križevačke biskupije
E. Kvaternika 5, Bjelovar**

**za mons. dr. sc. Vjekoslava Huzjaka,
biskupa Bjelovarsko-križevačke biskupije**

**za preč. Josipa Stipančevića,
biskupijskog ekonomu**

Slika 132. Prva strana, Zamolba za donaciju

Poštovana gospodo!

Slijedom nastavka višegodišnje uspješne suradnje Odsjeka za konzerviranje i restauriranje umjetnina Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu s Bjelovarsko-križevačkom biskupijom, upućujemo Vam zamolbu za isplatom dodatnih sredstava za konzervatorsko-restauratorske radove na dvjema skulpturama iz

1. Sv. Ivan Evanđelist, inventarni broj DM 780

2. Sv. Matej Evanđelist, inventarni broj: DM 777

koje su uvrštene u Program financiranja zaštite kulturnih dobara za 2021. godinu, prema Ugovoru br. 15-0115-21 O KORIŠTENJU SREDSTAVA MINISTARSTVA, potpisanog između Bjelovarsko-križevačke biskupije i Ministarstva kulture i medija RH 13. 09. 2021. godine.

Prema tom ugovoru za konzervatorsko-restauratorske radove dodijeljena su sredstva u iznosu od 5.000,00 kn, a prema Troškovniku i Prijedlogu radova tražena su sredstva u iznosu od 10.000,00 kn. Stoga Vas ljubazno molimo da nam isplatite, ukoliko je moguće, puni iznos od 10.000,00 kn po Ugovoru između Bjelovarsko-križevačke biskupije i Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, čiji nacrt dostavljamo u prilogu.

Dostavljamo Vam ponovno Prijedlog radova i Troškovnik za navedene skulpture, te napominjemo da su radovi na njima u okviru nastave i diplomskog rada u tijeku. Tražena izvješća dostavit ćemo do datuma navedenih u Ugovoru.

Zahvaljujemo na dosadašnjoj i radujemo se budućoj suradnji.

Uz poštovanje,

voditeljica radova
red. prof. mr. art. Zvezdana Jembrih

Slika 133. Primjer Zamolbe za donaciju

8. REVERS

Revers⁵² ili Zapisnik o primopredaji umjetnine je dokument koji je obvezan pri svakoj primopredaji umjetnine. **(Slika 134.)** Evidentira se tko je predao i tko je preuzeo umjetninu, odnosno izvršitelj i naručitelj. Reversom se dokumentira gdje se umjetnina nalazi. Potpisuje se pri predaji umjetnine izvršitelju radova i ponovo kod povratka umjetnine vlasniku. Uvijek sadrži osnovne podatke, upisuje se umjetnina koja je preuzeta s fotografijom te datumom, njime se potvrđuje povratak umjetnine.

Odjel za konzerviranje i restauriranje umjetnina
Akademija likovnih umjetnosti
Zamenhofova 14
10 000 Zagreb

Klasa:
Ur.br.:

Bjelovarsko-krževačka biskupija
Trg Eugena Kvaternika 5
43 000 Bjelovar

Predmet: Zapisnik o primopredaji umjetnina

Dana 26. veljače 2021. preuzeta je drvena polikromirana skulptura sv. Mateja evanđelista. Skulptura će biti prevezena u radionicu ALU u Zagrebu kako bi na njoj bili izvedeni cjeloviti konzervatorsko-restauratorski radovi, pod nadzorom Konzervatorskog odjela u Bjelovaru.

U ime ALU u Zagrebu skulpturu je preuzela:
red. prof. mr. art. Zvezdana Jembrih

U ime biskupije skulpturu je predao:
preč. Josip Stipančević

U ime nadležnog KO primopredaju nadzirala:
Zrinka Studen, prof. pov. umj.

Slika 134. Primjer Reversa ili Zapisnika o primopredaji umjetnina

⁵² revers (njemački Revers < francuski revers, prema latinskom reversus: vraćen; okrenut) <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=52617>, pristupljeno 20. 4. 2023.

9. ELABORAT O IZVRŠENIM RADOVIMA

Elaborat o izvršenim radovima završni je dokument nakon obavljenih konzervatorsko-restauratorskih radova na kulturnom dobru. Elaborat je dokaz o tome što se sve događalo na kulturnom dobru. Važan je i za sve buduće radnje na kulturnom dobru, kao i za istraživanje kulturnog dobra.

Prvi dio ovog diplomskog rada sadržava ujedno i Elaborat o izvršenim radovima pa se primjer istoga može vidjeti u tekstu.

Elaborat o izvršenim radovima mora sadržavati: Opće podatke o predmetu/objektu, cilj istraživanja konzervatorsko-restauratorskih radova, istražnu dokumentaciju (istraživanje literature i izvora), opis zatečenog stanja, povijesno-umjetničku analizu, izvorne materijale i tehniku izrade umjetnine o kojoj je riječ, tablične prikaze, laboratorijska istraživanja, grafičku dokumentaciju, fotodokumentaciju, prijedlog radova, troškovnik, izvješće o izvršenju konzervatorsko-restauratorskih radova, broj stranica, broj fotografija, broj tablica, broj grafičkih priloga, popis literature, stručne reference.

ZAKLJUČAK

Unatoč svemu važno je napomenuti, ako umjetnina/objekt nije registrirano kulturno dobro, to ne znači da se nju zanemaruje u važnosti konzervatorsko-restauratorskih radova i svega što oni obuhvaćaju. Konzervatorsko-restauratorska načela nalažu kako je važno s jednakom brigom i oprezom brinuti se i o onim objektima koji nisu kulturno dobro, te treba uvijek uzeti u obzir može li određena umjetnina/objekt to postati.

Predmeti i umjetnine kojima nisu utvrđena svojstva kulturnih dobara, a nalaze se unutar zaštićenog kulturnog dobra, zaštićeni su Rješenjem o zaštiti nepokretnog kulturnog dobra u kojem se nalaze. To je čest slučaj s oltarima i predmetima u crkvama. Oni su nabrojani u rješenju o njihovoj zaštiti. Vrlo je važno za sve radove obavijestiti nadležni konzervatorski odjel i dalje slijediti utvrđeni postupak. Često ni sami vlasnici nisu upoznati sa svojim pravima i obavezama te ih je potrebno educirati.

Elaborat o izvršenim radovima štiti i samog konzervatora-restauratora jer dokumentira sve postupke koji su na umjetnini izvršeni. Na taj način se ne može, primjerice, pripisati konzervatoru-restauratoru ono što nije učinio, a učinjeno je naknadno, nakon što je on završio svoj rad. Može se dogoditi da vlasnik nije zadovoljan postupkom konzervatora-restauratora te želi možda nešto što ne dozvoljava etika. Na svoju ruku tada predaje rad nekom drugom koji će udovoljiti zahtjevima. Elaborat tada dokazuje konzervatorsko-restauratorske postupke koji su izvedeni i na taj ga način štiti pred inspekcijom, strukom i javnosti. Elaborat omogućuje uvid u provedene radove na određenom objektu koji će služiti budućim naraštajima za buduće konzervatorsko-restauratorske radove.

Poštujući pravne odrednice konzervatorsko-restauratorske djelatnosti čuvamo i negujemo kulturnu baštinu, umjetnost i konzervatorsko-restauratorsku struku.

POPIS LITERATURE

1. Ambrinac, S., Diplomski rad: konzervatorsko-restauratorski radovi na drvenoj polikromiranoj skulpturi sv. Marka evanđelista i opis zatečenog stanja skulptura sv. Mateja e., sv. Ivana e. i sv. Luke evanđelista te prijedlog radova, mentor: doc. mr. Andrej Aranicki, Zagreb, Alu, OKIRU, 2010.
2. Badurina, A., (ur.) Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, Sveučilišna naklada liber, Kršćanska sadašnjost, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 1979.
3. Baričević, D., Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske. Institut za povijest umjetnosti. Zagreb. Školska knjiga. 2008.
4. Grupa autora (gl. urednik: Jembrih Z.), Ne/Izliječeni sveci: istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi na polikromiranim drvenim skulpturama iz fundusa Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije, Zagreb, Domitrovićeva kula, 4.5. do 4.6. 2016 ; muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 2016.
5. Ministarstvo kulture i medija – Uprava za zaštitu kulturne baštine – Sektor za konzervatorske odjele i inspekciju, Konzervatorski odjel u Bjelovaru, Klasa: UP/I-612-08/21-04/0266, Urbroj: 532-05-02-02/3-21-2, Bjelovar, 26. veljače 2021
6. NN 134/2015, Pravilnik o dokumentaciji za izdavanje prethodnog odobrenja za radove na kulturnom dobru, Ministarstvo kulture
7. Ukrainčik, T., Lakovi u restauriranju štafelajnih slika, Nastavni materijal za kolegije: Konzerviranje i restauriranje štafelajnih slika 1 i Konzerviranje i restauriranje štafelajnih slika 2, Sveučilište u Zagrebu, Akademija likovnih umjetnosti, Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina, Zagreb 2020.
8. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara - na snazi od 30.10.2021. NN 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20, 117/21,
9. Jembrih, Z., Prijedlog radova i troškovnik za 2021. za 2 evanđelista, Zagreb, 2020.

INTERNETSKI IZVORI

1. <https://biramdobro.com/otvorena-izlozba-neizlijeceni-sveci-domitrovicevoj-kuli/>
2. <https://prigorski.hr/radovi-kod-zupne-crkve-presvetog-srca-isusova-i-sv-ladislava-u-malom-ravnu/>
3. [https://hr.wikipedia.org/wiki/Kapela_Uznesenja_Bla%C5%BEene_Djevice_Marije_i_ostaci_dvorca_\(Gornji_Tkalec\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Kapela_Uznesenja_Bla%C5%BEene_Djevice_Marije_i_ostaci_dvorca_(Gornji_Tkalec))
4. <https://blagamisterije.com/kako-je-nestao-dvorac-gornji-tkalec-od-posjeda-vitezova-sepulkralaca-i-ponosa-biskupa-ostane-samo-kapela-i-zapisi-o-tome-sto-se-dogodilo/24338/>.
5. <https://dispersions-resins-products.basf.us/products/laropal-a-81>
6. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2018_11_98_1896.html
7. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_12_134_2528.html
8. www.min-kulture.hr
9. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=52617>
10. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=18220>
11. https://www.alu.unizg.hr/alu/cms/upload/okiru/strucni_tekstovi/izv.prof.mr.art._Tama_ra_Ukraincik_LAKOVI_U_RESTAURIRANJU_STAFELAJNIH_SLIKA_2020.pdf
12. <https://repozitorij.rgn.unizg.hr/en/islandora/object/rgn%3A1862/datastream/PDF/view>
13. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/znete-li-tko-su-vitezovi-sepulkralci-kojih-ima-i-medu-hrvatima-foto-20180331>
14. <https://mineralexpo.hr/jantar>
15. <https://www.zakon.hr/cms.htm?id=45616>

POPIS SLIKA

Slika 1. Sv. Matej evanđelist, cjelina, prednja strana, zatečeno stanje, nakon uklanjanja japan-papira, dokumentirala: E. Baričević 2021.	4
Slika 2. Karta Koprivničko-križevačke županije	9
Slika 3. S lijeva na desno: sv. Marko (nakon konzervatorsko-restauratorskih radova), sv. Luka (nakon konzervatorsko-restauratorskih radova), sv. Matej (nakon preventivnog podljepljivanja), sv. Ivan (nakon preventivnog podljepljivanja), dokumentirao: M. Krištofić, 2015.	10
Slika 4. Propovjedaonica, župna crkva Presvetog Srca Isusova i sv. Ladislava, Mali Raven, dokumentirao: S. Ambrinac 2010.	11
Slika 5. Detalj, tzv. Dočkalova knjiga, str. 193.	11
Slika 6. Kapela Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gornjem Tkalcu, dokumentirao: S. Ambrinac 2010. godine	12
Slika 7. Kapela Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gornjem Tkalcu, dokumentirao: S. Ambrinac 2010. godine	13
Slika 8. Sv. Matej evanđelist u niši glavnog, oltara zatečeno stanje, kapela u Gornjem Tkalcu, dokumentirao: S. Ambrinac 2010.	14
Slika 9. Sv. Ivan evanđelist u niši glavnog oltara ,zatečeno stanje, kapela u Gornjem Tkalcu, dokumentirao: S. Ambrinac 2010.	14
Slika 10. Fotografija stranice 190. iz Glavnog inventara Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije, tzv. Dočkalove knjige	15
Slika 11. Fotografija stranice 190 (br. 777) iz glavnog inventara Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije tzv. Dočkalove knjige, detalj	18
Slika 12. Župna crkva Presvetog Srca Isusova i sv. Ladislava, Mali Raven. Preuzeto s https://www.geocaching.com/geocache/GC6NN48_crkva-presvetog-srca-isusovog-i-sv-ladislava?guid=33dbb012-d296-4312-8f50-a63d934eb9d8 pristupljeno 16. 1. 2022.	19
Slika 13. Župna crkva Presvetog Srca Isusova i sv. Ladislava, Mali Raven. Preuzeto s https://prigorski.hr/radovi-kod-zupne-crkve-presvetog-srca-isusova-i-sv-ladislava-u-malom-ravnu/ pristupljeno 11.12.2021.	21
Slika 14. Jugozapadno pročelje dvorca, Gornji Tkalec 1965., preuzeto s https://blagamisterije.com/kako-je-nestao-dvorac-gornji-tkalec-od-posjeda-vitezova-	

sepulkralaca-i-ponosa-biskupa-ostane-samo-kapela-i-zapisi-o-tome-sto-se-dogodilo/24338/ pristupljeno 20. 5. 2022.	22
Slika 15. Sv. Ignacije Loyola i sv. Karlo Boromejski, ukradeni kipovi s glavnog oltara kapele Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gornjem Tkalcu, Župa Mali Raven 1660. g. (Baričević, D., Barokno kiparstvo sjeverne Hrvatske. Institut za povijest umjetnosti. Zagreb. Školska knjiga. 2008., str. 29)	24
Slike 16. i 16.a Sv. Matej i sv. Ivan u nišama glavnog oltara kapele Uznesenja Blažene Djevice Marije u Gornjem Tkalcu, Župa Mali Raven, zatečeno stanje, dokumentirao: S. Ambrinac 2010. godine	24
Slika 17. Sv. Matej evanđelist, cjelina, prednja strana, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.	28
Slika 18. Sv. Matej evanđelist, cjelina, poledina, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.	29
Slika 19. Sv. Matej evanđelist, cjelina, desni profil, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.	30
Slika 20. Sv. Matej evanđelist, cjelina, lijevi profil, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.	30
Slika 21. Sv. Matej evanđelist, cjelina, donja strana, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.	31
Slika 22. Sv. Matej evanđelist, cjelina, gornja strana, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.	31
Slika 23. inkarnat dječaka, detalj draperije i gornjeg dijela lijeve noge, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.	32
Slika 24. Preslik postolja, detalj, lijeva bočna strana, zatečeno stanje, vidljiv svjetliji 1. kronološki sloj, dokumentirala: E. Baričević 2021.	32
Slika 25. Detalj lijeve strane plašta, zatečeno stanje, vidljiva pozlata i bolus, dokumentirala: E. Baričević 2021.	33
Slika 26. Detalj desne nadlaktice, posrebrenje i lazura ispod preslika, zatečeno stanje, dokumentirala E. Baričević 2021.	33
Slika 27. Rezultati laboratorijskih istraživanja, uzorci 1, 2 i 3	36
Slika 28. Grafički prikaz 1, poledina, mjesta uzimanja uzoraka za FTIR analizu, izradila E. Baričević 2023.	38
Slika 29. Sv. Matej evanđelist, lijeva šaka, zatečeno stanje, detalj, dokumentirala E. Baričević 2021.	43

Slika 30. Detalj atributa sv. Mateja evanđelista, dječak, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.	44
Slika 31. Detalj, crvotočine na poledini, dokumentirala: E. Baričević 2021.	44
Slika 32. Postolje, donja strana, cjelina, zatečeno stanje, vidljiva dva kronološka sloja oslika i rupa od čavla, dokumentirala: E. Baričević 2022.	45
Slika 33. Detalj, postolje, prednja strana, zatečeno stanje, rupa od čavla, dokumentirala: E. Baričević 2022.	45
Slika 34. Premaz i inventarni broj sa stražnje strane, detalj, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.	46
Slika 35. D.M. broj, stražnja strana, detalj, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.	46
Slika 36. Sonda s lijeve strane lica, detalj, tokom radova, dokumentirala: E. Baričević 2022.	47
Slika 37. Draperija dječaka, vidljiv bolus, i pozlata, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.	47
Slika 38. Sonda na desnom koljenu Sv. Mateja evanđelista, detalj - donji rub plašta kod koljena - vidljiva pozlata, dokumentirala: E. Baričević, 2022.	48
Slika 39. Grafički prikaz 2, Sv. Matej evanđelist, prednja strana, nedostaci u stratigrafskim slojevima, izradila: E. Baričević	49
Slika 40. Grafički prikaz 3., Sv. Matej evanđelist, gornja strana, rupa na tjemenu skulpture, izradila E. Baričević	50
Slika 41. Sv. Matej evanđelist, cjelina, prednja strana, nakon uklanjanja japan-papira, UV rasvjeta, dokumentirala: E. Baričević 2021.	55
Slika 42. Sv. Matej evanđelist, detalj, torzo dječaka, uklanjanje japan-papira, dokumentirala: A. Šarić, 2021.	56
Slika 43. Sv. Matej evanđelist, detalj, desna šaka, tijekom podljepljivanja. dokumentirala: A. Šarić, 2021.	57
Slika 44. Sv. Matej evanđelist, detalj, spuštanje odignutih slojeva toplinskom špahtlom, dokumentirala: A. Šarić 2021.	57
Slika 45. Sv. Matej evanđelist, čišćenje poledine amonijačnom vodom (1:3), detalj, tijekom radova, dokumentirala: A. Šarić 2022.	60
Slika 46. Radna fotografija, čišćenje poledine skulpture amonijačnom vodom (1:3), dokumentirala: A. Šarić 2022.	61
Slika 47. Sv. Matej evanđelist, detalj, donji prednji dio skulpture, konsolidiranje, dokumentirala: A. Šarić 2022.	61

Slika 48: Sv. Matej evanđelist, poledina, prije čišćenja, dokumentirala: E. Baričević 2022.	39
Slika 49: Sv. Matej evanđelist, poledina, nakon čišćenja prljavštine i uklanjanje premaza, dokumentirala: E. Baričević 2022.	39
Slika 50. Sv. Matej evanđelist, kitanje Grilith kitom rupica od crvotočina, poledina, detalj, dokumentirala: N. Brumen 2022.	39
Slika 51. Sv. Matej evanđelist, detalj, poledina nakon kitanja Grilith kitom, dokumentirala: E. Baričević 2022.	40
Slika 52. Sv. Matej evanđelist, detalj, poledina nakon kitanja Grilith kitom, dokumentirala: E. Baričević 2022.	40
Slika 53. Sv. Matej evanđelist, poledina, cjelina nakon kitanja Grilith kitom, dokumentirala: E. Baričević 2022.	40
Slika 54. Sv. Matej evanđelist, arhivska fotografija iz 40-ih godina 20. stoljeća. iz arhiva Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije	41
Slika 55. Sv. Matej evanđelist, arhivska fotografija, detalj, iz 40-ih godina 20. stoljeća iz arhiva Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije	42
Slika 57. Sv. Matej evanđelist, nadoknada prva dva prsta desne noge dječaka Grilith kitom, detalj, dokumentirala: E. Baričević 2023.	42
Slika 56. Sv. Matej evanđelist, prva dva prsta desne noge dječaka, nakon nanašanja kredno-tutkalne osnove, detalj, dokumentirala: E. Baričević 2023.	42
Slika 58. Sv. Matej evanđelist, detalj, modeliranje lijevog stopala dječaka u plastelinu, dokumentirala: A. Šarić 2023.	43
Slika 59. Kolega Josip Simon skenira model stopala izrađenog u plastelinu pametnim telefonom, snimila: E. Baričević 2023.	43
Slika 60. Bušenje rupe za tiplu na 3D modelu stopala malom ručnom bušilicom, dokumentirala: A. Šarić 2023.	44
Slika 61. Podešavanje 3D modela uz sačuvani dio stopala dječaka, dokumentirala: A. Šarić 2023.	44
Slika 62. Bušenje rupe za spajanje 3D modela stopala na nogu dječaka, dokumentirala: A. Šarić 2023.	45
Slika 63. Nanašanje dvokomponentnog ljepila na tiplu prije spajanja rekonstruiranog dijela stopala, dokumentirala: A. Šarić 2023.	45
Slika 64. Lijepljenje 3D modela stopala uz sačuvani dio stopala dječaka, dokumentirala A. Šarić 2023.	46

Slika 65. Lijepljenje prstiju – rekonstruiranog palca i kažiprsta lijeve ruke, dokumentirala A. Šarić 2023.	46
Slika 66. lijepljenje prstiju – rekonstruiranog palca i kažiprsta lijeve ruke, dokumentirala: E. Baričević 2023.	47
Slika 67. rekonstruirani palac i kažiprst lijeve ruke, nadopuna na mjestu spoja Grilith kitom, dokumentirala E. Baričević 2023.	47
Slika 68. Rezanje tipli koje učvršćuju rekonstruirane prste lijeve ruke, dokumentirala: E. Baričević 2023.	48
Slika 69. Završna obrada rekonstruiranih prstiju lijeve ruke, dokumentirala: E. Baričević 2023.	48
Slika 70. Sv. Matej evanđelist, rekonstruirani prsti nakon obrade kredno-tutkalne osnove, detalj, dokumentirala: E. Baričević 2023.	49
Slika 71. Sv. Matej evanđelist, spojeno rekonstruirano lijevo stopalo dječaka, detalj, dokumentirala: E. Baričević 2023.	49
Slika 72. sv. Matej evanđelist, podljepljivanje, dokumentirala: A. Šarić 2023.	51
Slika 73. Sv. Matej evanđelist, neadekvatan zakit na plaštu iznad desne ruke dječaka, koji se pokazao nakon uklanjanja preslika, dokumentirala: E. Baričević 2023.	51
Slika 74. Sv. Matej evanđelist, nadoknade u sloju kredno-tutkalne osnove, dokumentirala: N. Brumen 2023.	52
Slika 75. Sv. Matej evanđelist, nadoknade u sloju kredno-tutkalne osnove, dokumentirala: E. Baričević 2023.	52
Slika 76. Sv. Matej evanđelist, obrada kredno-tutkalne osnove, dokumentirala: A. Jerković 2023.	53
Slika 77. Sv. Matej evanđelist, detalj, desna noga dječaka, lijeva polovica očišćena, dokumentirala: E. Baričević 2023.	54
Slika 78. Sv. Matej evanđelist, uklanjanje preslika sa plašta, detalj, dokumentirala A. Jerković 2023.	55
Slika 79. Sv. Matej evanđelist, mehaničko uklanjanje preslika, detalj desne ruke, dokumentirala E. Baričević 2023.	56
Slika 80. Sv. Matej evanđelist, proba uklanjanja preslika, detalj postamenta između dječakovih nogu s prednje strane, dokumentirala: E. Baričević 2023.	56
Slika 81. Sv. Matej evanđelist, detalj, postolje, desna polovica nakon uklanjanja preslika, dokumentirala: E. Baričević 2023.	57

Slika 82. Sv. Matej evanđelist, prednja strana, cjelina, nakon uklanjanja preslika, dokumentirala: E. Baričević	57
Slika 83. Sv. Matej evanđelist, prednja strana, uklanjanje preslika temeljem mehaničkih proba uklanjanja preslika - desna polovica nakon uklanjanja preslika, dokumentirala: E. Baričević	57
Slika 84. Sv. Matej evanđelist, detalj gornje desne strane skulpture, nakon nanašanja podslika, dokumentirala: E. Baričević 2023.	59
Slika 85. Sv. Matej evanđelist, detalj gornje desne strane skulpture nakon retuša, dokumentirala: E. Baričević 2023.	59
Slika 86. Sv. Matej evanđelist, detalj, postament, u tijeku retuša, dokumentirala: E. Baričević 2023.	59
Slika 87. Sv. Matej evanđelist, postament, u tijeku retuša, dokumentirala: E. Baričević 2023.	60
Slika 88. Sv. Matej evanđelist, detalj, postament, nakon retuša, dokumentirala: E. Baričević 2023.	60
Slika 89. Sv. Matej evanđelist, u tijeku retuša inkarnata dječaka, dokumentirala: A. Šarić 2023.	61
Slika 90. Sv. Matej evanđelist, u tijeku retuša inkarnata dječaka, dokumentirala: A. Šarić 2023.	61
Slika 91. Sv. Matej evanđelist, cjelina, prednja strana nakon retuša, dokumentirala: E. Baričević 2023.	62
Slika 92. Sv. Matej evanđelist, detalj plašta s desne strane, pozlata, kemijske probe čišćenja, dokumentirala: E. Baričević 2023.	64
Slika 93. Vatiće nakon kemijskih proba čišćenja na pozlati, dokumentirala: E. Baričević 2023.	64
Slika 94. Probe bolusa na drvenoj pločici radi dobivanje odgovarajuće nijanse, dokumentirala: E. Baričević 2023.	65
Slika 95. Sv. Matej evanđelist, nanašanje bolusa, dokumentirala: A. Šarić 2023.	65
Slika 97. Sv. Matej evanđelist, nakon nanašanja žutog bolusa, dokumentirala: E. Baričević 2023.	66
Slika 96. Sv. Matej evanđelist, nakon nanašanja crvenog bolusa, prije nanašanja zlatnih listića, dokumentirala: E. Baričević 2023.	66
Slika 98. Postavljanje zlatnih listića na plašt evanđelista, dokumentirala: N. Brumen 2023.	66
Slika 99. Četkanje bolusa, dokumentirala: N. Brumen 2023.	66

Slika 100. Postavljanje srebrnih listića na ovratnik haljine, dokumentirala: N. Brumen 2023.	67
Slika 101. Postavljanje zlatnih listića na plašt evanđelista, dokumentirala: N. Brumen 2023.	67
Slika 102. Habanje zlatnih listića na području pašta evanđelista, dokumentirala: N. Brumen 2023.	67
Slika 103. Postavljanje srebrnih listića, na ovratnik haljine, dokumentirala: N. Brumen 2023.	67
Slika 104. Nanašanje zlata u prahu na manje površine plašta evanđelista, dokumentirala: A. Šarić 2023.	68
Slika 105. Sv. Matej evanđelist, cjelina, prednja strana nakon postavljanja metalnih listića, dokumentirala: E. Baričević 2023.	68
Slika 106. Grafički prikaz 4. Sv. Matej evanđelist nakon uklanjanja preslika, izradila: E. Baričević 2023.	71
Slika 107. Sv. Matej evanđelist, završno lakiranje Regalrez lakom, dokumentirala A. Jerković 2023.	74
Slika 108. Sv. Matej evanđelist, poledina skulpture na koju se nanosi završni sloj voska, dokumentirala: A. Jerković 2023.	74
Slika 109. Sv. Matej evanđelist, cjelina, prednja strana, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.	75
Slika 110. Sv. Matej evanđelist, cjelina, prednja strana, nakon radova, dokumentirala: E. Baričević 2023.	75
Slika 111. Sv. Matej evanđelist, cjelina, poledina, zatečeno stanje, dokumentirala : E. Baričević 2021.	76
Slika 112. Sv. Matej evanđelist, cjelina, poledina, nakon radova, dokumentirala: E. Baričević 2023.	76
Slika 113. Sv. Matej evanđelist, detalj, noge dječaka, nakon radova, dokumentirala: E. Baričević 2023.	77
Slika 114. Sv. Matej evanđelist, detalj, noge dječaka, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.	77
Slika 115. Sv. Matej evanđelist, detalj, lijeva ruka, nakon radova, dokumentirala: E. Baričević 2023.	77
Slika 116. Sv. Matej evanđelist, detalj, lijeva ruka, zatečeno stanje, dokumentirala: E. Baričević 2021.	77

Slika 117. Sv. Matej evanđelist, cjelina, lijevi profil, nakon radova, dokumentirala: E. Baričević	78
Slika 118. Sv. Matej evanđelist, cjelina, desni profil, nakon radova, dokumentirala: E. Baričević 2023.	78
Slika 119. Sv. Matej evanđelist, cjelina, donja strana, nakon radova, dokumentirala: E. Baričević 2023.	79
Slika 120. Sv. Matej evanđelist, cjelina, gornja strana, nakon radova, dokumentirala: E. Baričević 2023.	79
Slika 121. Primjer Rješenja o preventivnoj zaštiti, 1. stranica	87
Slika 122. Primjer Rješenja o preventivnoj zaštiti, 2. stranica	88
Slika 123. Prikaz naslovne strane dokumenta: „Prijedlog radova i troškovnik za 2021. za 2 evanđelista“, detalj - zaglavlje	89
Slika 124. Prikaz potrebnih radova iz dokumenta: „Prijedlog radova i troškovnik za 2021. za 2 evanđelista“, detalj	92
Slika 125. Prikaz troškovnika iz dokumenta: „Prijedlog radova i troškovnik za 2021. za 2 evanđelista“	93
Slika 126. Primjer Ugovora o korištenju sredstva Ministarstva	95
Slika 127. Prva stranica ugovora između vlasnika kulturnog dobra i izvođača	96
Slika 128. Primjer Ugovora između vlasnika kulturnog dobra i izvođača	97
Slika 129. Prethodno odobrenje za konzervatorsko-restauratorske radove na kulturnom dobru, 1. stranica, detalj	98
Slika 130. Primjer Rješenja – Prethodnog odobrenja za konzervatorsko-restauratorske radove, 1. stranica	101
Slika 131. Primjer Rješenja – Prethodnog odobrenja za konzervatorsko-restauratorske radove, 2. stranica	102
Slika 132. Prva strana, Zamolba za donaciju	103
Slika 133. Primjer Zamolbe za donaciju	104
Slika 134. Primjer Reversa ili Zapisnika o primopredaji umjetnina	105

POPIS TABLICA I GRAFIČKIH PRIKAZA

Tablica 1: prijepis 193. stranice Glavnog inventara Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije, tzv. Dočkalove knjige

Tablica 2: Stratigrafija – halja

Tablica 3: Stratigrafija pozlate i posrebrejenja – plašt

Tablica 4: Stratigrafija – inkarnat

Tablica 5: Stratigrafija – postament

Tablica 6: Stratigrafija – kosa

Tablica 7: Stratigrafija oslika u zatečenom stanju – halja

Tablica 8: Stratigrafija pozlate i posrebrejenja u zatečenom stanju – plašt

Tablica 9: Stratigrafija oslika u zatečenom stanju – inkarnat

Tablica 10: Stratigrafija oslika u zatečenom stanju – postament

Tablica 11: Stratigrafija oslika u zatečenom stanju – kosa

Grafički prikaz 1. poledina, mjesta uzimanja uzoraka

Grafički prikaz 2. sv. Matej evanđelist, prednja strana, nedostaci u stratigrafskim slojevima, izradila: E. Baričević

Grafički prikaz 3. sv. Matej evanđelist, gornja strana, rupa na tjemenu skulpture, izradila E. Baričević

Grafički prikaz 4. Sv. Matej evanđelist nakon uklanjanja preslika

KRATKI ŽIVOTOPIS

Eva Baričević

Rođena je 23. travnja 1998. godine u Našicama. Pohađala je srednju Školu primijenjene umjetnosti i dizajna Osijek, gdje je 2017. godine završila smjer dizajner odjeće. Za vrijeme srednjoškolskog obrazovanja sudjelovala je u mnogim likovnim radionicama i natjecanjima državne razine. Iste godine upisala je Odsjek za konzerviranje i restauriranje umjetnina Akademije likovnih umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu, smjer kiparstvo. Sudjelovala je u izradi adventskog dizajna u hotelu Esplanade u Zagrebu 2018. godine. Tijekom studija izvodi konzervatorsko-restauratorske radove unutar kolegija „Konzerviranje i restauriranje polikromije na drvenom nosiocu 1 i 2“ pod vodstvom prof. mr. art. Zvezdane Jembrih i doc. mag. art. Ane Božičević, kolegija „Konzerviranje i restauriranje drvene skulpture 1 i 2“ pod vodstvom prof. mr. art. Andreja Aranickog i kolegija „Restauratorska praksa 1 i 2“ Restauratorsku praksu tijekom druge godine studija (kolegij Restauratorska praksa 1) odradila je 2019. godine u Dijecezanskom muzeju Zagrebačke nadbiskupije pod prof. mr. art. Zvezdane Jembrih i doc. mag. art. Ane Božičević. Tijekom ljetnih mjeseci 2019. godine pod pokroviteljstvom Grada Našice i Ministarstva kulture RH angažirana je na projektu rekonstrukcije kamene plastike kapele Uzašašća Gospodnjeg obitelji Pejačević u Našicama. Tijekom 2019. godine vodila je likovne radionice za galeriju CEKAO u Zagrebu, u suradnji s voditeljicom galerije mag. art. Anom Mušćet. Akademske godine 2019./2020. osvojila je, uz kolege Davida Pekića i Roberta Erdeljija Rektorovu nagradu za timski znanstveni i umjetnički rad „Rekonstrukcija barokne kamene skulpture sv. Mihaela“ pod mentorstvom doc. dr. art. Ide Blažičko i prof. mr. art. Zvezdane Jembrih. Autorica je članka „Terenska nastava: Vinagora, Vražja peć, Sopot, Pavlovec Pregradski“ kojeg piše kao suradnica za Glasnik Majke Božje Vinagorske za studeni 2020. godine.

Akademske godine 2020./2021. dobiva zadatak završiti skulpturu Anđeo iz zbirke sakralnih predmeta Muzeja Slavonije Osijek. Izvodi konzervatorsko-restauratorske radove na drvenim skulpturama iz fundusa Dijecezanskog muzeja Zagrebačke nadbiskupije u sklopu kolegija „Konzerviranje i restauriranje polikromije na drvenom nosiocu 2“, „Konzerviranje i restauriranje drvene skulpture 2“ pod voditeljstvom prof. mr. art. Zvezdane Jembrih i doc. mag. art. Ane Božičević. U okviru kolegija „Restauratorska praksa 3“ 2021. godine izvodi konzervatorsko-restauratorske radove na drvenim polikromiranim skulpturama iz Zbirke skulptura i crkvenog inventara Dijecezanskog muzeja Bjelovarsko-križevačke biskupije pod

voditeljstvom prof. mr. art. Zvezdane Jembrih i doc. mag. art. Ane Božičević, uz suradnju v. pred. Tajane Vrhovec Škalamera. U ožujku 2021. godine sudjeluje u projektu „*Re/Forma Viva: Reformation of education on wood preservation.*” -

U sklopu kolegija „Konzerviranje i restauriranje kamene i arhitektonske plastike 1 i 2“ pod vodstvom prof. art. Alena Novoselca izvodi konzervatorsko-restauratorske radove u Parku skulptura dvorca Jakovlje na skulpturama „Torzo“ Zvonimira Gračana, „Baština“ Dore Kovačević, Bezimena mobilna instalacija Olega Hrzića, dva oblika iz ciklusa „Embrio“ Siniše Majkusa i „Val“, Tjerrie Verhellena. Tijekom restauratorske prakse pod voditeljstvom prof. Alena Novoselca sudjeluje u izvođenju proba čišćenja uklanjanja grafita na Meštrovićevom paviljonu u Zagrebu. Tijekom 2022. godine izvodi konzervatorsko-restauratorske radove na okviru slike Emanuela Vidovića i obavlja konzervatorske i restauratorske poslove za restauratorski obrt Art-restauriranje.

IZJAVA O AUTORSTVU

Na temelju članka 74. statuta Sveučilišta u Zagrebu izjavljujem da sam autorica diplomskog rada pod naslovom „Konzervatorsko - restauratorski radovi na drvenoj polikromiranoj skulpturi Sv. Matej evanđelist i pravni okviri konzervatorsko – restauratorske djelatnosti“, u Zagrebu _____.

ZAHVALA

Zahvalu posvećujem svojoj obitelji na svemu što su mi pružili tijekom studija, ukazanom povjerenju i podršci kao i svim svojim bliskim prijateljima na pozitivnom stavu, koji su neumorno bili oslonac i velika podrška tijekom mog studiranja na Odsjeku za konzerviranje i restauriranje umjetnina.

Posebice zahvaljujem mentorici prof. mr. art. Zvezdani Jembrih koja mi je predložila ovu temu, na povjerenju, uloženom trudu, podršci i prenesenom znanju prilikom godina studiranja te Zrinki Studen, prof., višoj stručnoj savjetnici na preuzimanju uloge komentorice i pruženim savjetima i sugestijama prilikom izrade diplomskog rada. Zahvaljujem biskupu mons. dr. Vjekoslavu Huzjaku, preč. Josipu Stipančeviću i Bjelovarsko-križevačkoj biskupiji na ukazanom povjerenju.

Zahvaljujem prof. dr. sc. Vladanu Desnici na provedenim XRF analizama tijekom studiranja, printanju 3D modela rekonstrukcije lijevog stopala za potrebe ovog diplomskog rada i doc. dr. sc. Domagoju Šatoviću na provedenim FTIR analizama, pruženom znanju i na susretljivosti tijekom studiranja.

Zahvaljujem doc. mag. art. Ani Božičević na svom uloženom trudu, strpljenju, podršci, savjetima i prenesenom znanju. Zahvaljujem umj. sur. Zvonimiri Obad, prof. mr. art. Andreju Aranicom i prof. mr. art. Tamari Ukrainčik na svim savjetima i sugestijama za vrijeme studiranja. Također želim zahvaliti prof. Tajani Vrhovec-Škalameri na svim upućenim savjetima, svakom razgovoru, podršci i svom prenesenom znanju tijekom studiranja. Zahvalu upućujem svim ostalim profesorima i studentima, na svakoj pomoći, savjetu i podijeljenom znanju. Posebno se zahvaljujem Josipu Simonu pri izradi 3D modela za potrebe ovog diplomskog rada.

Zahvaljujem se svim svojim kolegama koje sam stekla tijekom studija, sada prijateljima, na susretljivosti, suradnji, svakom osmijehu, razgovoru, savjetu i podijeljenom znanju, osobito na pomoći tijekom izrade ovog diplomskog rada.

Želim se zahvaliti zaposlenicima Odsjeka na pristupačnosti, otvorenosti, razgovoru i velikoj ljubaznosti tijekom studiranja.